

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI)
DOKTORA TEZİ

116971

ÖĞRETMEN ADAYLARININ FARKLI PSİKO SOSYAL
DEĞİŞKENLERE GÖRE KARAR VERME STİLLERİ

116971

Hazırlayan
Arzu TAŞDELEN

Danışman
Prof. Dr. Rengin AKBOY

İZMİR- 2002

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Öğretmen Adaylarının Farklı Psiko Sosyal Değişkenlere Göre Karar Verme Stilleri” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

...../...../2002

Arzu TAŞDELEN

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün ...../06/2002 tarih ve ..... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin ..... maddesine göre Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı doktora öğrencisi Arzu TAŞDELEN'in "Öğretmen Adaylarının Farklı Psiko Sosyal Değişkenlere Göre Karar Verme Stilleri" konulu tezi incelenmiş ve aday 24/06/2002 tarihinde, saat 10.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayların kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarında jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin başarılı olduğuna oy birliği ile karar verildi.

BAŞKAN

Prof. Dr. Rengin Akbayrak

ÜYE

Prof. Dr. Hayrettin Akbayrak

Prof. Dr. Hayrettin Akbayrak

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. İsmail Gürsoy

ÜYE

Prof. Dr. Feride Aygün

Feride Aygün

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Şehide Zeben

Şehide Zeben

**YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ FORMU**

Tez No:

Konu Kodu:

Üniv. Kodu

Tezin Yazarının

Soyadı: TAŞDELEN

Adı: ARZU

Tezin Türkçe Adı: “Öğretmen Adaylarının Farklı Psiko Sosyal Değişkenlere Göre Karar Verme Stilleri”

Tezin Yabancı Dildeki Adı: “Decision Making Styles of Student Teachers in Relation to Different Psychosocial Characteristics”

Tezin Yapıldığı Üniversite: Dokuz Eylül Üniversitesi

Enstitü: Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yıl: 2002

Tezin Türü: Doktora

Dili: Türkçe

Sayfa Sayısı: 136

Referans Sayısı: 71.

Tez Danışmanını: Prof. Dr. Rengin AKBOY

Türkçe Anahtar Kelimeler:

- 1- Karar Verme
- 2- Karar Verme Stilleri
- 3- Rasyonel Karar Verme Stili
- 4- Sezgisel Karar Verme Stili
- 5- Bağımlı Karar Verme Stili
- 6- Kaçınma Karar Verme Stili
- 7- Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili
- 8- Öğretmen Adayı

İngilizce Anahtar Kelimeler

- 1- Decision Making
- 2- Decision Making Styles
- 3- Rational Decision Making Style
- 4- Intutive Decision Making Style
- 5- Dependent Decision Making Style
- 6- Avoidant Decision Making Style
- 7- Spontenous Decision Making Style
- 8- Student Teacher

Yararlanma Koşulları

- 1- Tezimde fotokopi yapılmasına izin vermiyorum
- 2- Tezimden kaynak gösterilmek şartıyla bir bölümün fotokopisi alınabilir
- 3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Tarih:

İmza:

ÖZET

Bu araştırmada öğretmen adaylarının karar verme stilleri farklı psikososyal değişkenler açısından incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde değişik bölümlerde öğrenim gören 451 (223 kız, 228 erkek) dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak uyarlama çalışması araştırmacı tarafından yapılan Karar Verme Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca, öğretmen adaylarının psikososyal özelliklerine ait bilgiler hazırlanan kişisel bilgi formu ile toplanmıştır.

Verilerin analizinde, gerekli görülen istatistik çözümlerinin yanında, veri gruplarının türüne göre, r , t , F çözümlenmeleri yapılmış, F değerlerinin önemli olması halinde, farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için Tukey Testi uygulanmıştır.

Araştırma bulguları şu şekilde özetlenebilir:

Karar verme stillerinin birbirleriyle olan ilişkilerine yönelik olarak, karar verme stilleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür:

Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin birbirleriyle ilişkisine yönelik olarak aşağıdaki anlamlı ilişkiler saptanmıştır: Rasyonel karar verme stili; öğrenim görülen bölüm, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile; Bağımlı karar verme stili sosyo-ekonomik düzey algısı, aile davranışlarının algılanması, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyi algısı ile;Kaçınma karar verme stili kendini algılama biçimi, çevre tarafından değerlendirme biçiminin algısı, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, sahip olunan yenilikçi davranışın değerlendirilmesi, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi, problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile; Kendiliğinden-anlık karar verme stili aile davranışlarının algılanması, arkadaş davranışlarının algılanması, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi ile; anlamlı ilişkiler içinde bulunmuştur. Sezgisel karar verme stili ise değişkenlerin hiçbirisi ile ilişkili bulunmamıştır.

Araştırmada, elde edilen bulgular, eğitimsel açıdan değerlendirilmiş ve eğitimcilere, danışmanlar, psikologlar, araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

SUMMARY

This study investigated decision making styles of student teachers in relation to different psychosocial characteristics.

A total of 335 fourth-grade students were selected from different departments of the Faculty of Education at the Pamukkale University (223 females, 228 males). The Decision Making Styles Scale was translated to Turkish and used to collect study data. In addition, a questionnaire was used to collect information related to subjects' psychosocial characteristics.

Data were summarized using descriptive statistics. Study hypotheses were tested for computed statistics using suitable tests such as t-test, and Analyses of Variance (followed by Tukey's post-hoc multiple comparisons method when significant). It was found that the relationships between decision making styles were statistically significant. The main findings of this research study may be outlined as follows:

Significant relationships were listed for the dependent and independent variables, respectively, as follows: Rational decision making style; department, self-response of students on who influences their decision making process the most, the self response of students on their problem solving abilities; Dependent decision making style, the self-response of students on their social-economic status, the self response of students on perceived parent behavior, self-response of students on who influences their decision making process the most, the self response of students on their problem solving abilities; Avoidant decision making style, perceived self, the self-response of students on how they are perceived socially, the self-response of students on their innovative behavior, the self-response of students on their intelligence and aptitude, the self response of students on their problem solving abilities; spontaneous decision making styles, the self response of students on perceived parent behavior, the self response of students on perceived peer behavior, the self-response of students on their intelligence and aptitude, the self response of students on their problem solving abilities. Intuitive decision making style was found to be the only variable that did not have any significant relationship with any other variable. The results were discussed in terms of their educational implications and recommendations were given for educators, counselors, psychologists and researchers.

ÖNSÖZ

Karar verme sosyal bilgi işleme basamağının son adımını oluşturmaktadır. Davranışın eyleme geçmeden önceki adımlarının anlaşılması, bilişsel süreçlerin açıklanmasında önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Karar verme farklı uzmanlık alanlarının incelediği bir kavram olarak disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınabilecek özelliktedir. Bireyin karar verme yeterliliğinin artırılması Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık'ın amaçları arasındadır. Bu bağlamda karar verme sürecinin öğelerinin ve bireyin nasıl karar verdiğinin açıklanması, farklı çalışmalarla ortaya konabilir. Bu tez öğretmen adaylarının karar verme stillerinin bazı değişkenlerle olan ilişkisini ortaya koymaya çalışmaktadır.

Tez çalışmamın başlangıcından bitimine kadar, her türlü desteği ve akademik katkıyı sağlayan sevgili danışmanım Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Başkanı Prof.Dr. Rengin AKBOY'a teşekkür ederim.

Tez çalışmamda önerileriyle fikirlerimi olgunlaştıran sevgili hocam Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölüm Başkanı Prof.Dr. Hayrettin AKYILDIZ'a, tezin veri toplama aracının belirlenmesi ve diğer aşamalarındaki yardımları için Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü öğretim üyesi dostum Yard.Doç.Dr. Mustafa BULUŞ'a, veri analizlerindeki katkılarından dolayı Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyesi dostum Yard.Doç.Dr. Nilüfer ÇAPAR'a ve istatistik uzmanı Evrim ARDA'ya, ölçek çevirilerinin kontrolündeki yardımları için Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri öğretim üyesi Prof.Dr. Abdurrahman TANRIÖĞEN'e, tezin redaksiyonundaki yardımları için Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü öğretim üyesi Yard.Doç.Dr. Nurettin ÖZTÜRK'e, tez izlememde öneri ve eleştirileriyle katkı sağlayan Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyeleri Yard.Doç.Dr. Şüheda ÖZBEN ve Yard.Doç.Dr. Işık GÜRŞİMŞEK'e, yetişmemde emeği geçen tüm hocalarıma, destekleri için sevgili dostlarım Zeynep AYVAZ, Fatma KASAP ÇOBANOĞLU, Sevgi ÖZGÜNGÖR ve Bayram BAŞ'a, veri toplama araçlarını içtenlikle yanıtlayan sevgili öğrencilere ve tüm öğrenim hayatım boyunca beni destekleyen aileme sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Arzu TAŞDELEN.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	I
TUTANAK.....	II
YÖK DOKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ GİRİŞ FORMU.....	III
ÖZET.....	IV
SUMMARY.....	V
ÖNSÖZ.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
TABLOLAR LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	IXX
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
PROBLEM.....	3
Alt Problemler.....	3
Denenceler.....	4
I. Öğretmen Adaylarının Karar Verme Stilleri (rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık) Arasındaki İlişkiye Yönelik Denenceler:.....	4
II. Öğretmen Adaylarının Psiko-Sosyal Özellikleri ve Karar Verme Stilleri İlişisine Yönelik Denenceler:.....	4
Araştırmanın Amacı ve Önemi:.....	5
Sayıtlar.....	8
Sınırlılıklar.....	8
Tanımlar.....	8
BÖLÜM II.....	10
KARAR VERME KAVRAMI, ANLAMı VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR.....	10
KARAR VERME KONUSUNDA YAPILAN KURAMSAL AÇIKLAMALAR.....	10
KLASİK KARAR VERME MODELİ.....	10
DAVRANIŞSAL KARAR VERME MODELİ.....	11
Düzy Yükseltme (Maximizing).....	12
Hoşnutluk (Satisficing).....	12

Beklenen Yarar (Expected Utility).....	12
Artırma (Incrementalizing)	12
YÖNETİMDE KARAR VERME MODELLERİ.....	13
Nominal Grup Tekniği	13
Beyin Fırtınası.....	13
Delphi Karar Verme Modeli	14
Vroom'un Karar Verme Modeli	14
PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİKTE KARAR VERME	15
KARAR VERME SÜRECİ.....	20
SOSYAL BİLGİ İŞLEME SÜRECİNDE KARAR VERME YAKLAŞIMI	21
KARAR SONRASI BİLİŞSEL ÇELİŞKİ	26
KARAR VERME STİLLERİ	27
KARAR VERME İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE TANIMLAR.....	29
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	30
Karar Verme İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	30
Karar Verme İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar	34
BÖLÜM III	39
YÖNTEM.....	39
Araştırmanın Modeli	39
Evren ve Örneklem	39
Veri Toplama Araçları	40
1. Karar Verme Stilleri Ölçeği (KVSÖ).....	40
Orijinal Karar Verme Stilleri Ölçeği' nin Güvenirliği ve Faktör Yapısı	41
Orijinal Karar Verme Stilleri Ölçeği' nin Geçerliği	42
a. Eşzaman Geçerliği (Concurrent Validity).....	42
b. Dış Görünüş Geçerliği (External Validity)	43
c. Kapsam Geçerliği (Content Validity).....	44
d. Yapı Geçerliliği (Construct Validity).....	44
Karar Verme Stilleri Ölçeği' nin Uyarılma Çalışmaları	44
Dil Eşdeğerliği Sınaması.....	44
KVSÖ' nün Geçerliği.....	45
KVSÖ' nin Güvenirliği	48

2-Kişisel Bilgi Formu.....	50
İşlem Yolu.....	50
Verilerin Analizi	50
BÖLÜM IV	52
BULGULAR.....	52
I- Öğretmen Adaylarının Karar Verme Stilleri (rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık) Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular.....	52
II-Öğretmen Adaylarının Psiko-Sosyal Özelliklerinin Karar Verme Stilleri ile İlişisine Yönelik Bulgular	54
1. Cinsiyetin Karar Verme Stilleri Düzeyleri ile İlişkisi.....	54
2- Öğrenim Görülen Bölümün Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	55
3- En Uzun Süre Yaşanan Yerleşim Merkezinin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	59
4- Sosyo-Ekonomik Düzey Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	62
5- Kendini Algılama Biçiminin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi.....	66
6- Çevredeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi.....	70
7- İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	74
8- Ailenin Öğretmen Adaylarına Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	78
9- Arkadaş Davranışlarının Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi.....	83
10- Kararlarda Etkili Olan Kişilerin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi.....	87
11- Yenilikçi Davranış Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi.....	91
12- Zeka ve Yetenek Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	95
13- Problemlerle Başa Çıkma Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	100
BÖLÜM V	105
TARTIŞMA VE YORUM.....	105
I-Öğretmen Adaylarının Karar Verme Stilleri (rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık) Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular.....	105
II-Öğretmen Adaylarının Psiko-sosyal Özelliklerinin Karar Verme Stilleri ile İlişisine Yönelik Bulgular	107

1. Cinsiyetin Karar Verme Stilleri Düzeyleri ile İlişkisi.....	107
2.Öğrenim Görülen Bölümün Karar Verme Stilleri ile İlişkisi.....	108
3. En Uzun Süre Yaşanan Yerleşim Merkezinin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	109
4. Sosyo-Ekonomik Düzey Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi.....	110
5. Kendini Algılama Biçiminin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	111
6. Çevredeki Kişiler Tarafından Değerlendirilme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi.....	111
7. İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	112
8. Ailenin Öğretmen Adaylarına Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	113
9. Arkadaş Davranışlarının Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi.....	115
10. Kararlarda Etkili Olan Kişilerin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	115
11. Yenilikçi Davranış Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	117
12. Zeka ve Yetenek Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	118
13. Problemlerle Başa Çıkma Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi	119
BÖLÜM VI.....	121
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	121
KAYNAKÇA.....	125
EK-1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU	133
EK-2 KARAR VERME STILLERİ ÖLÇEĞİ.....	136

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Yargısal Kestirme Yollar	24
Tablo 2. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun (Öğretmen Adaylarının) Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Dağılımı	39
Tablo 3 .Orijinal Karar Verme Stili Alt Ölçeklerinin İç Tutarlılık Değerleri (Cronbach's Alpha).....	42
Tablo 4. Karar Verme Stili Ölçeği'ndeki Maddelerin Ortalaması, Standart Sapması, Faktör Yüğü ve Madde-Toplam Korelasyonu	46
Tablo 5. Karar Verme Stilleri Ölçeği'nin Faktörlerinin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri	47
Tablo 6. Karar Verme Stili Alt Ölçeklerinin İç Tutarlılık (Cronbach's Alpha) Değerleri ve Madde-Toplam Puan Korelasyon Ranjları.....	49
Tablo 7. Karar Verme Stili Alt Ölçekler Arasındaki Korelasyonlar.....	49
Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Karar Verme Stilleri Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maksimum Değerleri	52
Tablo 9. Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Katsayılar.....	53
Tablo 10. Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Karar Verme Stilleri Düzeylerinin Ortalaması Standart Sapması ve t Değeri.....	54
Tablo 11. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	55
Tablo 12. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	56
Tablo 13. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	56
Tablo 14. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	57
Tablo 15. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	57
Tablo 16. Öğrenim Görülen Alanın Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları	58

Tablo 17. Öğretmen Adaylarının En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Merkezlerine Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	59
Tablo 18. Öğretmen Adaylarının En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Merkezlerine Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	60
Tablo 19. Öğretmen Adaylarının En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Merkezlerine Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	60
Tablo 20. Öğretmen Adaylarının En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Merkezlerine Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	61
Tablo 21. Öğretmen Adaylarının En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Merkezlerine Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	61
Tablo 22. En Uzun Süre Yaşanılan Yerleşim Merkezinin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	62
Tablo 23. Öğretmen Adaylarının Sosyo Ekonomik Düzey Algılarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	63
Tablo 24. Öğretmen Adaylarının Sosyo Ekonomik Düzey Algılarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	63
Tablo 25. Öğretmen Adaylarının Sosyo Ekonomik Düzey Algılarına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	64
Tablo 26. Öğretmen Adaylarının Sosyo Ekonomik Düzey Algılarına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	64
Tablo 27. Öğretmen Adaylarının Sosyo Ekonomik Düzey Algılarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	65
Tablo 28. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları	65
Tablo 29. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	66
Tablo 30. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	67
Tablo 31. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	67

Tablo 32. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	68
Tablo 33. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	68
Tablo 34. Kendini Algılama Biçimi Düzeyin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları	69
Tablo 35. Öğretmen Adaylarının Çevrelerindeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	71
Tablo 36. Öğretmen Adaylarının Çevrelerindeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	71
Tablo 37. Öğretmen Adaylarının Çevrelerindeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	72
Tablo 38. Öğretmen Adaylarının Çevrelerindeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	72
Tablo 39. Öğretmen Adaylarının Çevrelerindeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	73
Tablo 40. Çevredeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları	73
Tablo 41. Öğretmen Adaylarının Fakültelerindeki İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	75
Tablo 42. Öğretmen Adaylarının Fakültelerindeki İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	75
Tablo 43. Öğretmen Adaylarının Fakültelerindeki İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	76

Tablo 44. Öğretmen Adaylarının Fakültelerindeki İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	76
Tablo 45. Öğretmen Adaylarının Fakültelerindeki İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	77
Tablo 46. İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranış Algısının Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 47. Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Kendilerine Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	79
Tablo 48. Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Kendilerine Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	79
Tablo 49. Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Kendilerine Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	80
Tablo 50. Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Kendilerine Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	80
Tablo 51. Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Kendilerine Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	81
Tablo 52. Aile Davranış Algısının Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları	82
Tablo 53. Öğretmen Adaylarının, Arkadaşlarının Genel Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	83
Tablo 54. Öğretmen Adaylarının Arkadaşlarının Genel Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	84

Tablo 55. Öğretmen Adaylarının Arkadaşlarının Genel Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	84
Tablo 56. Öğretmen Adaylarının Arkadaşlarının Genel Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	85
Tablo 57. Öğretmen Adaylarının Arkadaşlarının Genel Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	85
Tablo 58. Arkadaş Grubunun Davranış Algısının Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkinine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları	86
Tablo 59. Öğretmen Adaylarının Kendileri İle İlgili Kararlarda, Etkili Olan Kişilere Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	87
Tablo 60. Öğretmen Adaylarının Kendileri İle İlgili Kararlarda, Etkili Olan Kişilere Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	88
Tablo 61. Öğretmen Adaylarının Kendileri İle İlgili Kararlarda, Etkili Olan Kişilere Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	88
Tablo 62. Öğretmen Adaylarının Kendileri İle İlgili Kararlarda, Etkili Olan Kişilere Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	89
Tablo 63. Öğretmen Adaylarının Kendileri İle İlgili Kararlarda, Etkili Olan Kişilere Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	89
Tablo 64. Kararlarda Etkili Olan Kişilerin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkinine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları	90
Tablo 65. Öğretmen Adaylarının Yenilikçi Davranış Düzeylerini Algılamalarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	92
Tablo 66. Öğretmen Adaylarının Yenilikçi Davranış Düzeylerini Algılamalarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	92
Tablo 67. Öğretmen Adaylarının Yenilikçi Davranış Düzeylerini Algılamalarına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması.....	93
Tablo 68. Öğretmen Adaylarının Yenilikçi Davranış Düzeylerini Algılamalarına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	93

Tablo 69. Öğretmen Adaylarının Yenilikçi Davranış Düzeylerini Algılamalarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	94
Tablo 70. Yenilikçi Davranış Değerlendirme Derecelerinin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları	94
Tablo 71. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Zeka ve Yetenek Açısından Değerlendirme Derecelerine Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	96
Tablo 72. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Zeka ve Yetenek Açısından Değerlendirme Derecelerine Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	96
Tablo 73. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Zeka ve Yetenek Açısından Değerlendirme Derecelerine Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	97
Tablo 74. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Zeka ve Yetenek Açısından Değerlendirme Derecelerine Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	97
Tablo 75. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Zeka ve Yetenek Açısından Değerlendirme Derecelerine Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	98
Tablo 76. Zeka ve Yetenek Değerlendirme Derecelerinin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları	99
Tablo 77. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Problemlerle Başa Çıkma Açısından Yeterli Görme Derecelerine Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	100
Tablo 78. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Problemlerle Başa Çıkma Açısından Yeterli Görme Derecelerine Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	101
Tablo 79. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Problemlerle Başa Çıkma Açısından Yeterli Görme Derecelerine Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	101

Tablo 80. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Problemlerle Başa Çıkma Açısından Yeterli Görme Derecelerine Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	102
Tablo 81. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Problemlerle Başa Çıkma Açısından Yeterli Görme Derecelerine Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması	102
Tablo 82. Problemlerle Başa Çıkmada Yeterlilik Derece Algısının Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları	103

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Danışmanların danışan gereksinmelerine ilişkin olarak kullandıkları yöntemler bakımından tedaviye karar verme modeli.....	16
Şekil 2. Karar Verme Eylem Döngüsü.....	20
Şekil 3. Bilgi İşlemede Bilişsel Basamakların Kavramsal Yapısı	22

KISALTMALAR LİSTESİ

KVS : Karar Verme Stili.

SED : Sosyo-Ekonomik Düzey.

Çevr. Değ. Göre Ken. Alg. Biç. : Çevre Değerlendirmesine Göre Kendini Algılama Biçimi.

İd. ve Öğrt. Kadr. Davranış Biç.: İdari ve Öğretim Kadrosunun Davranış Biçimi.

Arkadaş Davr. Algılanma Biç.: Arkadaş Davranışlarının Algılanma Biçimi.

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsan davranışını anlama ve açıklama psikolojinin temel ilgi alanıdır. Konuya ilişkin farklı kuramsal yaklaşımların açıklamalarından insan davranışının kompleks bir yapı içinde olduğu sonucuna varılabilir. Karar verme sosyal bilgi işleme basamağının son adımını temsil etmektedir. Davranışın eyleme geçmeden önceki adımlarının anlaşılması ve kararın nasıl verildiği son çalışmalarda özel ilgi alanı haline gelmiştir.

Her gün değişik önemlerde kararlar veririz, dolayısıyla karar verme fikri ilk bakışta oldukça karmaşık bir ustalık olarak görülmeyebilir. Bununla birlikte, çalışmalar çoğu insanın karar vermede düşündüklerinden daha güçsüz olduklarını göstermiştir. Karar vermenin ne ile ilişkili olduğunu anlama, daha iyi kararlar üretmede bireylere yardımcı olacaktır (Harris, 1998). Karar verme kavramı farklı uzmanlık alanlarından araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Karar verme sürecini anlama, sürecin öğelerini açıklama pratikteki faydaları nedeni ile önemlidir. Süreçteki bireysel farklılıkların önemli nedenlerinden biride karar verme stilleridir.

Nunnally (1978)'e göre, çeşitli karar verme stillerinin kavramsal olarak içerdiği ilk teorik açıklamalar; karakteristik özelliklerden daha çok davranışlar üzerinde odaklanırken, birkaç karar verme stili araştırmacısı da, bireylerin topladıkları bilgiler ile süreç bilgileri üzerinde odaklanmaktadır. McKenney ve Keen (1974), bireylerin karar verme için topladıkları bilgilerin organizasyonunun birbirlerinden farklılaştığını ileri sürmüşlerdir. Bireyler karar verme sürecinde bilgi toplarken bu bilgileri özümsemek için hem kavramların hem de bilgilerin ayrıştırılması için daha önceden yerleşmiş bilişsel stillerini temel alırlar. Bilgi işleme sürecinde karar vericiler problemi bir yapı olarak sistematik bir şekilde çözülemeye çalışırlar ya da tekrarlayan deneme yanıtlamalarla (sezgisel) çözüme ulaşırlar (Scott, Bruce; 1995).

Tverskey ve Kahneman'a (1974) göre, bilişsel kestirme yollar bireylerin çözüme daha hızlı ulaşmasını sağlar. Kullanıma hazır olma- ulaşabilirlik, temsil edicilik ve tahmin etme- ayarlama bilişsel kestirme yolları hatalı uygulamalara yol açabilir (Zimbardo; Gerrig, 1996).

Her ne kadar özel olarak karar verme stilleri üzerine odaklanılmasa da, Mitroff (1983) rasyonel yapıdaki insanların bilişsel olarak topladıkları bilgileri temel alarak karar verdiklerini öne sürmüştür. Bilgileri toplama boyutunda bireyler bilgileri anlamlandırma da hem de verileri ayırma ve birleştirme da holistik (bilgiyi süzme) yaklaşıma güvenirlir. Karar verme boyutunda bu bireyler rasyonel düşünme veya hissetme özelliği taşımazlar. Hunt ve diğerleri (1989) stilleri ikiye azaltmıştır –analitik, sezgisel-bunda topladıkları verileri ve karar verme boyutlarının bağımsız olmamasını temel almışlardır (Behling, Gifford ve Tolliver, 1980). Keen (1973) sistematik bilgi toplayıcılarının bilgiyi değerlendirerek düşünürken, sezgisel bilgi toplayıcılarının bilgiyi değerlendirmede duygularını esas aldıklarını ortaya koymuştur. Böylece, “bilgiyi değerlendirme ve bilgi toplamada bireylerin çoğu analitik veya sezgisel olarak sınıflandırılabilir”. Driver’ e (1979,1990) göre karar verme stili öğrenilmiş alışkanlıktır ve bunda karara ulaşılırken alternatiflerin tanımlanması ve bir karar sırasında bilgiyi düşünme miktarının stiller arasındaki farklılıkların anahtarının olduğunu düşünmüştür. Brousseau ve Hunsaker (1990)’e göre, karar verme stili karar verirken toplanan bilgiler ve düşünülen çeşitli alternatiflerdir (Scott , Bruce ; 1995).

Katz (1966), Gelatt (1962), Hilton (1962)’a göre karar verme sürecinin belli stratejileri vardır be bunlar çözümlenebilir. Bu araştırmacılar meslek psikolojisinde “Karar Kuramları” olarak bilinen yaklaşımın temsilcileridir (Kuzgun, 1991). Harren (1979) bir mesleki karar verme stili modeli önermiştir. Üç stil tanımlanmıştır: bağımlı, rasyonel ve sezgisel. Bağımlı karar vericiler kararlarının sorumluluklarını diğerlerine yansıtır. Zıt olarak, rasyonel ve sezgisel karar vericiler karar onları etkilediği için kişisel sorumlulukları olduğunu düşünürler. Ayrıca, rasyonel karar vericiler genellikle temkinli ve dikkatli bir yaklaşım izlerler. Sezgisel karar vericiler karar vermede diğerlerine göre daha hızlıdır ve temel doğrular için önsezilerini kullanırlar (Scott , Bruce ; 1995). Philips, Paziienza ve Ferrin (1984), rasyonel ve bağımlı karar verme stillerini kullananların, problemlere yaklaşımlarında kaçınma karar verme stilini kullananlarla göre birbirine daha fazla benzer bulmuşlardır. Fakat bağımlı karar vericiler problem çözme yeteneklerine çok az güven duyarlar. Rasyonel ve sezgisel karar vericilerin problemlere yaklaşımlarında bireysel stratejilerine büyük güven duydukları rapor edilmiştir.

Scott ve Bruce (1995)' e göre, davranışla ilgili terminolojinin tanımlamaları, ampirik araştırmalar ve ilk teoriler tarafından dört karar verme stili tanımlanmıştır: (1) rasyonel karar verme stili, alternatiflerin mantıklı değerlendirildiği ve araştırıldığı; (2) sezgisel karar verme stili, önsezi ve duygulara güvenin yaşandığı; (3) bağımlı karar verme stili, başkalarının öneri ve yönergelerinin değerlendirildiği; (4) kaçınma; karar verme stili karar vermeden kaçınma eğiliminin yaşandığı yaklaşımlardır. Karar verme stili ölçek geliştirme çalışmalarında, kendiliğinden-anlık karar verme stilini literatüre kazandırmışlardır. Bu stil; anında, düşünmeden alternatifleri değerlendirmeden hızlıca işleyen bir yaklaşımdır.

Payne, Bettman ve Johnson'a (1993) göre sosyal faktörler karar verme davranışını etkileyebilir. Örnek olarak, bireyler aile üyelerine, arkadaşlarına, yakın çevrelerine karşı kendilerini sorumlu hissederler. Böylesi sorumluluk duygusu nasıl karar verileceğini etkiler.

Bu görüşlerin rehberliğinde, bireyin bilgiyi nasıl topladığı ve nasıl değerlendirdiğinin ortaya konmasında karar verme stillerinin anahtar bir kavram olduğu belirtilebilir. Bireyin bilgiyi ele alması ve değerlendirmesi onun sosyal dünyayı açıklamasını anlamada önemlidir.

Bu genel çerçevede araştırmada, öğretmen adaylarının karar verme stilleri farklı psiko-sosyal değişkenler açısından incelenerek, sahip oldukları bazı bireysel özellikler ile karar verme stilleri arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılacaktır.

PROBLEM

Bu çalışmada; öğretmen adaylarının karar verme stilleri farklı psiko-sosyal değişkenler açısından incelenmektedir.

Bu çerçevede, örneklem grubunu oluşturan öğretmen adaylarının sahip oldukları bazı bireysel özellikler ile karar verme stilleri arasındaki ilişki ele alınmaktadır.

Alt Problemler

Yukarıda belirtilen probleme dayanarak, daha spesifik olarak aşağıdaki problemlere yanıt aranmaktadır.

- 1- Öğretmen adaylarının karar verme stilleri (rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık) arasında bir ilişki örüntüsü var mıdır?

- 2- Öğretmen adaylarının psiko sosyal özellikleri ve karar verme stilleri ile ne düzeyde ilişkilidir?

Denenceler

Alt problemlerde belirtilen sorulara ilgili olarak aşağıdaki denenceler geliştirilmiştir:

I. Öğretmen Adaylarının Karar Verme Stilleri (rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık) Arasındaki İlişkiye Yönelik Denenceler:

- 1- Rasyonel ve sezgisel karar verme stilleri arasındaki ilişki olumludur.
- 2- Rasyonel ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuzdur.
- 3- Rasyonel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuzdur.
- 4- Sezgisel ve bağımlı karar verme stilleri arasındaki ilişki olumludur.
- 5- Kaçınma ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumludur.

II. Öğretmen Adaylarının Psiko-Sosyal Özellikleri ve Karar Verme Stilleri İlişkisine Yönelik Denenceler:

- 1- Erkek adayların kızlara göre rasyonel karar verme stili, kız adayların ise sezgisel karar verme stili düzeyi yüksektir.
- 2- Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölümlere göre karar verme stilleri arasında önemli bir fark beklenmemektedir.
- 3- Öğretmen adaylarının en uzun süre yaşadıkları yerleşim merkezinin nüfusu arttıkça rasyonel karar verme stili, azaldıkça bağımlı karar verme stili düzeyi yükselir.
- 4- Öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzey algısı arttıkça bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyi azalır
- 5- Kendisini “demokratik-hoşgörülü” algılayan öğretmen adaylarının kaçınma verme stilleri düşük, ilgisiz algılayan öğretmen adaylarının ise yüksektir.
- 6- Çevreleri tarafından “demokratik-hoşgörülü” değerlendirildiğini algılayan öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stili düzeyi düşüktür.
- 7- Çevreleri tarafından “aşırı koruyucu –kollayıcı” değerlendirildiğini algılayan öğretmen adaylarının bağımlı karar verme stili düzeyi yüksektir.

- 8- Fakültedeki idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarının öğretmen adayları tarafından algılanması ve karar verme stilleri arasında anlamlı bir ilişki beklenmemektedir.
- 9- Ailelerini “demokratik-hoşgörülü” ve “ilgisiz” algılayan öğretmen adaylarının bağımlı karar verme stili düzeyi düşüktür.
- 10- Ailelerini “demokratik-hoşgörülü” algılayan öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stili düzeyi düşüktür
- 11- Ailelerini “ilgisiz” algılayan öğretmen adaylarının kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi yüksektir.
- 12- Arkadaşlarının genel davranışlarının öğretmen adayları tarafından algılanması ve karar verme stilleri arasında anlamlı bir ilişki beklenmemektedir.
- 13- Kendi ile ilgili konularda karar vermede kendilerini etkili algılayan öğretmen adaylarının rasyonel karar verme stili düzeyi yüksektir.
- 14- Kendi ile ilgili konularda karar vermede kendilerini etkili algılayan öğretmen adaylarının bağımlı karar verme stili düzeyleri düşüktür.
- 15- Kendi ile ilgili konularda karar vermede ailesini etkili algılayan öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stili düzeyi yüksektir”
- 16- Öğretmen adaylarının yenilikçi davranış düzeyi arttıkça rasyonel karar verme stili düzeyi artar.
- 17- Öğretmen adaylarının yenilikçi davranış düzeyi arttıkça kaçınma karar verme stili düzeyi azalır.
- 18- Öğretmen adaylarının zeka ve yetenek açısından kendilerini olumlu olarak değerlendirdikçe rasyonel karar verme stili düzeyleri yükselir, kaçınma karar verme stili düzeyleri azalır.
- 19- Problemlerle başa çıkma becerilerini yeterli algılayan öğretmen adaylarının rasyonel düzeyleri yüksek, bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyleri düşüktür.

Araştırmanın Amacı ve Önemi:

Bir problemle başa çıkma, büyük ölçüde problem çözücünün özelliklerine bağlı olmaktadır. Böylelikle, bireyin karar davranışlarını yönlendiren özelliklerin belirlenmesi ve etkilerinin ortaya konması farklı alanlarda önem kazanmaktadır.

Kuzgun (1991)' a göre, fiziksel ve toplumsal yaşamla ilgili olgulardan kaynaklanan sorunların ve bunlara bulunmuş çözüm yollarının tanıtılması ve karşılaşılabilecek yeni sorunlara çözüm bulabilme becerilerinin geliştirilmesi, okullarda çeşitli ders konularının amacını oluşturmaktadır. Ancak, bir kimsenin kendi yaşamında karşılaştığı kişisel sorunlar hiçbir dersin konusu değildir. Ancak toplumsal olarak eğitim sürecinden bu yönde beklentilerin olduğunu belirtebiliriz.

Diğer yandan, tüm dünyada eğitimciler, öğretmenleri, karar verme yetki ve sorumluluğu ile yükümlü hale getirmek ya da karar sürecine daha etkin katılımlarını sağlamak için yeni yapılar aramaktadırlar. Saphier, Bigda-Peyton ve Pierson (1998) yeni yapılara gerçekten ihtiyaç duyulduğuna ve karar vermenin kesinlikle önemli bir konu olduğuna vurgu yaparken, mevcut yapıları değiştirmeden önce bizzat karar verme sürecinin kendisini incelememiz ve geliştirmemiz gerektiğini belirtmişlerdir (Yılmaz;1999).

Rallis ve Highsmith (1986), Darling-Homond (1987) 'a göre; okulları iyileştirme ve öğretmenlik mesleğine yeniden canlılık kazandırma konusunda 1980'li yıllarda yapılan etkinlikler, okul yönetim anlayışının yeniden düzenlenmesi ve bu konuda öneriler geliştirilmesine katkıda bulunmuştur. Bu öneriler, öğretmenlere yetki verme, program yapma, öğretmen değerlendirmesi ve okul politikaları oluşturma konularında karar verme yetkisi konusunda mevcut yapının yeniden gözden geçirilmesini içermektedir. Okul kurumu içerisinde herkesi sorumlu birer karar verici haline getirmek, güçlü bir organizasyon kültürü oluşturmaya bağlı olan bir amaçtır (Yılmaz;1999).

Karar verme ile ilgili klasik kuramsal açıklamalar karar verme sürecini mantıklı adımlarla birbirini takip eden parçalarla açıklamışlardır (Brim, Glass, Lavin, Goodman, 1962, Lunenburg, Ornstein; 1996, Moser, 1990, Harris, 1998). Davranışsal açıklamalar ise karar vericinin tutum, değer ve tercihlerini de değerlendirerek klasik karar verme yaklaşımını geliştirmişlerdir (Plous, 1993; Lunenburg, Ornstein; 1996, Harris, 1998) Sosyal bilgi işleme yaklaşımı karar verme kavramı için bilişsel bilgi işleme basamaklarını geliştiren farklı bir bakış açısı kazandırmışlardır.

Değişik uzmanlık alanlarında karar verme ile ilgili etkinliğin artırılması, karar sürecini anlama ve nasıl işlediğinin açıklandığı araştırma bulguları ve farklı kuramsal bakış açıları ile sağlanabilir. Scott ve Bruce (1995)' e göre, karar verme stillerine

yönelik psikometrik araçların azlığı, araştırmacıları karar verme ile ilgili araştırmalar yapmasında engelleyici olmuştur.

Bu araştırma ile, öğretmen adaylarının karar verme stilleri farklı psiko-sosyal değişkenler açısından incelenmektedir. Bu çerçevede, örneklem grubunu oluşturan öğretmen adaylarının sahip oldukları bazı bireysel özellikler ile karar verme stilleri arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Böylece, daha spesifik olarak, aşağıdaki sorulara yanıt arama amacı güdülmüştür:

- 1- Öğretmen adaylarının rasyonel ve sezgisel karar verme stilleri arasındaki ilişki var mıdır?
- 2- Öğretmen adaylarının rasyonel ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişki var mıdır?
- 3- Öğretmen adaylarının rasyonel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki var mıdır?
- 4- Öğretmen adaylarının sezgisel ve bağımlı karar verme stilleri arasındaki ilişki var mıdır?
- 5- Öğretmen adaylarının kaçınma ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasında ilişki var mıdır?
- 6- Öğretmen adaylarına ilişkin psiko-sosyal özellikler karar verme stilleri ile ne düzeyde ilişkilidir?

Araştırma ile toplanacak verilerin araştırmacılar ve eğitimciler için farklı bakış açıları kazandırması amaçlanmaktadır:

1- Sosyal bilgi işlemenin nasıl yapıldığını ortaya koyması ile bu alandaki benzer çalışmalar, tartışmalar ve araştırmalar için karşılaştırma ve değerlendirme olanağı getirmesi,

2- Öğretmen yetiştiren kurumlar için eğitim programları ile ilgili çalışmalarını düzenlemede değerlendirme verileri sağlaması,

3- Rehberlik ve psikolojik danışmanlık, psikoloji uzmanlarına danışma, aile eğitimi ve karar verme ilgili eğitim programları uygulamaları için bilgi sağlaması,.

Çalışmada, meslek yaşamlarında, eğitim süreci içinde karar verici olarak farklı roller üstlenecek öğretmen adaylarının farklı psiko-sosyal özelliklerinin karar verme stilleri ile olan ilişkisinin ortaya konması amaçlanmaktadır.

Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmektedir:

- 1- Araştırmada veri toplama araçları olarak kullanılan ölçeklerin, ölçülmek istenen değişkenleri ölçebildiği kabul edilmektedir.
- 2- Araştırma kapsamına alınan ğretmen adaylarının (eğitim fakültesi son sınıf öğrencileri), kendilerine verilen leği ve bilgi formunu gerçek durumlarını yansıtacak şekilde doldurarak ilettikleri öngörülmektedir.

Sınırlılıklar

- 1- Araştırma sonuçlarının tüm ğretmen adaylarına genellenebilmesi, ancak bulguların benzer türdeki araştırmalarca desteklenebilmesi oranında mümkün olacaktır.
- 2- Araştırmanın bağımlı değişkenlerinden “karar verme stilleri” Karar Verme Stilleri leği (Decision-Making Style , Scott; Bruce, 1995)’nin kapsadığı niteliklerle sınırlıdır.
- 3- Araştırmanın bağımsız değişkenleri olan, ğretmen adaylarının kendilerine ait psiko-sosyal özelliklerin ancak bir bölümü inceleme konusu edilmiştir.
- 4- Araştırma sonuçlarının araştırmacıdan, katılımcılardan ve uygulama ortamlarından kaynaklanan kontrol dışı faktörlerin, düşük düzeyde de olsa etkilenmiş olabileceği kabul edilmektedir

Tanımlar

Karar Verme: Harris (1998) karar verme ile ilgili iki tanım geliştirmiştir: ilkinde karar verme, karar vericilerin tercihlerini ve değerlerini temel alan alternatiflerin seçimi ve tanımlanması çalışmasıdır. Karar verme çeşitli olaylar hakkında göz önünde tutulan alternatiflerin seçiminde sadece bu alternatiflerin tanımlanmasını değil; aynı zamanda en uygun olanı hedeflerimiz, isteklerimiz, yaşam tarzımız, değerlerimiz vb. ile birlikte gerçekleştirir. İkincesinde karar vermeyi, seçenekler arasındaki uygun seçimi yaparken şüphe ve belirsizlikleri de yeterli bir şekilde azaltma süreci olarak tanımlamıştır.

Karar verme, karar verici birey ya da grubun, karar durumunda çeşitli alternatif veya eylemler arasından seçim yapma işlemidir.

Karar Verme Stili: Bireyin karar verme durumunda soruna genel yaklaşımında tercih ettiği bireysel tarzdır.

Rasyonel karar verme stili: Karar verme sürecinde birey tarafından alternatiflerin mantıklı değerlendirilmesi ve araştırılmasıdır (Scott; Bruce, 1995).

Sezgisel karar verme stili: Karar verme sürecinde kişinin, önsezi ve duygularına güvenerek karar vermesidir (Scott; Bruce, 1995).

Bağımlı karar verme stili: Karar verme sürecinde kişinin başkalarının öneri ve yönergelerini değerlendirerek karar vermesidir (Scott; Bruce, 1995).

Kaçınma karar verme stili: Karar verme sürecinde kişinin karar vermeden kaçınma eğiliminin yaşandığı yaklaşımlardır (Scott; Bruce, 1995).

Kendiliğinden-anlık karar verme stili: Karar verme sürecinde kişinin anında, düşünmeden alternatifleri değerlendirmeden hızlıca işleyen bir stildir (Scott; Bruce, 1995).

Öğretmen Adayı: Eğitim fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim gören ve son sınıfta bulunan üniversite öğrencileri öğretmen adayı olarak kabul edilmişlerdir.

BÖLÜM II

KARAR VERME KAVRAMI, ANLAMI VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Bu bölümde, karar verme konusundaki kuramsal görüşler yer alacaktır. İlk olarak, karar verme kavramı ve karar verme modelleri açıklanacaktır. Daha sonra karar verme kavramı ile ilişkili kavramlara ve karar verme stilleri ile ilgili görüşlere yer verilecektir. Konunun kuramsal çerçevesi belirlendikten sonra, karar verme konusunda yapılan araştırmalara yer verilecektir.

Harris (1998) karar verme ile ilgili iki tanım geliştirmiştir: ilkinde karar verme, karar vericilerin tercihlerini ve değerlerini temel alan alternatiflerin seçimi ve tanımlanması çalışmasıdır. Karar verme çeşitli olaylar hakkında göz önünde tutulan alternatiflerin seçiminde sadece bu alternatiflerin tanımlanmasını değil; aynı zamanda en uygun olanı hedeflerimiz, isteklerimiz, yaşam tarzımız, değerlerimiz vb. ile birlikte gerçekleştirir. İkincisinde karar vermeyi, seçenekler arasındaki uygun seçimi yaparken şüphe ve belirsizlikleri de yeterli bir şekilde azaltma süreci olarak tanımlamıştır. Bu tanım karar vermenin bilgi toplama fonksiyonu üzerinde yoğunlaşır. Burada belirsizlikleri elemekten çok azaltmak önemlidir. Çok az karar tam bir kesinlik içinde verilir. Çünkü tüm seçenekler hakkında tam bilgi toplama nadiren olasıdır. Bu nedenle her karar belirli bir miktar risk içerir.

Neredeyse tüm insanla ilgili çalışma alanları –ekonomi, politika, tıp, hukuk- karar verme kavramı ile yakından ilgilidir (Kellog, 1995). Bu yüzden, farklı uzmanlık alanlarından araştırmacıların ilgisini çekmesi şaşırtıcı değildir. Bu alanda ortaya konan kuramsal görüşlere yer verilirken araştırmacının uzmanlık alanı olan, psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki çalışmalara da yer verilmiştir.

KARAR VERME KONUSUNDA YAPILAN KURAMSAL AÇIKLAMALAR

KLASİK KARAR VERME MODELİ

Klasik karar verme modelinde karar verme rasyonel bir süreç olarak değerlendirilir. Karar verme mantıklı adımlarla ilerler. Karar verici istediği amaçlara

ulaşma olasılığını artırmak için, olası tüm alternatifleri ve bu alternatiflerin sonuçlarını düşünür, sonrasında seçim yapar (Lunenburg, Ornstein; 1996).

İlgili literatürde klasik karar verme modelinde karar verme süreci, birbirini izleyen altı basamakla ifade edilmiştir (Brim, Glass, Lavin, Goodman, 1962, Lunenburg, Ornstein; 1996, Moser, 1990, Harris, 1998). Bu basamaklar aşağıda verilmiştir:

1. Problemin tanımlanması
2. Gerekli bilginin edinilmesi
3. Olası çözümlerin üretilmesi
4. Olası çözümlerin değerlendirilmesi
5. Problem çözümü için strateji seçimi
6. Karar verme.

Dawess (1988) ve Fischhoff (1982) göre , bu modelde karar verici tutarlı tercihlere sahip, tercihlerini ve elindeki alternatifleri bilen, seçilen her bir alternatifin sonuçları hakkında bilgiye sahip olan kişi olarak değerlendirilir (Carroll, Johnson, 1990). Ancak karar vericinin kişisel tercihleri, duyguları, tutumları önemli değildir (Dunham, Pierce, 1989).

DAVRANIŞSAL KARAR VERME MODELİ

Klasik karar verme modelinde karar verici problemin çözümü için olası tüm alternatif çözümleri bilen, her bir alternatifin olası sonuçlarının farkında, kendi değer sistemine rağmen sonuçları değerlendirebilen bir kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu model (klasik karar verme modeli) sınırlandırılmış rasyonellik (bounded rationality) modeline karşıdır. Sınırlandırılmış rasyonellik modeline göre karar vermenin özellikleri aşağıda verilmiştir (Lunenburg, Ornstein; 1996):

1. Karar problemin yetersiz kavranması ile daima eksik bilgiyi temel alacaktır.
2. Karar verici tüm olası alternatif çözümleri düşünüp üretmede başarısız kalacaktır.
3. Tüm alternatiflerin değerlendirilmesi mümkün değildir. Her bir alternatifin sonucunu tam olarak tahmin etmek imkansızdır.
4. Son karar, en uygun alternatifi bazı kriterleri temel alarak seçilmesi zorunluluğunu gerektirir.

Bu görüşlere dayalı olarak geliştirilen farklı davranışsal karar verme modelleri aşağıda açıklanmıştır:

DüzeY Yükseltme (Maximizing)

Bu yaklaşımda karar verme istenilen hedefin başarılması ihtimalinin, tüm olası eylem yollarının düşünülmesi, bu eylemlerin önem derecelerinin değerlendirilerek araştırılmasını ve sonrasında seçim yapılmasını içerir. Bu yaklaşım araştırma ve zaman alır, bu yüzden pratik değildir. Fakat yaklaşık tahminler ortaya çıkar (Miner, 1992). Bu çoğunlukla iyimser bir strateji olarak tanımlanır. Çünkü yüksek düzeyli sonuçlar ve yüksek potansiyel, ilgi alanıdır (Harris, 1998).

Hoşnutluk (Satisficing)

DüzeY yükseltme yaklaşımında, karar verme çok miktarda bilgi toplamayı ve bunları dikkatli ele almayı gerektirir. Oysa hoşnutluk (satisficing) yaklaşımında istenilen hedefe ulaşılmasında tüm olasılıkları araştırmaksızın eylem yönünün seçilmesine karar verilmektedir. Karar vericiler sınırlamalar içinde rasyoneldir. Kazancı artırma mümkün olduğu zamanlarda bile hoşnutluğu seçebilirler (Miner, 1992).

Lünenburg ve Ornstein (1996)'e göre bu yaklaşımda karar verme tüm olasılıkların araştırmaksızın kabul edilebilen en az standartlarda hoşnutluk yaratan ilk alternatifin seçimini içerir. Bu yüzden sınırlandırılmış bir rasyonellik söz konusudur.

Beklenen Yarar (Expected Utility)

Beklenen fayda teorisinde karar vericinin tipik olarak eylem yönündeki her bir alternatif'e bağlı sonuç ve olasılıklar hakkındaki bilgiye sahip ve her bir alternatifin avantaj ve dezavantajlarını açık olarak hesaplayabildiği varsayılır. Sonuç olarak teorisinin önermesi, karar vericinin bu işlem sonucunda kazancını artırmasıdır (Plous, 1993).

Baron (1990)'a göre, bireyler kazancın kesin olduğu durumlarda risk yüksek olsa bile risk alma eğilimindedirler.

Artırma (Incrementalizing)

Bu yaklaşımda amaç birliği, alternatiflerin kapsamlı araştırılması ve en iyi alternatifin seçilmesine ihtiyaç duyulmaz (Lünenburg, Ornstein; 1996). Daha büyük alternatiflerden ziyade, küçük bir miktar seçim ile meşgul olunur. Bu yaklaşımda amaç, öncelikli olarak problemin hafifletilmesidir. Kısa dönemli alternatifler koşulların değişmesi ile düşünülmeli, bu olası değişikliklerle tekrar yapılandırılmalıdır. İlk karardan sonra problem tekrar tanımlanır. Bu yaklaşımda karar vericinin büyük amacı

muhteşem değildir. Ancak belirsizlik durumlarında kazancı artırma ya da hoşnutluk mümkün olmayabilir (Miner, 1992).

YÖNETİMDE KARAR VERME MODELLERİ

Harris (1998)'e göre yönetimde iki temel karar verme yaklaşımı vardır: Otoriter ve grup. Otoriter yaklaşımda yönetici toplayabildiği bilgileri temel alarak karar verir. Sonraki adımlar kararın grup tarafından kabul edilmesi ve grup için kararın açıklanmasıdır. Grup yaklaşımında ise üyeler fikirlerini paylaşır ve kararın uygulanmasında fikir birliğine varılır. Çalışmalar grubun sahip olduğu değer, duygu ve tepkilerin; yöneticilerin sahip olduğu düşünülen değer, duygu ve tepkilerden çok farklı olduğunu göstermiştir.

Yönetimde geliştirilen farklı modellerin amacı, yönetimde riskleri olabildiğince azaltıp kararın kalitesini artırmaktır. Aşağıda, yönetim süreçleri için geliştirilen farklı karar verme modelleri verilmiştir:

Nominal Grup Tekniği

Bir nominal grup sadece isim olarak vardır, üyeler bir karar üretmeden önce asgari etkileşimdedirler. Nominal grup adım adım şunları takip eder: a- bireyler mevcut problemle bir araya gelirler, b- bağımsız olarak çözüm geliştirirler, sıklıkla bunları kartlara yazarlar, c- yapılandırılmış bir format içinde fikirlerini diğer grup üyeleri ile paylaşırlar, d- sadece açıklamalar için değil, soruları yanıtlamak içinde toplantı zamanı belirlenir, e- grup üyeleri bireysel olarak tercih ettikleri en iyi alternatifi gizli oy pusulalarına yazarlar , f- grup kararı açıklanır (John W. Newstrom; Davis, Keith, 1997).

Beyin Fırtınası

Beyin fırtınası gruplarda yaratıcı düşünciyi destekleyen popüler bir metottur. Bu yaklaşımda katılımcılar için dört ana hat belirlenmiştir: a- mümkün olduğunca çok fikir yaratılır, b-yaratıcılık, serbest çağrışım ve hayal gücü, c- inşa etme, sürdürme veya ilk düşünceleri birleştirme, d- diğerlerinin düşüncesinin eleştirisini yapma. Beyin fırtınasının başarısı her bir üyenin diğerlerinin düşüncelerini dinlemekteki istekliliğine ve kapasitesine bağlıdır. Bu düşünceleri uyarıcı olarak kullanıp yeni fikirler oluşturma ve sonrasında bunları özgürce ifade edebileceğini hissetme önemlidir. Beyin fırtınasının temelini oluşturan iki ilke vardır. İlki, yargıyı erteleme, tüm fikirleri değerlendirme ve

eleştiri yapmaksızın cesaretlendirme. İkincisi, niceliğin niteliğe yol açması (John W. Newstrom; Davis, Keith, 1997).

Delphi Karar Verme Modeli

Delphi karar gruplarında, uygun kişiler bir panelde seçilen bir sorunu tartışırlar. Üyeler seçilmiştir. Çünkü onlar alanda uzmandırlar veya bilgiyi paylaşmada uygun kimselerdir (John W. Newstrom; Davis, Keith, 1997).

Delphi karar sürecinin başarısı üyelerin görevlerinde motivasyon, iletişim becerileri, katılımcı uzmanlığı ve yeterli zamana bağlıdır. Sürecin içerdiği temel değerler (Newstrom ,John W; Davis, Keith, 1997):

- a- Zamanın etkili kullanımı,
- b- Katılımcıların, kişilerarası problemlerinin giderilmesi,
- c- Düşüncelerin yaratılmasında niteliğin ön plana çıkarılması,
- d- Tahminler için hata yapılmamasına özen gösterme.

Vroom'un Karar Verme Modeli

Kullanışlı bir karar verme modeli de V. H. Vroom ve diğerleri tarafından farklı liderlik stilleri arasından seçilerek geliştirilmiştir. Vroom ve diğerleri farklı problem çözme durumları tanımlamışlardır, dolayısı ile bu farklılıkların doğasını araştırma ve uygun bir şekilde karşılık vermede yöneticiler için yapılandırılmış bir yaklaşım geliştirmişlerdir. Bu modelde yöneticiler karar durumlarında, problemin niteliğini ön plana alarak değerlendirme yaparlar. Karar – nitelik boyutları, problemin yapılandırılıp yapılandırılmadığı, eldeki bilgi ve faktörlerin maliyetini içerir. (John W. Newstrom; Davis, Keith, 1997). Modelde liderin en otokratik tutumundan en demokratik tutumuna kadar sıralanan beş katılımlı karar verme düzeylerinden oluşmaktadır (Eren, 1996).

Vroom ile Yetton karar ağacının çizilmesinde aşağıdaki yedi test sorusunu sormuşlardır (Eren, 1996):

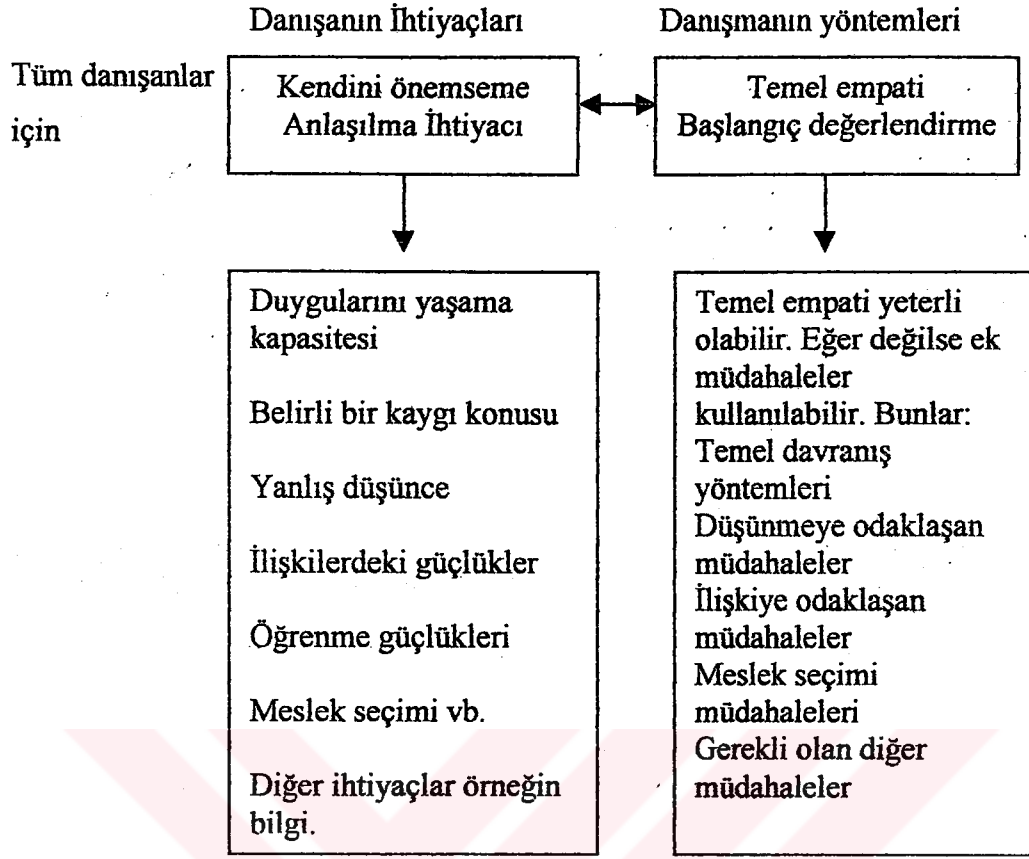
- a- Sorunun çözümü için üretilecek kararda kaliteye ihtiyaç var mıdır, yoksa çözüm için yanıtın ne olduğu önemsiz midir?
- b- Yüksek kalitede bir karar verme için yönetici yeterli bilgiye sahip midir?
- c- Soru adım adım çözülecek biçimde yapılandırılmış bir görünüm taşıyor mu?
- d- Etkili uygulamaya geçebilmek için kararın astlar tarafından benimsenmesi ve kabulü önemli mi?

- e- Kararı kendim verirsem bu kararı astların kabul edeceklerinden emin miyim?
- f- Astlar sorunun çözümü sonucunda ulaşılabilecek örgütsel hedefler benimsemiş ve kabullenmişler midir?
- g- Tercih edilen çözümler bakımından astlar arasında bir çatışma ihtimali var mıdır?

PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK VE REHBERLİKTE KARAR VERME

Karar verme, psikolojik danışma sürecinin başlangıcında bitişine kadar danışan ve danışman için ele alınması gerekli bir eylemdir. Rehberlik alanında ise bireyin karar verme yeterliliğini artırmak amaçlar arasında yer almaktadır. Bu yönüyle mesleki rehberlik alanında yapılan çalışmalar dikkat çekicidir.

Psikolojik danışma sürecinde danışman karar verme durumunda olan bir kişi olarak ele alınabilir. Danışma uygulamalarında kararlar üç grupta toplanmaktadır: rol, tepkide bulunma ve müdahale kararları. Rol kararları; danışmanın bireysel danışma, grupta danışma ve psikolojik eğitim gibi çeşitli etkinlikler bakımından zamanı nasıl kullanacağı ile ilgilidir. Tüm danışmanlar danışanın herhangi bir ifadesine veya bir dizi ifadesine nasıl tepkide bulunacakları konusunda sürekli kararlar almak zorundadır. Aynı şekilde danışanlarda kendilerini ne bakımdan açacaklarına, hangi konuları çalışacaklarına ve hangi tedavi yöntemlerini yararlı bulduklarına ilişkin olarak karar vermek durumundadırlar. Bu nedenle psikolojik danışma hem danışan hem de danışman açısından birbirleriyle çeşitli derecelerde ilişkili bir dizi kararları içeren bir süreç olarak ele alınabilir (Nelson, Richard -Jones; Çeviren: Füsün Akkoyun, 1995).

Şekil 1. Danışmanların danışan gereksinmelerine ilişkin olarak kullandıkları yöntemler bakımından tedaviye karar verme modeli.

Şekil 1'de daha çok genel bir hizmeti amaçlayan belli bir konuda uzmanlaşmamış danışmanların kararlarıyla ilgili karar verme modeli verilmiştir (Nelson, Richard -Jones; Çeviren: Füsun Akkoyun, 1995).

Dainow ve Bauley (1992)'e göre danışma süreci hangi eylemin yapılmasına karar vermesi ile gelişir. Bu kararlar danışan ve danışmanın yeni düşünceleri ışığında gerçekleşir, danışan ve danışman ideal olarak soruna yeni bir bakış açısı oluştururlar. Bu noktada yardım edicinin yeni güdüler sağlaması belki danışan için gerekli olan yeni bilgileri vermesi veya koşulları farklı bir bakış açısı ile görmesi sağlanabilir. Bu aşamada yardım edenin dinleme ve empati gibi yeteneklerinin yanı sıra bir dizi beceriye gereksinimi vardır. Danışan şu anki soruna bakış açısını sorgulamalıdır; danışanın pratik ve gerçekçi amaçlar oluşturmasına yardımcı olunmalı karmaşık bilgiler verilmemelidir. İstenilen amaca ulaşmak için bir düzen içinde seçenekleri ortaya koyma ve eylem

yapma karar verme becerilerini oluşturur. Bu beceriler aşağıda sıralanmıştır (Dainow, Bailey, 1992):

- a) Bilgi toplama: bunları öncelik sırasına koyma ve odaklaşma,
- b) Amaçları sıralama ve özetleme,
- c) Eylem için seçim yapma
- d) Herhangi bir durum için hangi iletişim becerisinin daha uygun olduğuna karar verme

Danışman, danışanların kararlarını incelemelerine yardımcı olabilir ama “en iyi” karar verme konusunda tam olarak yol göstermez (Eisenberg, Delenay, Çevirenler: Ören, Takkaç, 1998). Danışanın amacı doğrultusunda bunu kendisinin gerçekleştirmesi desteklenir.

Katz (1966), Gelatt (1962), Hilton (1962)’a göre karar verme sürecinin belli stratejileri vardır ve bunlar çözümlenebilir. Bu araştırmacılar meslek psikolojisinde “Karar Kuramları” olarak bilinen yaklaşımın temsilcileridir (Kuzgun, 1991).

Katz (1966), Tiedman ve Jones (1970) rehberliği bir karar verme süreci olarak tanımlamaktadırlar. Rehberlik hizmetleri bireyleri iş ve meslek seçimi kararları arasında ihtiyaç duydukları olgusal bilgiyi sağlamak amacı ile başlatılmıştır. Tiedeman (1963) eğitimin kesintiler yarattığını, yani bireyi, sık sık karar vermeyi gerektiren yol ayırımlarına getirdiğini ileri sürmekte ve rehberliği, bireye hedef seçme ve o hedefe götürecek amaçları belirlemede yardımcı hizmet olarak araçları belirlemede yardımcı hizmet olarak görmektedir (Kuzgun, 1991).

Katz (1966) ve Jones (1970) da bireylerin karar verme güçlükleri olduğu zaman rehberliğe başvurdukları görüşündedir. Katz’a göre rehberlik, toplumun izin verdiği eğitsel ve mesleki seçenekler arasından bireyin yapacağı seçime profesyonel bir müdahaledir. Bu müdahale bireylerin benimsediği değerlerin incelemesidir (Kuzgun, 1991).

Kuzgun (2000)’a göre, sağlıklı bir meslek gelişimi ve seçimi için kişinin temel gelişim görevlerini başarı ile yerine getirmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunlar aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

1. Kendini iyi tanıma; gerçekçi, ayrıntılı bir öz kavramı geliştirme,
2. Kendine saygı duyma ve kendini geliştirme çabası gösterme,
3. İş dünyası ve meslekler hakkında doğru ve ayrıntılı bilgi sahibi olma,

4. Doğru karar verebilme becerisi geliştirme,
5. Çalışmaya karşı olumlu tutum geliştirme,
6. Çalışma yaşamının gereği olan işbirliği yapabilme, sorumluluk olabilme.

Peterson ve diğerleri (1991;1996) tarafından danışanlar için geliştirilen Bilgi İşleme Alanı Piramidi olarak bilinen karar verme ve problem çözme; a- İletişim b- Analiz c- Sentez d- Değerlendirme e- Uygulama (İDSDU) adımlarını içerir. Bireylere işle ilgili problem çözme ve karar verme aşamalarında İDSDU döngüsü doğru bilgiyi doğru zamanda kullanma için rehberlik eder. İletişim evresinde, danışan karar vermeye duyulan ihtiyacı farkına varmaya başlar. Tipik olarak danışanlar başlangıç değişiklikleri için desteklenmeye ihtiyaç duyarlar. Analiz evresinde danışan kendi ve iş seçimi hakkındaki bilgileri yapmak istedikleri için kullanır. Kendi hakkında ki bilgi değerleri, ilgileri, yetenekleri, iş tercihlerini ve aile statüsünü vb içerir. İş hakkındaki bilgi spesifik bir iş olup olmaması, görevin çeşidi, iş konumunun gelişmeye açık olup olmadığı, işveren hakkında ki bilgileri içerir. Sentez aşamasında, danışan tipik olarak dar ve geniş kapsamlı iş seçeneklerini düşünür. Hedef, seçenekleri azaltırken potansiyel olarak uygun seçeneklerin gözden kaçırılmamasıdır. Değerlendirme, danışanların iş seçimi için karar aşamasıdır. Uygulama aşaması değerlendirme aşamasındaki seçimin eyleme dönüştürülmesidir (Sampson, Lenz, Reardon, 1999).

Luzzo ve Hitchhings (1999)'e göre, meslek psikologlarının mesleki gelişimde özellikle dönüm noktası olarak düşündükleri çeşitli tutum ve inançlardan, iki sosyal bilişsel faktör lise öğrencilerinde ilişkili kavramlar olarak ortaya çıkmıştır: Mesleki karar vermede öz yeterlilik (career decision-making self efficacy) ve mesleki karar vermede yüklemstil (career decision-making attributional style).

Bandura(1989)'nın mesleki karar verme ve mesleki gelişim için öz yeterlilik kavramı ve sosyal biliş teorisi ile ilişkisini açıklayan araştırmalar son 20 yılda artış göstermiştir. Mesleki davranışta mesleki sosyal biliş teorisi öz yeterlilik inancı, beklentiler ve kişisel amaçlar tarafından karşılıklı olarak etkilenmektedir (Lent, Brown ve Hackett, 1994,1996; Gloria ve Hird,1999).

Bandura (1977) öz yeterliliği, bireyin olası durumlarda gerekli olan eylemler akışının ne kadar iyi başarılabileceğinin yargısı olarak tanımlamaktadır. Öz yeterlilik pasif bir kişilik veya karakteristik özellik değildir. Dinamik bir görüş olarak, birey ve çevrenin etkileşimidir. Mesleki karar vermede öz yeterlilik, bireyin mesleki karar verme

görevi ve aktiviteleri ilişkisinde etkili olarak yeteneklerine güven olarak tanımlanmaktadır (Taylor ve Betz, 1983, Luzzo ve Hitchhings, 1999).

Yükleme, bir gözlemcinin açık davranışına bakarak, bir aktörün ya da kendisinin içsel durumu hakkında yaptığı çıkarımadır (Freedman; Sears; Carlsmith, 1974; Çeviren: Dönmez,1998). Heider (1958) genel olarak insanların “sağduyu psikologları” gibi davrandıklarına işaret etmiştir. Ona göre, insanlar hem kendi davranışlarını hem de başkalarının davranışlarını açıklamaya güdülenmişlerdir ve bu işi yapmaktadırlar. Heider insanların “içsel yüklemeler” ve “dışsal yüklemeler” adlarını verdiği iki temel türden açıklamalar getirdikleri görüşünü ortaya atmıştır. Belirli bir davranış için içsel yükleme yapmak davranışı aktörün içinde bir şeye yüklemektir. Ya da davranışın nedeni olarak bireyin kişilik ya da inanç sisteminin bir yönünü görmektir. Dışsal bir yükleme ise davranışta bulunması için birisinin aktöre yaptığı baskı gibi, davranışı durumsal bir nedene yüklemektir (Milburn, 1996; Çevirenler: Dönmez ve Duyan,1998).

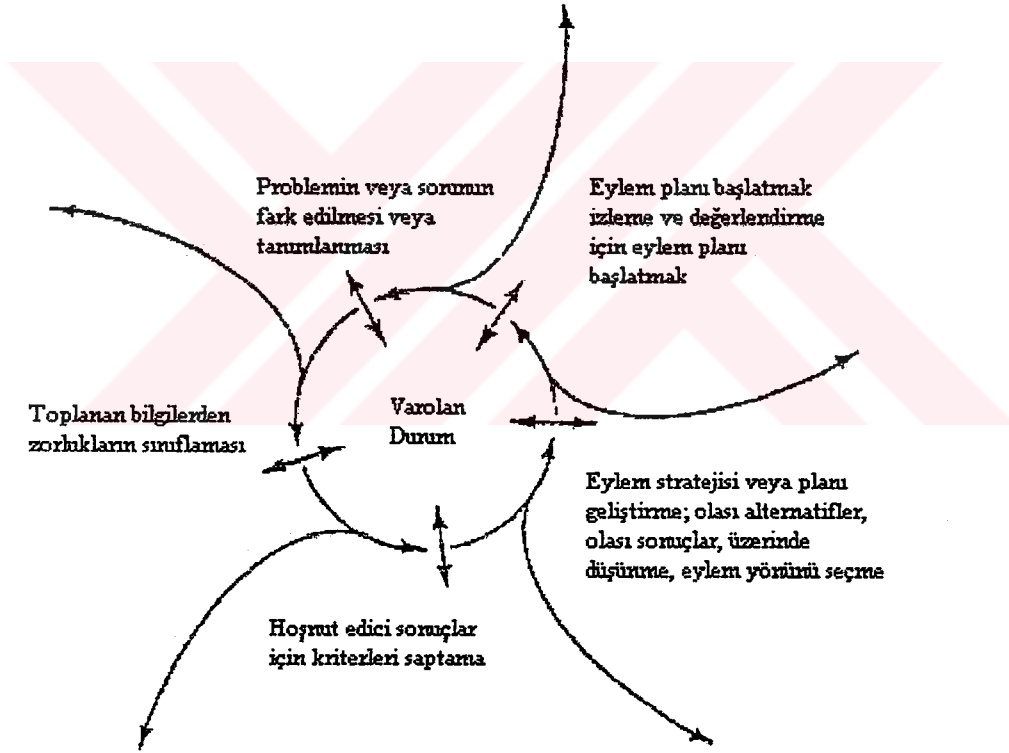
Mesleki gelişimde yükleme stilinin önemi, tekrarlayan tartışmalara konu olmuştur (Healy, 1991; Luzzo ve Jenkins-Smith, 1998; Nauta, Epperson, 1995; Luzzo ve Hitchhings, 1999). Şüphesiz mesleki karar vermede optimistik (iyimser) yükleme stili sergileyen öğrenciler (örneğin mesleki kararlarda sorumluluk ve kontrole sahip olduğuna inanma) olası olarak mesleki gelişimin başarı ve iş doyumunu getireceğine ilişkin görüş açısına sahiptirler (Luzzo ve Hitchhings, 1999).

Bireylerin sağlıklı karar vermeleri için alanda farklı eğitim programları geliştirilmiştir. Mann, Harmoni ve Power (1991) tarafından geliştirilen Gofer eğitim kursu karar vermede etkili olduğu düşünülen motivasyon ve bilişsel faktörleri ele almaktadır. Kursta öğrencilere karar vermede bilgi işleme adımları öğretilmektedir. Gofer kelimesindeki her harf etkili karar verme için bir adımı temsil etmektedir. Janis ve Mann tarafından 1977’de geliştirilen karar verme çatışma teorisi kurs programına uyarlanmıştır. Grup çalışmalarında, karar vermede kontrol ve sorumluluğun nasıl ele alınması gerektiği, karar vermede güvenin etkileri ve seçenekler arasından tercihte bulunurken sosyal baskının nasıl hafifletilebileceği öğretilmektedir. Kurs beş önemli alanda öğrencilere uygulama yapmaları için olanak verir: grupta karar verme, arkadaş ilişkileri ile ilgili kararlar, okulda ders seçimi, para ile ilgili kararlar ve farklı meslekler için karar ilkelerine başvurulması.

KARAR VERME SÜRECİ

Hoy ve Miskel (1996), karar verme sürecinde birbirini izleyen adımları karar verme sürecinde eylem döngüsü taslağı haline getirmişlerdir (Şekil 2). Birbirini izleyen adımlar sırasıyla; konu ya da problemi anlama ve belirleme, varolan durumun zorluklarının analizi, tatmin edici bir çözüm için kriter oluşturma, eylem için plan ya da strateji geliştirme, eylem planını başlatmadır.

Svenson ve Malue (1993) karar verme sürecini açıklamada kararların nasıl verildiği, psikolojik süreçler ve zaman içinde nasıl geliştirildiğinin çalışmalarda ihmal edildiği görüşündedirler. Onlara göre iyi tanımlanmış ve iyi tanımlanmamış problemlerin karar verme süreci farklı işlemektedir. İyi tanımlanmış problemlerin seçim amaçları, seçenekler hakkında bilgi, ve sonuçlar hakkında her bir alternatif için bilgi ile değeri açıktır.

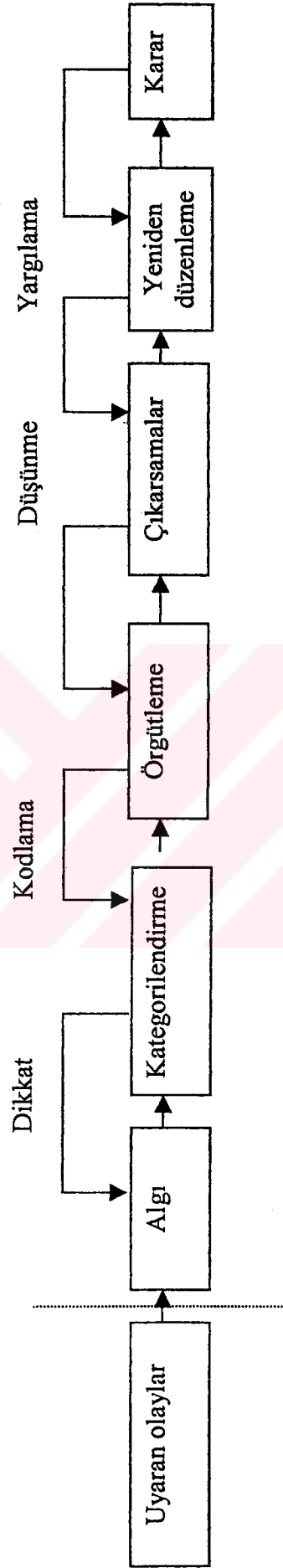

Şekil 2. Karar Verme Eylem Döngüsü

SOSYAL BİLGİ İŞLEME SÜRECİNDE KARAR VERME YAKLAŞIMI

Bilişsel psikoloji alanında bilinen karar verme şeması, sosyal bilgi işleme sürecinin basamaklarını açıklamada kullanılabilir (Şekil-3). Birbirini izleyen aşamaların algısal girdilerden davranışsal çıktılara kadar birbirlerine büyük oranda bağlı olmalarına ve çeşitli geribildirim döngüleri (feedback loop) tarafından tanımlanmalarına rağmen, sıralanışın temeli mantıklıdır. Sonraki aşamalar (örneğin sınıflama) önceki aşamaları otomatik olarak etkiler. Ancak, tam tersi bir etki mümkün olmasına rağmen, şart değildir. Bu nedenle bir yüzü tanımaksızın herhangi bir etnik gruba ait olarak kategorilendiremeyiz. Ama yüz niteliklerini sosyal gruplardan bağımsız olarak algılayabiliriz. Aynı şekilde hafıza örgütlenmesi, gelen uyarıcıların kategorilendirerek kodlanmasını gerektirir. Açıkçası, yüzlere ilişkin bellek yüzler ile ilk bakışta organize edilmedikçe etnik benzerliklere göre düzenlenemez. Çıkarsamalar da düzenlenmiş bir bilgi yapısı (knowledge structure) olduğunu varsayar. Hatırlama ya da geri çağırma süreci çıkarımları ve organize bilgiyi girdi olarak alır ve en son karar verme aşaması geri çağırma (retrieval) süreci tarafından hızlandırılır. Ancak, tüm bu birbirini izleyen aşamaların geri yönden (backward) veya “yukarıdan-aşağıya” (top-down) süreçler tarafından etkilendiğini hatırlatır (Hewstone; Stroebe; Stephenson, 1996).

Şekil 3. Bilgi İşlemede Bilişsel Basamakların Kavramsal Yapısı

Sosyal yargı üzerinde yapılan araştırmaların çoğu yargıları bağımlı değişken, hafızayı bağımsız değişken olarak ele almıştır. Ancak son zamanlarda yapılan çalışmalar, hafıza ve yargı arasındaki ilişkinin tek nedenli bir modelle açıklanamayacağını göstermiştir. Daha sistemli deneysel bulgular genellikle hatırlama ölçümlerinin yargı tercihleriyle ilişkisiz olduğunu göstermiştir (Hastie; Park,1986; Aktaran: Hewstone; Stroebe; Stephenson, 1996). Bunun nedeni çoğu sosyal yargının bir yargı verilmesi gerektiği zaman hafızada zaten kayıtlı olduğu ve önceden şekillendirilmiş (pre-formed) belleğe geçirilmiş işlenmemiş (raw) bilgiye dayalı olarak oluşturulmalarına gerek olmasdır (Hewstone; Stroebe; Stephenson, 1996).

Sosyal bilgi işlemede, kestirme yollar (heuristics) ve algoritma (algorithms) iki genel strateji çeşidi olarak tanımlanmışlardır. Algoritma, özüm sağlamada süreç veya kurallar setidir. Kestirme yollar stratejisi ise farklı olarak çözüm sağlayan ya da sağlamayan tahmin veya parmak kurallarıdır. rnek olarak bir arkadaşımızın telefonunu bulmaya çalıştığımızı düşünelim. Telefon rehberinde arkadaşımızın ismini taşıyan 41 kişi var. Basit bir çözüm arkadaşımızı buluncaya dek tek tek bu kişiler aranması olabilir. Bu strateji garantilidir. Bununla birlikte maliyet ve zaman alır. Diğer bir yol arkadaşımızın yaşadığı bölgeyi değerlendirerek ilk aramalara oradan başlamaktır. Bu yaklaşımda çalışma sonuç olarak daha fazla şansa sahiptir. Fakat mükemmel değildir (Ellis; Hunt, 1993).

Ornstein ve Cartensen (1991) kestirme yolları (heuristics) problemlerin çözümü ve genelleştirilmesinde kullanılan basit bir strateji olarak tanımlamışlardır. Zihnin “hızlı adımlar”ı olarak da isimlendirilebilirler. Yargıda sonuç ve karara ulaşırken eksik bilgiye güvenmek zorundayızdır.

Einhorn ve Hogarth (1981)’a göre, kestirme yollar belki de bireylerin daha fazla etkili karar vermesi ile sonuçlanabilir. Fakat sistematik önyargılara da yol açabilirler, kesin yargılarda yansızlığı engelleyebilirler (Morris, 1996).

Tversky ve Khenman karar verme süreçlerindeki sistematik yanlılık ve hataların bilişsel kestirme yolların (cognitive heuristics) kullanılmasından kaynaklandığını göstermişlerdir (Milburn, 1996; evirenler: Dönmez ve Duyan,1998).

Tablo 1. Yargısal Kestirme Yollar

Kestirme Yol	Uygulama Alanı	Açıklama/Örnek
Kullanıma Hazır Olma, Ulaşılabilirlik (availability)	Olasılık ve sıklığın yargıları	Risk yargılarını belirleyen risk olaylarının hatırlanabilirliği
Temsil Edicilik (representativeness)	Bir sınıflamaya sahip olan gözlemler gibi olasılık yargıları	Kız-erkek-kız-erkek doğum sırası erkek-erkek-erkek-erkek doğum sırasına göre rastlantılı olayların daha fazla temsilcisidir.
Tahmin etme ve Ayarlama (anchoring and adjustment)	Nicel tahminler	Değerleri başlatmaya yönelik eğilim gösteren maliyet hesaplamaları
Benzetme Kestirme Yollar (simulation heuristic)	Gerçekçi olmayan neden bulma	Treni 2 dakika ile kaçırma 20 dakika ile kaçırmadan daha fazla pişmanlık duygusu yaşatır. Bunun gibi olaylarda ilki daha üzücüdür çünkü zihinsel olarak olayı çözmek daha kolaydır.

Kaynak: Hewstone; Stroebe; Stephenson, 1996.

Tversky ve Kahneman'a (1974) göre, kullanıma hazır olma- ulaşılabilirlik kestirme yolunu kullanımını açıklamada bireyler değişik olaylara ilişkin olasılık yargılarına olayların örneklerinin anımsanma kolaylığı temeline dayanmaktadır. Örneğin, insanlara İngilizce'de ilk harfi r olan sözcüklerin mi yoksa üçüncü harfi r olan sözcüklerin mi daha fazla olduğu sorulduğunda, k ve r gibi sessizlerin çok daha fazla olmasına karşın, genellikle ilk harfi r olan sözcük sayısının daha fazla olduğunu söyleyeceklerdir (Milburn, 1996; Çevirenler: Dönmez ve Duyan,1998). Bu araştırma Solvic, Fischhoff ve Licheinstein (1976) çalışmaları tarafından da desteklenmiştir. Çeşitli olayların olasılıklarını tahmin için farklı sorular sormuşlardır: hangisinin daha fazla ölüm oranı ile gerçekleşeceğine inanırsınız? Olası tüm kaza olaylarında ya da felç sonucu ölüm? Cinayet ya da diyabetten? Çeşitli kanser hastalıklarından veya kalp rahatsızlığından? Çoğu insan kazadan daha fazla cinayet ve kanserden ölümün daha yaygın olduğunu tahmin etmiştir. Fakat bu doğru değildir. Biz çevremizdeki cinayet ve

kanser vakalarını gözlemleriz. Bu tür olaylar daha fazla hatırlanabilir ve ulaşılabilir (Best, 1999).

Tverky ve Kenheman' a (1974) göre, bireyler kesin bir kategoriye ait olay veya özel objelerin olasılıkları hakkında yargıda bulunurken kategorinin prototipi için özel örneklerin benzerleri ile sıklıkla karşılaştırma yaparlar. Sonuç olarak gerçek olasılıklarda ciddi şekilde yanlış hükümler verilebilir temsil edicilik kestirme yolu özellikle insanlar hakkında sık olarak kullanılır (Gleitman, 1992). Örneğin şu betimleme verilir: “Steve çok utangaç ve içine kapanıktır, her zaman yardımseverdir fakat insanlar ve gerçekler dünyası ile çok az ilgilidir. Alçakgönüllü ve temiz bir ruhu vardır, bir düzen ve yapı gereksinimi içerisindedir, ayrıntı tutkusu belirgindir” Tverky ve Kenheman' a göre eğer insanlara Steve'in bir çiftçi, tüccar, pilot ve kütüphaneci ya da fizikçi olması ihtimali sorulacak olursa, ülkedeki çiftçilerin sayısının kütüphanecilerden çok daha fazla olmasına karşın, yanıtları kütüphaneci olacaktır. İnsanlar, Steve'e ilişkin betimleme, kütüphanecilere ilişkin kalıpyargılarına uyduğu için bunu yapmaktadırlar (Milburn, 1996; Çevirenler: Dönmez ve Duyan,1998).

Nicel yargılar sıklıkla ilk tahmine doğru eğilim gösterirler. Çünkü hafızanın temel ayarlama süreci sıklıkla eksiktir. Bu da, tahmin etme ve ayarlama kestirme yolunu işaret eder. Tversky ve Kanheman (1974), tahmin etme ve ayarlama kestirme yolu için bir tatil planını örnek olarak vermiştir. İki haftalığına Florida'ya tatile çıkmayı düşünün, bu noktada tatilin maliyetini çıkarmak istersiniz. En düşük 300 dolar ile bilet ve diğer harcamalar için ayarlama işlemine başlayabilirsiniz. Alternatif olarak benzer bir seyahat için zengin bir arkadaşınız yaptığı gibi harcamalar için 2000 dolar ile başlayabilirsiniz. Hesapta olmayan harcamaları da çıkartabilirsiniz. İnsan zihni tipik olarak eksik olan saklanan veya eklenen maliyetler için araştırma yapar. Daha uygun ayarlama süreci aşağı doğru ayarlama sürecinden daha düşük tahminle sonuçlanır (Hewstone; Stroebe; Stephenson, 1996).

Ulaşılabilirlik kestirme yolunun tekrar tanımlanması benzetme kestirme yolunun anlamına oldukça yakındır. Burada olası olay veya sonuçlarda bilişsel benzetme veya tasarlama yargılarda kritik rol oynar. Örnek olarak, alkol aldıktan sonra araba kullanımında geçmişteki kazaların hatırlanması, kazanın olmasını hayal etme veya bilişsel benzetmelerle daha az ilgilidir. Bizim böyle bir senaryoyu yaratmada ki

gönülsüzlüğümüz gerçek risklerin azımsanmasına yol açacaktır (Hewstone; Stroebe; Stephenson, 1996).

KARAR SONRASI BİLİŞSEL ÇELİŞKİ

1960'lı ve 1970'li yıllarda sosyal psikolojide en etkili kuramlardan birisi, başka herhangi bir tutum değişikliği kuramından çok daha fazla araştırmaya yol açan, Leon Festinger'in (1957) bilişsel çelişki kuramı olmuştur. Festinger'e göre, birbiri ile tutarsız iki bilişe sahip bir kişi, "bilişsel çelişki" adı verilen rahatsız edici bir durumu yaşayacaktır. Festinger bu rahatsızlığın bireyi, bu bilişlerden birini değiştirerek azaltma yönüne güdüleyeceğini ileri sürmektedir (Milburn, 1996; Çevirenler: Dönmez ve Duyan,1998).

Karar verme ile ilgili kuramlar karar öncesi ile ilgili adımlar üzerinde odaklanmaktadır. Karar sonrası bilişsel çelişki, bireyin kararı davranışa dönüştükten sonra onun verdiği kararlar ile ilgili nasıl bir bilişsel ve davranışsal süreç yaşandığını açıklar.

Hemen her zaman bilişsel çelişkiye yol açan bir davranış sınıfı, karar vermedir. Ne zaman iki ya da daha fazla seçenek arasında bir karar vermek zorunda kalınsa, hangi seçenek tercih edilirse edilsin, inançlardan bazıları ile bu karar büyük ölçüde çelişir. Bir karara vardıldıktan sonra, seçilemeyen seçeneğin iyi yönleri ile seçilen seçeneğin bütün kötü yönleri kararlar ile çelişkilidir. Bu çelişki tercih edilen ve edilmeyen seçeneklere ilişkin değerlendirme değiştirilerek azaltılabilir. Tercih edilen seçeneğin çekiciliğini artırmak çelişkiyi azaltır. Çünkü onunla ilgili olumlu her şey kararlar ile tutarlıdır. Çelişki ayrıca, tercih edilmeyen seçeneğe duyulan ilginin azaltılması ile de azaltılabilir. Onu daha az çekici olması ölçüsünde, öteki seçeneğin yarattığı çelişki azaltılacaktır. Dolayısıyla, birisi bir karar verdikten sonra, seçtiği seçeneğe ilişkin sevgisini artırmak, sevmediğine ilişkin sevgisini ise azaltmak eğilimindedir (Freedman; Sears; Carlsmith, 1974; Çeviren: Dönmez, 1998).

Kağıtçıbaşı (1988)'na göre, karar sonrası bilişsel çelişki ile ilgili araştırmalardan ortaya çıkan sonuç şöyledir: Kişi geriye dönemeyeceği bir kararı verdikten sonra ortaya çıkan uyumsuzluğu, -kararını değiştiremeyeceği için- tutumunu kararı doğrultusunda değiştirerek azaltır.

KARAR VERME STİLLERİ

Karar verme çalışmalarında öncelikli ilgi, bireylerin kararlarında neyi temel olarak nasıl karar nasıl karar verildiğinin araştırılması olmuştur. Bu noktada karar verme stilleri ve karar verme stratejileri anahtar kelimeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Konu ile ilgili literatürde uzmanların farklı tanımlamalar yaptıkları görülmektedir.

Dunham ve Pierce (1989)'e göre karar verme sürecinde bireysel farklılıklar, karar hızı ile toplanan ve değerlendirilen bilgi miktarından kaynaklanır. Bireysel ve motivasyonel yüklemeler karar verme stillerini etkiler. Yüksek risk eğilimindeki kişiler hızlı karar verme eğilimindedirler. Karar verme sürecinde bilgi toplama ve değerlendirmeye daha az zaman harcarlar.

Rachlin (1989)'e göre eğer bireye çeşitli alternatifler sunulursa, her bir alternatifin ağırlığı ve olasılığı karşılaştırılarak sonuçta her nasıla bilgiyle birleştirilir. Bireyler iki temel araştırıcı stratejiyi kullanarak karar verirler: bir kaç alternatif olduğunda karar süreci basittir. İki boyutlu farklı iki alternatif olduğunda bireyler ikinci araştırıcı stratejiyi kullanmaya eğilimlidirler. İlk araştırıcı stratejide her bir boyuttaki alternatiflerin karşılaştırılması, sonrasında boyutların karşılaştırılması. İkinci araştırıcı stratejide ise her bir alternatifteki boyutların karşılaştırılması, sonrasında ise alternatiflerin karşılaştırılması söz konusudur. Zor bir karar ile karşılaşıldığında tek bir boyut üzerindeki alternatiflerin karşılaştırılması ile süreç başlayabilir.

Payne, Bettman ve Johnson (1993)'a göre sosyal faktörler karar verme davranışını etkileyebilir. Örnek olarak, bireyler aile üyelerine, arkadaşlarına, yakın çevrelerine karşı kendilerini sorumlu hissederler. Böylesi sorumluluk duygusu nasıl karar verileceğini etkiler. Özel bir karar verme problemi için hangi karar stratejinin etkili olarak kullanılacağına olan inancımız üç temel faktör olarak sınıflandırılabilir: karar probleminin özelliği, bireyin özelliği, sosyal koşulların özelliği.

Driver ve Mock (1975) karar vermenin bilgi sürecinde iki boyut tanımlamışlardır; odak boyutu ve yararlanılan bilginin miktarı. Odak boyutunun iki kutbu vardır. Bir kutupta karar verici bilgiye bakışında eylem veya çözüm için tek yönlü değerlendirme yaparken, diğer kutupta çoklu çözümleri görür. Karar vericiden karar vericiye karara ulaşılrken kullanılan bilgi miktarı değişkenlik gösterir. Driver ve Mock (1975) karar verme sürecinde bu iki boyutun bileşiminden yola çıkarak dört temel karar verme stili tanımlamışlardır. Kesin (decisive) stilde kişi alışkanlık olarak sağlam bir

görüş yaratmak için bilginin en azını kullanır. Bu stil hız, verimli çalışma ve tutarlılıkla karakterizedir. Esnek (flexible) stilde en az bilgi kullanılır fakat bu bilgi farklı zamanlarda farklı anlamlara sahiptir. Bu stil hız, uyarlanabilirlik ve sezgi ile ilişkilidir. Zıt olarak hiyerarşik stil (hierarchical)de en iyi sonuca varmak için bilginin dikkatli bir analizi yapılır. Birleştirici (integrative) stilde de benzer olarak bilginin toplamı kullanılır fakat mümkün olduğunca fazla çözüm üretilmeye çalışılır, yüksek derecede deneyseldir (Wright, 1985).

Kuzgun (1992) karar verme stratejilerini tanımlamada üç temel boyutu esas almıştır:

- a- Seçenekleri incelerken sistematik ve ayrıntılı inceleme yapma veya ani karar verme,
- b- Karar verirken isteklere öncelik verme veya başkalarının önerilerine öncelik verme,
- c- Karar verdikten sonra, kararı değiştirmeme veya sık sık değiştirme.

Bu boyutlara göre de şu karar stratejilerini tanımlamıştır:

- 1- İçtepesel; seçenekler üzerinde yeterince düşünmeden, içten geldiği gibi karar verme,
- 2- Mantıklı; Karar verirken seçenekleri dikkatlice inceleme ve her birinin olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendirme,
- 3- Bağımsız; Kendi başına karar verebilme,
- 4- Kararsız; Verdiği kararı hemen değiştirme isteme, hiçbir karardan hoşnut olmama.

Scott ve Bruce (1995)'e göre, davranışla ilgili terminolojinin tanımlamaları, ampirik araştırmalar ve ilk teoriler tarafından dört karar verme stili tanımlanmıştır:

- 1- Rasyonel karar verme stili, alternatiflerin mantıklı değerlendirildiği ve araştırıldığı;
- 2- Sezgisel karar verme stili önsezi ve duygulara güvenin yaşandığı;
- 3- Bağımlı karar verme stili, başkalarının öneri ve yönergelerinin değerlendirildiği;
- 4- Kaçınma karar verme stili; karar vermeden kaçınma eğiliminin yaşandığı yaklaşımlardır.

Karar verme stili ölçek geliştirme çalışmalarında, kendiliğinden-anlık karar verme stilini literatüre kazandırmışlardır. Bu stil; anında, düşünmeden alternatifleri değerlendirmeden hızlıca işleyen bir yaklaşımdır.

KARAR VERME İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE TANIMLAR

Bilgi: Karar hakkındaki tüm bilgileri içerir (alternatiflerin etkisi, her bir seçeneğin gerçekleşme olasılığı vb.). Genellikle karar verici iyi bir karar vermek için ihtiyacından daha fazla bilgi toplama eğilimindedir. Bu, bazı problemleri beraberinde getirebilir:

- (a) Fazla bilgi toplama zaman alacağından kararın gecikmesi söz konusu olabilir.
- (b) Aşırı bilgi yüklemesi söz konusu olabilir; bu bilgilerin organizasyonu ve tam olarak değerlendirilmesi mümkün olmayabilir. Bazı bilgiler (özellikle ilk toplananlar) unutulabilir. Karar verme yeteneği bundan olumsuz etkilenir.
- (c) Zihinsel yorgunluk zayıf ya da yavaş çalışmaya neden olabilir, vd (Harris, 1998).

Alternatifler: Karar durumunda seçim yapma için tanımlanabilen hatta geliştirilebilen seçenekleri ifade ederler (Harris, 1998).

Hedefler: Üstesinden gelmek istenen nedir? Çoğu karar verici tam anlamı ile objektif olarak başarmak istediği, hedefi için ilk düşünceleri olmaksızın bir grup seçenek arasından, "Hangisini seçmeliyim?" sorusunu sorar. Daha sonra sorular birbirini takip eder; "Ne yapmalıyım?", "Neyi seçmeliyim?" son olarak "Amacım nedir?" (Harris, 1998). Bu soruların yanıtı karar vericinin hedefini içerir.

Değer: Rokeach (1968, 1973, 1980)'e göre değer, kişisel ya da toplumsal olarak zıt ya da farklı bir davranış biçimi veya yaşam amacına karşı tercih edilen, belirli bir davranış biçimi ya da yaşam amacı şeklinde kalıcı inançtır (Bilgin, 1995). Furnham (1988)'e göre ise değerler davranışın spesifik araçsal bir şeklinin veya varoluşun amaçsal son durumlarının tercih edilir olduğu dayanıklı bir inançtır .

Değerler özel bir sonucun ne kadar istenilir olduğu ile ilgilidir (Harris, 1998). Bireyin sahip olduğu değerler, karar verme sürecinde seçenekleri değerlendirme ve amaç belirlemede etkili olur.

Tercihler: Değer sistemi, göreceli bir önem boyutu üzerinde tercih edilen davranış tarzları veya yaşam amaçları ile ilgili inançların kalıcı bir organizasyonudur (Rokeach, 1973). Herkes değer sistemini oluşturan bir değerler hiyerarşisine sahiptir. Bu sistem ya da hiyerarşik yapı, değerlere atfettiğimiz göreceli önem tarafından belirlenmektedir (Robbins, 1986; Bilgin, 1995).

Tercihler, karar vericinin felsefi ve moral hiyerarşisinin yansımasıdır. Tercihlerin, karar vericinin “değerleri” olduğu söylenebilir (Harris, 1998).

Karar Niteliği: Karar niteliği, kararın iyi ya da kötü olup olmadığının oranıdır. İyi bir karar, karar vericinin tercihlerinin yansıması ve eldeki bilgilerde mantığın temel alınmasıdır. Kararın niteliği kararın sonucu ile ilgili değildir. İyi bir karar ne iyi ne de kötü sonuca sahiptir. Benzer olarak kötü bir karar iyi sonuca sahip olabilir (Harris, 1998).

Karar Çevresi: Her karar, karar zamanında işe yarayan tercihler, değerler, alternatifler ve bilginin toplanması olarak tanımlanabilen bir karar çevresi içinde verilir. İdeal karar çevresi olası tüm alternatifleri ve olası tüm bilgileri içermelidir. Bununla birlikte, bu bilgilerin toplanması ve değerlendirilmesi zaman ve çaba gerektirir. Kesinlik içinde karar vermek için ihtiyaç duyulan tüm bilgiye sahip olmak imkansızdır, dolayısı ile çoğu karar inkar edilmez bir risk taşır (Harris, 1998).

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Karar Verme İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Karar verme konusunda yapılan çalışmaların önemli bir bölümü, kavrama stratejik problem çözme yaklaşımı olarak yaklaşmışlardır. Karar vermenin; aile içinde nasıl ele alındığı, mesleki rehberlik alanında mesleki olgunlukla ilişkisi, farklı gelişim dönemlerinde gösterilen özellikler ve kültürlerarası çalışmalarda da gruplararası farklılaşp farklılaşmadığı dikkat çeken araştırma konuları olmuştur. Aşağıda bu içerikte yapılan araştırmaların bir bölümü açıklanmaktadır.

Philips, Paziienza ve Ferrin (1984), 243 üniversite öğrencisinin karar verme stilleri ve problem çözme değerlendirmeleri karşılaştırmışlardır. Araştırma sonuçları, problem durumlarında bağımlı karar verme stilini benimseyen öğrencilerin rasyonel karar verme stilini benimseyen öğrencilere göre problem çözme yeteneklerine daha az güven duyduklarını göstermiştir. Bu rasyonel ve sezgisel karar verme stillerinin güvene eşlik ettiği görüşünü desteklemektedir.

Klayman (1985), karar vermeye önemli stratejik bir problem çözme çeşidi olarak tanımlamıştır. Çocuklarda stratejik karar davranışı özellikle görev için karar stratejisine uyum yeteneği olarak incelemiştir. Araştırmada, 12 yaşındaki çocukların bir çok karar

verme stratejisini anladıkları ve karmaşık stratejilerin karşılığı olan stratejileri uygun bir şekilde yetişkinler gibi kullandıkları ortaya çıkmıştır. Ancak çocuklar kullandıkları karar verme stratejilerini sınıflayamamakta ve düzenli bir şekilde kullanamadıkları ortaya çıkmıştır. Araştırma, karar verme davranışının öğrenilmiş bir davranış olarak yaşla beraber niteliğinin arttığını ortaya koymuştur.

Blustein (1987), karar verme stilleri ve mesleki olgunluk arasındaki ilişkiyi, rasyonel karar vermenin faydasına ilişkin teori ve araştırmalar arasındaki çelişkiye odaklanarak incelemiştir. Yaş ortalaması 21.3, %55 kız, %45 erkek toplam 177 öğrenciye Mesleki Karar Verme'nin Değerlendirilmesi (Harren, 1980, 1984) ve Mesleki Gelişim Envanteri (Thompson ve arkadaşları, 1981) ölçekleri uygulanmıştır. Araştırma sonuçları rasyonel karar verme stili ve mesleki olgunluk arasında olumlu ilişkiyi desteklemektedir. Bu anlamlı ilişki Harren (1979) ve Super (1980)'ın geleneksel teorik yaklaşımlarında, mesleki gelişimde rasyonel karar verme stiline verdikleri önemi destekler niteliktedir.

Cella, Wolfe ve Fitzgibbon (1987) yaş ortalaması 19.7 olan otuz kız ve erkek üniversite öğrencisi ergeni Marcia'nın dört kimlik statüsüne göre sınıflamış ve karar verme stilleri ile ilişkisini incelemiştir. Varyans analizi sonuçlarına göre, kimlik statüsü ipotekli ergenlerin sezgisel karar verme stili ortalamaları, diğer kimlik statüsü gruplarına göre yüksek bulunmuştur ($p < .05$). Moratoryum ve kimliği başaran kimlik statüsündeki ergenler arasında karar verme stillerine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Moratoryum grubundaki sezgisel karar veren ergenlerin tümü kız, dikkatli karar veren ergenlerin tümü de erkek öğrencilerdir. Araştırma sonuçları, kimlik statüsü ve karar verme stilleri arasında anlamlı ilişkilerin, cinsiyete göre ise farklılıkların bulunduğunu göstermiştir.

Brown ve Mann (1990) bazı değişkenlere göre ergenlerin aile kararlarına katılımını ve aile yapısının (sosyo-ekonomik statüsü, aile çeşidi, aile büyüğü) ilişkisini incelemiştir. Ergenlerin aile kararlarına katılımında aile çeşidinin etkisi, sadece yapısal değişkenlerle ilişkili olarak bulunmuştur. Araştırma bulguları tek ebeveynli özellikle anne tarafından yönetilen ailelerde, ergenlerin aile kararlarına daha fazla katılımında bulunduğunu göstermiştir. Kural ve rollerin esnek ele alındığı ailelerde aile sorunlarını ergenlerin daha iyi ele alabildikleri görülmüştür. Diğer yandan beklenmeyen bir sonuç olarak ana babanın çatışma çözümü ve iletişim becerileri

ergenlerin aile kararlarına katılımı ile ilişkili değildir. Cinsiyet değişkenine göre ise kızların aile kararlarına daha fazla katılırken erkeklerin daha dikkatli karar verdiği ortaya çıkmıştır.

Baron, Granato, Spranca ve Teubal (1993), ergen ve çocukların karar verme eğilimlerini inceleyen üç araştırma yapmışlardır. Değişken olarak yaş ve grup farklılıkları dikkate alınmıştır. İlk ergenlik dönemindekilerin olasılıkları ve ağırlıklarını hesaplamada veya seçimlerinde önceki yaşantıları düşünmede yetersiz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Bu etki dikkate alınarak önemli kararlarda öğretim hakkı tanınması önerilmiştir.

Jacops ve Ganzel (1993), ergenlerin karar vermesinde etkili olan gelişimsel ve motivasyonla ilgili sorunları ele almışlardır. Araştırmacılar ilgili literatürde bu faktörlerin yeterince ele alınmadığı görüşündedirler. Karar vermede etkili olan faktörleri hedefler, tutumlar, değerler, duygusal durumlar olarak sıralamışlardır.

Friedman ve Mann (1993), ergen kararlarında kültürel arası farklılıkları incelemişlerdir. Karar vermede güven ve eğilimler çeşitli eğilimler çeşitli karar modelleri kullanılarak ölçülmüştür. İsrail ve Avusturalya örnekleminde gruplar arası anlamlı fark bulunmuştur.

Scott ve Bruce (1995), Karar Verme Stilleri Ölçeği'ni (KVSÖ), bireylerin karar verme sürecinde sorunlara yaklaşırken kullandıkları karar verme stillerindeki bireysel farklılıkları ölçmek amacıyla geliştirmişlerdir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması sonucunda araştırmacılar birbirinden farklı beş karar verme stili tanımlamışlardır. Bunlar ölçekteki sırası ile; Rasyonel Karar Verme Stili, Sezgisel Karar Verme Stili, Bağımlı Karar Verme Stili, Kaçınma Karar Verme Stili, Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili' dir. Karar verme stilleri arasında ki korelasyonlar araştırmacılara göre sadece bir karar verme stiline güvenilmediği ve karar verme stilinin tek bir karşılığı olmadığı görüşünü desteklemektedir.

Luzzo ve Hitchhings (1999)'in araştırma örneklemini olarak üç farklı üniversitenin 121 (75 kız, 46 erkek) öğrencisinden oluşmuştur. Öğrenci yaşları 18'den 51'e kadar değişiklik göstermektedir. ($\bar{x} = 22,54$, $ss = 6,76$). Betz, Klein ve Taylor (1996)'un Mesleki Karar Vermede Öz Yeterlilik Ölçeği'nin kısaltılmış formu kullanılmıştır. Ölçekteki 25 madde mesleki karar verme sürecinde öğrencilerin yeteneklerini başarılı bir şekilde ortaya koymalarındaki bireysel güveni ölçmektedir. Puanlama 0 ve 9

arasında olup ölçekten alınan puanlar 0-225 arasındadır. Toplam puan yükseldikçe mesleki karar verme öz yeterliliği yükselmektedir. Luzzo ve Jenkins-Smith (1998)'in geliştirdikleri Mesleki Karar Vermede Yükleme Stili Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek üç alt boyut içermektedir: kontrol edilebilirlik (controllability) (örneğin, “mesleki kararlarım benim kontrolüm altındadır”), nedensellik (causality) (örneğin, “mesleki kararlarımın başarılı yürütülmesi yeteneklerimden kaynaklanmaktadır”) ve istikrar (satability) (örneğin, “son zamanlarda aldığım mesleki kararlarla, geçmiştekiler benzerlik taşımaktadırlar”). Ölçek, 5'li likert tipidir. Boyutlardaki toplam puanlar yükseldikçe optimistik yükleme stili de yükselmektedir. ANOVA sonuçlarına göre, Mesleki Karar Vermede Öz Yeterlilik ve Mesleki Karar Vermede Yükleme Stili arasında kontrol edilebilirlik boyutundaki ilişki, $F(2, 118) = 4,55, p < 0,01$ ve nedensellik boyutunda $F(2, 118) = 8,30, p < 0,01$ dir. Fakat istikrar boyutunda anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Gloria ve Hird (1999)'ın araştırma örneklemini, 336 erkek ve 351 kız toplam 687 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Bu öğrencilerin 589'u beyaz, 98'i farklı etnik kültürlerdendir. Durumluk-Sürekli-Kaygı Ölçeği (State-Trait Anxiety Inventory) (Speilberger, 1972) ve Betz, Klein ve Taylor (1996)'un Mesleki Karar Vermede Öz Yeterlilik Ölçeği'nin kısaltılmış formu kullanılmıştır. Durumluk-Sürekli-Kaygı Ölçeği huzursuzluk (restlessness), emniyetsizlik (insecurity), yetersizlik (inadequacy) ve kaygı (worry) boyutlarından oluşmaktadır. Bu çalışmada birinci hipotez mesleki karar vermede öz yeterlilik anksiyete, etnik kimlik ve diğer grup oryantasyonlarında etnik köken ve bölüm değişkenlere göre farklılık beklenmektedir. Etnik köken değişkeni çoklu farklılığa işaret etmiştir: $.935, F(4,669) = 11,64, p = ,000$. Beyaz öğrenciler diğer gruplara göre daha yüksek düzeyde mesleki karar verme öz yeterliliği, daha düşük düzeyde anksiyete göstermişlerdir.

Mau (2000), Amerikalı ve Tayvanlı lise öğrencilerinin mesleki karar verme ve öz yeterlilik düzeylerini kültürel farklılık ilişkileri bağlamında incelemiştir. Sonuçlar bireylerin kültürel gruplarına ve cinsiyetlerine bağlı olarak öz yeterlilik ve karar verme stillerinin farklı etkileşimlerde bulunduğunu göstermiştir. Tayvanlı ve Amerikalı öğrencilerin rasyonel ve sezgisel karar verme stillerinin düzeyleri benzerlik gösterirken bağımlı karar verme stili düzeylerinde anlamlı fark bulunmuştur. Tayvanlı öğrencilerin bağımlı karar verme stili, Amerikalı öğrencilerin ise öz yeterlilik düzeyi daha yüksektir. Tayvanlı kız öğrencilerin bağımlı karar verme stili düzeyi ($F: 4,1434; p < .001$), erkek

öğrencilerin ise öz yeterlilik düzeyi daha yüksektir (F:1,4334; p<.006). Amerikalı öğrencilerin karar verme stilleri ve öz yeterlilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Ute (2001), ailede karar verme örüntüsünü etkileyen farklılıkları Almanya'da (n=100) yaşayan ve Türkiye'de (n=100) yaşayan 200 erkek ergen üzerinde incelemiştir. Ergenlerin kendi ve aileleri ile ilgili ele alınan konular arasında; ekonomik sorunlar, çocukların sorunları ve genel aile kararları yer almaktadır. Anne-baba, anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkisinde ayrı ayrı değerlendirilmesi yapılmıştır. Kültürel yapısından bağımsız olarak ergenlerin aile içinde babanın gücünü algılaması değerlendirilmiştir. Ergenler, babanın eğitim düzeyi yükseldikçe aile içinde karar verme ile ilgili gücünün azaldığını algılamışlardır. Karar verme ile ilgili yüklemelerde babanın eğitim düzeyinin ilişkilerinde ayrımında etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Almanya'da yaşayan annelerin babanın aile kararlarına etkisinden fayda sağladıklarını ancak Türkiye'de böyle olmadığı bulunmuştur.

Karar Verme İle İlgili Ülkemizde Yapılan Araştırmalar

Ülkemizde karar verme ile ilgili yapılan araştırmaların, Kuzgun tarafından Karar Verme Stilleri Ölçeği'ni geliştirmesi ile yoğunluk kazandığını söyleyebiliriz. Bu bölümde özellikle psikolojik danışma ve rehberlik alanında yapılan araştırmalara ağırlık verilmektedir.

Kuzgun (1992), Karar verme Stratejileri Ölçeği'ni geliştirirken üç temel boyutu esas almıştır:

- a. Seçenekleri incelerken sistematik ve ayrıntılı inceleme yapma veya ani karar verme,
- b. Karar verirken isteklere öncelik verme veya başkalarının önerilerine öncelik verme,
- c. Karar verdikten sonra, kararı değiştirmeme veya sık sık değiştirme.

Bu boyutlara göre de şu karar stratejileri tanımlanmıştır:

- 1- İçtepisel; seçenekler üzerinde yeterince düşünmeden, içten geldiği gibi karar verme,
- 2- Mantıklı; Karar verirken seçenekleri dikkatlice inceleme ve her birinin olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendirmeye,
- 3- Bağımsız; Kendi başına karar verebilme,

4- Kararsız; Verdiği kararı hemen değiştirme isteme, hiçbir karardan hoşnut olmama.

Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nin iç tutarlığı Cronbach Alpha formülü ile hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin alfa katsayıları, içtepsel; .74, mantıklı; .72, bağımsız; .55 ve kararsız; .70' dir. 70 kişilik bir öğrenci grubuna bir hafta ara ile iki kere uygulanması ile elden edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayılarının içtepsel;.81, mantıklı; .80, bağımsız; .52 ve kararsız; .86'dır. ölçeğin geçerliğini sınavabilmek için, karar verme stratejileri yönünden aralarında fark olduğu iddia edilen grupları ne derccc ayırt ettiğine bakılmıştır. Bu amaçla kız ile erkeklerin, öğrencilerle, yetişkinlerin karar stratejileri puanları karşılaştırılmıştır. Aradaki farkların t değerleri cinsiyet değişkeninde, içtepsel; 2,32 (p<.05), mantıklı; 3,38 (p<.01), bağımsız; 3,22 (p<.01), kararsız;2,32 (p<.05)' dir. Öğrencilerle yetişkinlerin puanlarının ortalamalar arası farklarının t değerleri içtepsel; 47, mantıklı;1,54, bağımsız; .37, kararsız;1, 92 olarak bulunmuştur.

Demirbaş (1992) 65 suçlu 65 suçlu olmayan ergenin karar verme stratejilerini karşılaştırmıştır. Araştırma sonuçları suçlu olmayan gruptaki ergenlerin suçlu gruba göre daha içtepsel davrandığını; 14-15 yaş grubunun kararsızlık stratejisini diğer yaş gruplarına (16 ve üstü) göre daha fazla kullandığını ve daha çok içtepsel davrandıklarını göstermiştir.

Bilgin (1995)'in 204 lise öğrencisine meslek kararlarında bağımsızlık ölçeği uygulayarak yüksek ayırt edicilik gücüne sahip 20 madde seçilerek geliştirilmiştir. Ölçek daha sonra bu haliyle 241 öğrenciye uygulanarak en düşük puan alan (bağımlılığı en yüksek olan) 15 kız ve 15 erkek öğrenci denek olarak üç grup seçilmiş; 1.gruba psikolojik danışma yardımı, 2.gruba gruba rehberlik yardımı yapılmış ve 3.gruba ise kontrol grubu olarak hiçbir çalışma yapılmamıştır. Ölçek sekiz haftanın sonunda gruplara tekrar uygulanmıştır. Bulgular her iki deney grubunun son-test puan ortalamalarının ön-test puan ortalamalarından anlamlı bir biçimde yüksek olduğunu göstermiştir (p<.05). Kontrol grubunda böyle bir fark elde edilmemiştir (p>.05). Bu durum çalışmada kullanılan manipulasyonun işe yaradığını göstermiştir.

Ersever (1996), etkileşim grubu deneyiminin ve Karar Verme Becerileri Kazandırma Programı (KVBKP) uygulamasına katılmanın, üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Deneysel bir çalışma olan bu araştırmada, ilk olarak ön ve son test olarak kullanılan Karar Stratejileri Ölçeği

(Kuzgun, 1992), 140 birinci sınıf üniversite öğrencisine uygulanmıştır. İçtepesel karar verme ve mantıklı karar verme alt ölçeklerinde, belirlenen ölçütlere göre uygun puan alan öğrenciler saptanmıştır. Daha sonra, araştırmanın ölçütlerine uygun olan öğrencilere, araştırmacı tarafından iki farklı grup çalışması yapılacağı duyurulmuş ve bu grup çalışmalarına gönüllü olarak katılmak isteyen öğrencilerle iki deney grubu oluşturulmuştur. Grup çalışmasına katılmak istemeyen öğrenciler arasından seçilen 15 öğrenci araştırmada kontrol grubu olarak kullanılmıştır. Birinci deney grubuyla etkileşim grubu uygulaması yapılmıştır. İkinci deney grubuna, geliştirilen KVBKP uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise hiçbir çalışma yapılmamıştır. Karar Stratejileri Ölçeği uygulamanın sonunda iki deney ve kontrol grubuna bir kez daha uygulanmıştır. Etkileşim grubundaki deneklere, grup yaşantılarını değerlendirmeleri amacıyla geliştirilen, Grup Değerlendirme Formu, grup uygulamaları sonunda gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak, her iki deney grubundaki deneklerden her grup oturumunun sonunda grup yaşantılarını değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırmanın bulguları, her iki deney grubunun, Karar Stratejileri Ölçeği, içtepesel karar verme ve mantıklı karar verme alt ölçeklerinde elde ettikleri ön ve son ölçüm puanları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir ($p < .001$). kontrol grubundaki deneklerin, aynı alt testlerde elde ettikleri, ön ve son ölçüm puan ortalamaları arasında bir fark bulunmamıştır ($p > .001$). Bulgular, araştırmada kullanılan her iki manipülasyonun olumlu etkileri olduğunu göstermektedir.

Eldeklioğlu (1996), Ankara Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nde eğitim gören 500 öğrenciye araştırma çerçevesinde yeniden geliştirilen "Ana-Baba Tutum Ölçeği" ve "Karar Verme Stratejileri" (Kuzgun, 1992) ölçeklerini uygulamıştır. Araştırma sonuçları, demokratik ana baba tutumuyla mantıklı ve bağımsız karar verme arasında olumlu ilişki, kararsız olma arasında olumsuz ilişki olduğunu göstermiştir. Koruyucu-istekçi ve otoriter ana-baba tutumuyla mantıklı karar verme arasında olumsuz ilişki bulunmuştur.

Tiryaki (1997), Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Eğitim Bölümü ve Fen Bilimleri Eğitim Bölümünde öğrenim gören 604 öğrencinin karar verme stratejilerini sınıf, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi ve kendine saygı düzeyi değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırma verilerine göre 1.sınıf öğrencilerini kararsızlık stratejisi puan ortalaması, 4.sınıf öğrencilerinden yüksek, sınıflar arasında iç tepisel ve mantıklı

stratejilerin puan ortalamaları bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kızların iç tepisel puan ortalaması erkeklerden yüksek, kararsızlık ve mantıklı stratejilerinin puan ortalamaları cinsiyetlere anlamlı bir fark göstermemiştir. Anne-baba eğitim düzeyleri ve karar verme stratejileri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kendine saygı düzeyi düşük olan öğrencilerin iç tepisel ve kararsızlık stratejileri puan ortalamalarının, kendine saygısı yüksek olan öğrencilere göre yüksek olduğu, kendine saygı düzeyi yüksek olan öğrencilerin kendine saygı düzeyi düşük olan öğrencilere göre mantıklı strateji puan ortalamasının yüksek olduğu saptanmıştır.

Bal (1998), 2576 lise öğrencisine “Mesleki Olgunluk Envanteri”, “Piers-Harris Öz-Kavram Ölçeği” ve “Aile Ortamı Ölçeği” uygulanmıştır. Daha sonra 10’ar kişilik iki deney, 10’ar kişilik iki kontrol grubu öğrencisi oluşturulmuştur. Deney gruplarına araştırmacı tarafından geliştirilen “Mesleki Karar Verme Eğitim Programı” uygulanmıştır. Bulgulara göre, mesleki olgunluk ile öz-kavram verilerinin toplamı ve altı boyutu arasında; mesleki olgunluk ile ailenin psiko-sosyal algılanışı verilerinin iki alt boyutu arasında; mesleki olgunluk verileri ile örneklemin akademik başarısı, cinsiyeti, ana-baba eğitim düzeyi ve lise türü (resmi ya da özel) .01 ve .05 anlamlılık düzeyinde ilişki bulunmuştur. Ancak mesleki olgunluk düzeyi ile okullarda rehberlik servisi olup olmaması arasında anlamlı derecede ilişki bulunmamıştır. Araştırmanın deneysel bölümünün sonuçlarına göre “Mesleki Karar Verme Eğitim Programı”nın deney grubunun mesleki olgunluk düzeyini yükselttiği ortaya çıkmıştır.

Bacanlı (2000) psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin verilebileceği tüm alanlarda kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerinin belirlenmesinde kullanılabilecek Kararsızlık Ölçeği’ ni geliştirmiştir. Kararsızlık Ölçeği, karar kuramcılarının ve kararsızlık konusunu araştıran bazı araştırmacıların görüşlerine dayanılarak geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları 861 üniversite öğrencisinden elde edilen veriler üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için Faktör Analizi yapılmıştır. Ayrıca, geçerliliği için ölçeğin Durumluk-Sürekli-Kaygı Ölçeği’nden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Kararsızlık Ölçeği’nin güvenirlik çalışmaları; madde-toplam korelasyonları, iç tutarlılık katsayıları ve ölçeğin puan değişmezliği hesaplanarak yapılmıştır. Araç, “Araştırmacı-Kararsızlık” ve “Aceleci-Kararsızlık” ölçeklerinden

oluşmaktadır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına ilişkin bulgular Kararsızlık Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Buluş (2000), öğretmen adaylarında yüklenme karmaşıklığı, düşünme stilleri ve bilişsel tutarlılık tercihi düzeyini incelediği araştırmasının bir parçası olarak, öğretmen adaylarının kendilerinde algıladıkları karar verme stilleri ile ilişkisini incelemiştir. Rasyonel karar verme stilini kullandığını belirten öğretmen adaylarının yüklenme karmaşıklığı düzeyi ortalamasının diğer stilleri kullananlara göre daha yüksek; kendiliğinden-anlık karar verme stilini kullandığını belirten öğretmen adaylarının ise daha düşük bulunmuştur. Rasyonel düşünme stilini kullanma düzeyi, rasyonel karar verme stilini kullananlarda diğer stilleri kullananlara göre yüksek; kaçınma karar verme stilini kullananlarda ise daha düşük bulunmuştur. Tutarlılık tercihi düzeyi bağımlı, kaçınma karar verme stillerini kullananlarda diğer karar verme stillerini kullananlara göre daha yüksek bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, öğretmen adaylarının karar verme stillerini belirlemeye yönelik tarama modelinde betimsel ve karşılaştırmalı bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Elde edilen verilerin genellenmek istendiği bireyler açısından ise, tüm eğitim fakültelerindeki öğretmen adayları, sınırlılıklarda belirtilen ilkeler ölçüsünde, evren kapsamındadır. Örneklem 2001-2002 eğitim öğretim yılı Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi dördüncü sınıfında bulunan, basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 451 öğrenciden oluşmuştur.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun (Öğretmen Adaylarının) Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Dağılımı

Bölüm	n	%
Sınıf Öğretmenliği	128	28,4
Okul Öncesi Öğretmenliği	57	12,6
Fen Bilgisi Öğretmenliği	55	12,2
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	44	9,8
Türkçe Öğretmenliği	59	13,1
Resim İş Öğretmenliği	36	8
Müzik Öğretmenliği	34	7,5
Beden Eğitimi Öğretmenliği	38	8,4
Toplam	451	100

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, öğretmen adaylarının karar verme stilleri; Karar Verme Stilleri Ölçeği ile (Scott ve Bruce , 1995) ölçülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının bazı psiko-sosyal özellikleri de veri olarak kullanılmıştır. Bu amaçla kullanılan araçlar aşağıda açıklanmıştır.

1. Karar Verme Stilleri Ölçeği (KVSÖ)

Karar Verme Stilleri Ölçeği (KVSÖ), bireylerin karar verme sürecinde sorunlara yaklaşırken kullandıkları karar verme stillerindeki bireysel farklılıkları ölçmek amacıyla Scott ve Bruce (1995) tarafından geliştirilmiştir.

Başlangıçta, davranışları ifade eden 37 madde kavramsal tanımlamalar kullanılarak geliştirilmiştir. Faktör analizi ile ölçek maddeleri 25' e indirilmiştir.

Karar Verme Stili Ölçeği'nin 25 maddeli orijinal formu; rasyonel, sezgisel, bağımlı, kendiliğinden-anlık ve kaçınma karar verme stilleri ile beş alt boyut içeren bir yapı almıştır. Bu alt boyutlar ve ilgili maddeler aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

- 1- Rasyonel Karar Verme Stili: 1, 2, 3, 4, 5.
- 2- Sezgisel Karar Verme Stili: 6, 7, 8, 9, 10.
- 3- Bağımlı Karar Verme Stili: 11 , 12, 13, 14, 15.
- 4- Kaçınma Karar Verme Stili: 16, 17, 18, 19, 20.
- 5- Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili: 21, 22, 23, 24, 25.

Ölçek maddeleri; “kesinlikle katılmıyorum” (1), “katılmıyorum” (2), “kararsızım” (3), “katılıyorum” (4), “kesinlikle katılıyorum” (5) şeklinde sıralanan likert tipi 5’li bir dereceleme göre puanlanmaktadır.

Araştırmada, dört popülasyon grubuna uygulama yapılmıştır. Ölçek için ilk araştırma örneklem 1 ile yapılmıştır ve sonraki örneklem yapısal olarak ikinci kere kullanılarak araç sadeleştirilmiş ve geçerlilik değerlendirilmesi yapılmıştır. Örneklem 1441 subaydan oluşmaktadır; ortalama olarak özellikleri 33 yaşında, fakülte diplomasına sahip, evli ve askeri serviste ortalama 9,8 yıldır bulunmaktadırlar. İkinci örneklem Amerika Birleşik Devletleri'nin orta bölgesinde büyük bir üniversitenin 84 öğrencisinden oluşmaktadır. Genellikle 25 yaşında, tam günlük öğrenci, part-time çalışan ve ortalama 2,3 yıldır üniversitedirler. %56'sı erkek, %44'ü kadındır. Örneklem 3, işletme eğitimi alan ve Amerika Birleşik Devletleri'nin orta bölgesinde büyük bir

üniversitenin 229 öğrencisinden oluşmaktadır. Ortalama 22 yaşında, tam günlük öğrenci, iki yıldan az tam gün çalışma tecrübeleri vardır. %61'i erkek, %30'u kadındır. Örneklem 4 189 mühendis ve teknik elemandan oluşmaktadır. Amerikan endüstri firmasında (R&D) görevlidirler. Genel olarak 42 yaşında, 15,7 yıldır firmada çalışmaktadırlar. Bu örneklem grubunun %21'i 2 yıllık MYO'u, %24'ü fakülte, %20'si yüksek lisans ve %21'i doktora diplomasına sahiptir. %92'si erkektir (Scott ve Bruce , 1995).

Ölçekler katılımcılara doğal ortamlarında (sınıf ve iş yeri) uygulanmıştır, diğerleri posta veya kişilerden toplanmıştır. Katılımcılar gönüllüdür, yanıtlarında mümkün olabildiğince dürüst olmaları desteklenmiştir ve yanıtları gizli kalacağı konusunda güvence verilmiştir (Scott ve Bruce , 1995).

Original Karar Verme Stilleri Ölçeği' nin Güvenirliği ve Faktör Yapısı

Faktör analizi (principal axis factoring with varimax rotatation), karar verme stili ölçeğinin boyutsal değerlendirmesi için kullanılmıştır. İki bağımsız örneklem grubunun yanıtlarının sağlamasından faktör yapısının güvenirligi çıkartılmıştır.

İlk olarak 37 maddenin faktör analizinin yapısının tanımlama aşaması sırasında subay örnekleminin verileri yol gösterici olmuştur. Başlangıçta dört faktör hipotez olarak öne sürülmüştür. Bununla birlikte beş faktör kritik noktada iki madde altında toplanmıştır ve beş karar verme stili ortaya çıkmıştır. Bu iki maddenin içeriğinin yoklanması kendiliğinden-anlık ile bağlantılı olarak açıklanmaktadır. Çünkü kendiliğinden-anlık örneklem 1 de olası bir stil olarak tanımlanmıştır. 37 maddenin faktör yapısı ve içerik incelemesi, burada faktör yapısında küçük bir değişikliğe, ölçekte örneklem eşitliğine veya ölçek maddelerinin azaltılması ile iç tutarlılığın sağlanmasını önermiştir. Madde analizi ile ölçek 25 maddeye indirilmiştir. Sonrada faktör analizi üç örneklemin her birini verileri ile yapılmıştır.

Üç örneklem grubunun tümünde faktör yükleri oldukça benzerdir. Analizler sonucunda ölçekteki maddelerin özdeğeri (eigen) 1'in üzerinde olan beş faktörde toplandığı toplam varyansın %45'ini açıkladığı görülmüştür. Tüm maddeler .40 üzerinde faktör yükü göstermiştir. Madde toplam korelasyonu örneklem 1 için 20 madde üzerinden ölçümü %50, 25 madde üzerinde madde toplam korelasyonu açıklaması örneklem 2 için %63, Örneklem 3 için %58' dir . Örneklem 2 ve 3 den alınan verilerin faktör analizi ayrı olarak yapılmıştır. Her iki durumda beş faktörün

çözümünde örneklem 1 için 37 maddenin tümü .40'ın üstünde faktör yükü bulunmuştur. Toplam varyans analizinde, örneklem 2 ve 3 %54 ve %48 güvenilir olarak hesaplanmıştır.

Ölçeğin tüm örneklem gruplarında yüksek derecede güvenilir olduğu görülebilir. Rasyonel ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki negatif korelasyon Philipps'in (1984) rasyonel karar vericiler problemlere eğilmeyi kaçınmaya tercih den bir eğilim gösterirler yargısını desteklemektedir (askeri ofis ve üniversite öğrencileri örnekleme). Bununla birlikte Philipps'in ve diğerlerinin (1984) yargısına zıt olarak bağımlı karar vericiler problemden kaçınmada sezgisel veya rasyonel karar vericilere benzer değildir. Bu çalışma da bağımlı karar vericiler daha fazla kaçınan karar vericilere benzer bulunmuştur. Bu sonuçlar Harren'in (1979) bağımlı karar vericilerin karardan kaçınan karar vericilere göre pasif olduğu görüşünü desteklemektedir. Ayrıca, karar verme stilleri arasında anlamlı ilişkiler var olsa da korelasyon modeli, beş alt boyutun kavramsal olarak bağımsız olduğunu göstermektedir (Scott ve Bruce , 1995).

Tablo 3 .Orijinal Karar Verme Stili Alt Ölçeklerinin İç Tutarlılık Değerleri (Cronbach's Alpha)

Alt Ölçekler	Örneklem 1	Örneklem 2	Örneklem 3	Örneklem 4
Rasyonel	.82	.79	.77	.85
Sezgisel	.78	.84	.83	.79
Bağımlı	.68	.83	.80	.86
Kaçınma	.93	.93	.94	-
Kendiliğinden-Anlık	-	.87	.87	-

Orijinal Karar Verme Stilleri Ölçeği'nin Geçerliği

a. Eşzaman Geçerliği (Concurrent Validity)

Eşzaman (concurrent) geçerliği için, iki benzer denetim odağı ölçeği kullanılmıştır. Bunlar Pearlin, Menaghan, Libermen ve Mullan'ın (1981) beş maddeli ölçeği ve 10 maddeli denetim odağı ölçeğidir (Gurin, Gurin ve Morrison, 1978). Dikkati gerektiren rasyonel karar verme görüşünde, bireysel iç kontrol odağı rasyonel stil gibi kullanılır; kaderin kontrolüne çalışır. Dıştan denetim veya kaderin kontrol edilemeyeceğine olan inanç, bağımlı karar verme stili ile ilişkili gibidir. Karar sorumluluğu başka insanlara yansıtılır. Diğer yandan karar vermeden kaçınma stilinin

sonucu olabilir. Yaşamdaki olayların üzerindeki kontrol eksikliği inancı karar verme yeteneğine karşı güven eksikliğindedir, bu da dıştan denetimle benzerdir. Öğrencilerin ve subayların denetim odağı ölçümleri temel ölçümdür. Cronbach alpha değeri örneklem 1 de .76; denetim odağının Cronbach alpha değeri örneklem 2 ve 3 için .66 ve .78 dir.

Varyans analizinde her örneklemin her bir alt boyutunun ortalamalarının karşılaştırılması kullanılmıştır. (her bir karar verme stili grup ortalaması diğer grup ortalamalarından farklılığa işaret etmektedir.). Sonuçlar gruplar arasında rasyonel karar verme stili, $F(3,762)=8,61$, $p<.001$, kaçınma karar verme stili, $F(2,565)=46,22$, $p<.001$, sezgisel karar verme stili, $F(3,760)=20,58$, $p<.001$, ve bağımlı karar verme stili, $F(3,760)=4,31$, $p<.01$ olarak anlamlı farklılıklar göstermiştir. İşletme ve üniversite öğrencileri örneklem gruplarında kendiliğinden-anlık karar verme stili anlamlı fark bulunmamıştır ($F(1, 319)=.767$) (Scott ve Bruce , 1995).

b. Dış Görünüş Geçerliği (External Validity)

Yenilikçi davranış ve yeniliğin bireylerdeki derecesi yeni fikirlerin yürütülmesi ve doğuşu ile ilgili olarak ölçülür. Her iki değişkenin değerlendirilmesi için 4. çalışmada 5 puanlı Likert tipi yanıt ölçeği ile R&D çalışanları yöneticilerine uygulanmıştır. Yenilikçi davranış, yenilikçi beş davranışla ilişkisinin bileşkesidir (örneğin yeni teknolojileri araştırmaksızın; yeni düşüncelerin savunulması ve iletilmesi) ve Cronbach alpha değeri .87 dir.

Woodman, Sawyer ve Griffin (1993)'e göre, yenilikçi davranış ve yenilikçilik karar verme stili yapısı ile dış görünüş geçerliği ortaya koymak için kullanılabilir. Bu değişken özellikle seçilmiştir. Çünkü karar verme stili literatürde yenilikçilikle ilişkili verilmiştir (Scott; Bruce, 1995).

Cambell (1960) modelinde insanların yeni bilgi elde etmelerinde genel sürecin bir bölümü yaratıcılıktır ve deneme yanılma öğrenmesinde temel olarak önerilmektedir. Böylece bu rasyonel karar vericilerin problemleri formüle etmelerindeki sınır sistematik analiz ve mantıkta odaklaşma olarak öne sürülür. Karşıt olarak, sezgisel karar vericiler, karar hakkında duygusal bilgiler ve “doğruluk” ta hissettikleri sezgilerinde odaklaşarak problemlerin formüle edilmesinde alternatifler geliştirme de güven eksikliğindedir. Böylece bağımlı karar verme stili yeniliklere açık olma davranışı ile hipotez olarak olumsuz ilişkilidir (Scott; Bruce, 1995).

Karar Verme Stili Ölçeği'nin görünüş geçerliliğinin değerlendirilmesinde, yeniliklere açık olma davranışı ve yenilikçilik arasındaki korelasyonda sadece yönetici örneklemeden alınan veriler ve alt boyutlar arasında hesaplama yapılmıştır. Sadece üç alt boyutun (rasyonel, sezgisel ve bağımlı) verileri bu analiz için hazırlanmıştır. Hipotez yenilikçiliğin ölçümünün anlamlı olarak ilişkili olacaktır. Sonuçlar yeniliklere açık olma davranışının hem rasyonel hem de sezgisel karar verme stilleriyle az ilgiliyken, daha fazla bağımlı karar verme stili ile negatif ilişkili olduğunu göstermiştir (Scott ve Bruce , 1995).

c. Kapsam Geçerliliği (Content Validity)

Geniş bir ampirik ve teorik literatür araştırmasından sonra Karar Verme Stili Ölçeği için kullanılan maddeler seçilmiştir. Literatür tarafından tanımlanan tüm olası karar verme stilleri çeşitleri ve öncelikli olarak literatürün işaret ettiği özel stilleri öneren davranışlarla bağlantılı olarak yazılmıştır. Maddeler davranış tanımlamasının uygunluğu için bağımsız araştırmaların bir kaçı tarafından sınanmıştır. Böylece ölçeğin kapsam ve görünüş geçerliliğine sahip olduğu yargısına varılmıştır (Scott ve Bruce , 1995).

d.Yapı Geçerliliği (Consruct Validity)

Karar Verme Stili Ölçeği'nin yapı geçerliliğinin değerlendirilmesinde mühendis örnekleme hariç tüm örneklem gruplarına denetim odağı ve her bir alt boyut arasındaki korelasyon hesaplanmıştır. Üç örneklem grubu karşısında dıştan denetim kaçınma karar verme stili ile daha az ilgili ve rasyonel karar verme stili ile içten denetimin daha ilgili olduğunu göstermiştir. Önemli kararların verilmesinde sezgisel karar vermenin kullanımıyla bireysel dıştan denetim eşit gibidir ve kontrol ve sezgi stillerinde tüm üç örneklem grubunda içten denetimle anlamlılığı yoktur. Her iki öğrenci örnekleminde bireysel bireysel içten denetim kararlarda başkalarına bağımlı olma ile daha az ilişkilidir (Scott; Bruce, 1995).

Karar Verme Stilleri Ölçeği' nin Uyarlama Çalışmaları

Dil Eşdeğerliği Sınaması

KVSÖ' nin orijinal İngilizce formu araştırmacı tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Daha sonra, orijinal form alanında uzman üç öğretim üyesi tarafından

Türkçe'ye çevrilmiş ve yapılan çeviriler karşılaştırmalı olarak incelenerek tek bir çeviri haline getirilmiştir. Elde edilen çeviri ile İngilizce orijinal form DEÜ İngilizce Öğretmenliği dördüncü sınıf öğrencilerine iki hafta arayla uygulanmıştır. Uygulama verilerinin, her madde için Pearson Korelasyon Katsayısına bakılmıştır. Türkçe ve İngilizce uygulamaları arasındaki ilişki (n=38) $r = .727$ $p < .001$ olarak bulunmuştur. Bu sonuç, uygulamalar arasındaki tutarlığın yüksek olduğunu dolayısı ile dil eşdeğerliğinin sağlandığını göstermektedir.

KVSÖ' nün Geçerliliği

Dil eşdeğerliği sağlanan ölçek, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrenci grubuna uygulanmıştır.

Öner (1997) geçerliliği, bir testin “neyi” , ne denli “isabetli/doğru olarak ölçtüğü ile ilgili kavram olarak tanımlamıştır. Geçerlilik sınavı yapılırken, test performansını yansıtan puan ile ölçtüğü davranış hakkında bir ölçüt ele alınarak, bu ikisi karşılaştırılır.

KVSÖ' nün yapı geçerliliğini belirlemek amacı ile faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi, test maddelerinin arasındaki ilişkilerden çıkartılan ortak boyutların saptanması işlemidir (Öner, 1997). Araştırmada KVSÖ' nün orijinalinde olduğu gibi birbirinden ilişkisiz faktörlere ayrışması beklentisi Varimax dik döndürme tekniği kullanılarak incelenmiştir. Uygulamalar sonucunda faktör analizi incelendiğinde, 12. maddenin (“Önemli kararlarımı, nadiren başkalarına danışmadan alırım”) kendi faktöründe yüklenmeyip, ,13 ile 4. faktörde yüklendiği görülmüştür. Bu madde silindiğinde bağımlı karar verme stili alt ölçeğinin alfa değerinin ,64' den ,76 yükseldiği ve bağımlı karar verme stili boyutunda madde toplam korelasyon değerinin $r = .01$ olduğu görülmektedir. Öner'(1997)'e göre madde analizlerinde, ölçeğin toplanabilirlik özelliğinin bozulmaması için, madde-toplam korelasyonlarının negatif olmaması gerekir. Bu sonuçlar referans alınarak bu madde ölçekten çıkarılarak, 24 madde üzerinden analizler tekrarlanmıştır.

Tablo 4 de maddelerin ,469 ve ,844 arasında beş faktörde toplandıkları görülmektedir. Bu çözümler kuramsal olarak da uygundur.

Tablo 4. Karar Verme Stili Ölçeği'ndeki Maddelerin Ortalaması, Standart Sapması, Faktör Yüğü ve Madde-Toplam Korelasyonu

Maddeler/ Boyutlar	$\bar{x}$	ss	Madde- Toplam Korelasyonu	Faktör Yüğü					
				I	II	III	IV	V	
Rasyonel Karar Verme Stili	M1	3,95	1	,10	,018	-,136	.711	-.006	.080
	M2	3,98	,98	,15	-.064	.058	.551	.191	-.043
	M3	4	,91	,05	-.183	.030	.748	-.025	-.024
	M4	4,24	,94	,10	-.183	-.117	.741	.071	.107
	M5	4,18	,91	,10	-.089	-.130	.712	.089	.090
Sezgisel Karar Verme Stili	M6	3,41	1,13	,43	-.028	.133	.127	.780	.083
	M7	3,35	1,08	,47	.043	.078	.108	.802	.072
	M8	3,76	1,05	,29	.059	-.068	.272	.573	.033
	M9	3,27	1,23	,31	.076	.053	-.082	.654	.019
	M10	3,35	1,07	,40	-.010	.067	-.018	.765	.128
Bağımlı Karar Verme Stili	M11	3,17	1,17	,32	.128	-.001	-.071	.128	.712
	M13	3,53	1,18	,35	.084	.044	.098	.111	.699
	M14	3,68	,99	,27	-.029	-.061	.110	.067	.803
	M15	3,56	1,01	,30	.045	.061	.042	-.008	.799
Kaçınma Verme Stili	M16	2,59	1,31	,16	.469	-.030	-.024	.037	.035
	M17	2,16	1,07	,30	.822	.042	-.174	.030	.063
	M18	2,45	1,17	,35	.831	.062	-.090	.035	.010
	M19	2,31	1,16	,35	.753	.228	-.052	-.027	.059
	M20	2,20	1,06	,31	.748	.173	-.148	.052	-.001
Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili	M21	2,66	1,16	,37	.188	.795	-.113	.064	.032
	M22	2,59	1,13	,33	.158	.844	-.101	.040	-.067
	M23	2,80	1,15	,21	-.101	.795	-.059	.003	-.012
	M24	2,02	,99	,23	.282	.579	-.261	.036	-.081
	M25	3,33	1,13	,39	.026	.539	.169	.193	.202

Karar Verme Stili Ölçeği'nin faktör analiziyle belirlenen beş faktörün maddelerinin içeriği kuramsal özellikleri esas alınarak I. Faktör "Kaçınma Karar Verme Stili", II. Faktör "Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili", III. Faktör "Sezgisel Karar

Verme Stili", IV. Faktör Rasyonel Karar Verme Stili, V. Faktör Bağımlı Karar Verme Stili olarak sıralanmıştır. KVSÖ' deki Faktör I, II, III, IV ve 5' deki maddelerin özdeğerleri, açıklanan varyans yüzdeleri Tablo 5' de verilmiştir.

Tablo 5. Karar Verme Stilleri Ölçeği'nin Faktörlerinin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri

Faktörler	Özdeğer	Açıklanan Varyans	Toplam Varyans	Açıklanan
1 (Kaçınma KVS)	4.316	17.982	17.982	
2 (Kendiliğinden-Anlık KVS)	3.532	14.717	32.699	
3 (Rasyonel KVS)	2.311	9.628	42.327	
4 (Sezgisel KVS)	1.826	7.607	49.934	
5 (Bağımlı KVS)	1.673	6.971	56.905	

Tablo 5'de ölçek maddeleri özdeğerleri (eigen) 1'in üzerinde olan beş faktörde toplanmaktadır. Bu beş faktörün açıkladıkları toplam varyans % 56.905' dir.

Ölçeğin geçerliği için yapılan ayrı bir çalışmada Rotter'in iç-dış denetim odağı Ölçeği (Rotter, 1996) ile ilişkisine bakılmıştır. Balcı (2001)'ya göre ölçme aracının aylık geçerliği eldeki ölçme aracının sonuçları ile aynı yapıyı ölçmeyi amaçlayan alternatifler arasında binışme derecesini gösterir. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan 180 kişilik bir gruba yapılan uygulamada rasyonel karar verme stili ile denetim odağı ilişkisinde $r = -.082$ 'lik negatif yönlü bir ilişki; sezgisel karar verme stili $r = .058$; bağımlı karar verme stili ile $r = .190$, $p < .05$; kaçınma karar verme stili ile $r = .233$, $p < .005$; kendiliğinden-anlık karar verme stili ile $r = .156$, $p < .05$ doğru pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgular, dıştan denetimle; sezgisel, bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasında olumlu ve buna karşılık, dıştan denetimle rasyonel karar verme stili arasında olumsuz ilişki olduğu yönündeki kuramsal hipotezi desteklemektedir.

Bu analizler sonucunda bağımlı karar verme stilinden 12. maddenin çıkartılması ile alt boyutlar ve ilgili maddelerle 24 madde üzerinden ölçek hazır hale gelmiştir. Ölçek maddeleri ve alt ölçekler aşağıda sıralanmıştır:

Rasyonel Karar Verme Stili: 1, 2, 3, 4, 5.

Sezgisel Karar Verme Stili: 6, 7, 8, 9, 10.

Bağımlı Karar Verme Stili: 11 , 12, 13, 14

Kaçınma Karar Verme Stili: 15, 16, 17, 18, 19

Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili: 20, 21, 22, 23, 24.

KVSÖ' nin Güvenirliği

Bireylerin aynı test kullanılarak , aynı ve/ya da değişik zamanlarda o test maddelerine verdiği yanıtların tutarlılığı ya da değişmezliği testin güvenirliğidir. Testin güvenirliği yanıtlar arası tutarlılıktır (Öner, 1997).

KVSÖ' nin güvenirlilik çalışması için iç tutarlılık katsayıları (Cronbach alpha) hesaplanmıştır. Ölçeğin beş alt boyutunun tek tek iç tutarlılık (Cronbach alpha) analizleri incelendiğinde; Rasyonel Karar Verme Stili Alt Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: .76, Sezgisel Karar Verme Stili Alt Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: .78, Bağımlı Karar Verme Stili Alt Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: .76, Kaçınan Karar Verme Stili Alt Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: .79, Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Alt Ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı alfa: .79 ve 24 maddeli tüm ölçek için iç tutarlılık alfa: .74 bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin tutarlı olduğunun göstergesidir. Ayrıca alt ölçeklerin ve ölçeğin tümünün madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Birinci alt ölçek için .39 ile 61, ikinci alt ölçek için .42 ile .66, üçüncü alt ölçek için .52 ile 60, dördüncü alt ölçek için .31 ile .70, beşinci alt ölçek için .37 ile .72 arasındadır. Bu bulgular maddelerin alt ölçeklerle anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ve anlamlı katkı sağladıklarını göstermektedir. Ölçeğin tümünde ise korelasyonların .05 ve .47 arasında değiştiiği, ilişkinin pozitif ve orta düzeyde güçlü olduğu görölmektedir.

Tablo 6. Karar Verme Stili Alt Ölçeklerinin İç Tutarlılık (Cronbach's Alpha) Değerleri ve Madde-Toplam Puan Korelasyon Ranjları

Alt Boyutlar	İç Tutarlılık (α) Değeri	Madde Toplam Korelasyon Ranjı
n	451	451
Rasyonel KVS	.76	.39- .61
Sezgisel KVS	.78	.42- .66
Bağımlı KVS	.76	.52- .60
Kaçınma KVS	.79	.31- .70
Kendiliğinden-Anlık KVS	.79	.37- .72
Karar Verme Stilleri Ölçeği	.74	.05- .47

Test-tekrar test güvenilirliği için yapılan analizlerde (n= 82) iki uygulama arasındaki Pearson Korelasyon Katsayısı, rasyonel karar verme stili boyutu için $r = .257$ $p < .05$; sezgisel karar verme stili boyutu için $r = .293$ $p < .01$; bağımlı karar verme stili boyutu için $r = .524$ $p < .01$; kaçınma karar verme stili boyutu için $r = .347$ $p < .01$; kendiliğinden-anlık karar verme stili boyutu için $r = .257$ $p < .05$; ve ölçeğin tüm maddeleri için $r = .439$ $p < .01$ düzeylerinde anlamlı bulunmuştur. Sonuçlar, ölçeğin ölçtüğü davranış alanına ilişkin oldukça yüksek bir tutarlılıkta veri sağlanabildiğini göstermektedir.

Tablo 7. Karar Verme Stili Alt Ölçekler Arasındaki Korelasyonlar

N= 451	Rasyonel KVS	Sezgisel KVS	Bağımlı KVS	Kaçınma KVS	Kendiliğinden-anlık KVS
Rasyonel KVS	1,000				
Sezgisel KVS	,186**	1,000			
Bağımlı KVS	,114*	,199**	1,000		
Kaçınma KVS	-,269**	,072	,132**	1,000	
Kendiliğinden-anlık KVS	-,176**	,156**	,034	,266**	1,000

(*)korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır. $p < .05$

(**) korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır. $p < .01$

Bu alt boyutlar incelendiğinde, kaçınma karar verme stili ve kendiliğinden-anlık Karar verme stili alt ölçeklerinin, rasyonel karar verme stili alt ölçeği ile arasındaki ilişkinin negatif, diğer boyutlar arasındaki ilişkilerin pozitif ve anlamlı olduğu görülmektedir. Bruce ve Scott (1995), beş karar verme stilinin kavramsal olarak bağımsız olduğunu belirtmişlerdir. Driver ve arkadaşları (1990)'na göre bireyler gerçekte bir temel stili diğerleri ile kullanırlar. Stilller arasındaki ilişkiye rağmen her biri birbirinden kavramsal olarak bağımsızdır.

2-Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların psiko-sosyal özelliklerine ilişkin bilgiler araştırmacı tarafından geliştirilen bir "Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Bu formda öğretmen adaylarının cinsiyeti, bölümü, en uzun süre yaşadıkları yerleşim merkezi, sosyo-ekonomik düzeyi, kendilerini algılama şekli, kendilerine göre çevreleri tarafından algılanma şekilleri, fakültelerindeki idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarını algılama biçimleri, aile ortamını algılama şekilleri, arkadaşlarının davranışlarını değerlendirme biçimleri, yenilikçi davranışa sahip olma düzeyleri, zeka ve yetenek açısından yeterli bulma düzeyi ve problemlerle başa çıkma yeterliliğine ilişkin sorular bulunmaktadır.

İşlem Yolu

Araştırmada kullanılacak olan veri toplama araçlarının uygulamaları için 2001-2002 öğretim yılında, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı'ndan gerekli izin alınarak, tüm bölümlerde sınıf ortamında ve ders saatinde sınıfta varolan öğrencilere uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Ölçekten elde edilen veriler bilgi formundaki bilgilerle birlikte, SPSS veri giriş sayfasına işlenerek dosyalanmıştır.

Sonra bu veriler, SPSS paket programları kullanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde, gerekli görülen tüm istatistik tekniklerin yanında, veri gruplarının türüne göre r (korelasyon), f (varyans analizi) ve t-testi çözümlenmeleri yapılmıştır. Çözümlenmelerde .05 önem düzeyi benimsenmiş ve daha yüksek önem düzeyleri (.01, .001 gibi) de ayrıca belirtilmiştir.

İstatistiksel analizlerde kişisel bilgi formunda yer alan 11., 12. ve 13. maddeler (Yenilikçi davranışın bireylerdeki derecesi yeni fikirlerin yaratılması ve sürdürülmesi ile ilgili olarak değerlendirildiğine göre, kendinizi ne düzeyde yenilikçi davranışa sahip olarak görüyorsunuz?; Kendinizi zeka ve yetenek açısından değerlendirecek olursanız, Problemlere başa çıkma becerilerinizi ne ölçüde yeterli buluyorsunuz?) değerlendirildiğinde alt ve üst sınırdaki yer alan öğrenci gruplarının n sayılarının bağımsız değişkenlerle gruplararası karşılaştırma yapmada yeterli olmadığı görülmüştür. Bu nedenle grupların birleştirilmesi yoluna gidilmiştir. (11. madde için, “Oldukça Düşük Düzeyde -Düşük Düzeyde” grupları “Düşük düzeyde” ve “Yüksek Düzeyde-Oldukça Yüksek Düzeyde” grupları “Yüksek Düzeyde”; 12. ve 13. maddeler için, “Yetersiz-Az yeterli” grupları “Yetersiz” ve “Oldukça yeterli-Çok yeterli” grupları “Yeterli”).

Örneklem grubunun, bağımlı değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkisi (r) ve denenceler doğrultusunda kişisel bilgi formu ile elde edilen bağımsız değişkenlerin rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri ile ilişkisi incelenmiştir. Bu analizlerde, cinsiyetin bağımlı değişkenlerle ilişkisi t testi ile, üç ve daha fazla alt kategorisi bulunan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenlerle ilişkisi varyans analizi (F testi) ile değerlendirilmiştir. F değerlerinin önemli çıktığı ($p < .05$) analizlerde ayrıca anlamlı farkların kaynağını tespit etmek için Tukey Testi uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, incelenen değişkenler ve kurulan denenceler ile ilgili olarak toplanan verilerin istatistiksel analizleri ve bu analizler sonucunda elde edilen bulgular açıklanmaya çalışılmıştır.

Bağımlı değişkenler üzerinden elde edilen puanlara ilişkin değerler Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Karar Verme Stilleri Puanlarının Ortalamaları, Standart Sapmaları, Minimum ve Maksimum Değerleri

Değişkenler/ Karar Verme Stilleri	n	$\bar{x}$	ss	Min.	Max.
Rasyonel	451	20,3681	3,3931	5	25
Sezgisel	451	17,1419	4,0428	5	25
Bağımlı	451	13,9424	3,3195	4	20
Kaçınma	451	11,7206	4,2627	5	25
Kendiliğinden-Anlık	451	13,4213	4,0754	5	25

I- Öğretmen Adaylarının Karar Verme Stilleri (rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık) Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Karar verme stilleri arasındaki ilişkiye yönelik olarak; “rasyonel ve sezgisel karar verme stilleri arasındaki ilişki olumludur”, “kaçınma ve rasyonel karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuzdur”, “rasyonel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuzdur”, “sezgisel ve bağımlı karar verme stilleri arasındaki ilişki olumludur”, “kaçınma karar verme stili ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumludur” şeklinde ifade edilen denenceler test edilmiştir. Bunun için yapılan analizlerde; (n =451) boyutlar arasında Pearson Korelasyon Katsayılarına bakılmıştır.

Tablo 9. Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkiyi Gösteren Katsayılar

n= 451	Rasyonel KVS	Sezgisel KVS	Bağımlı KVS	Kaçınma KVS	Kendiliğinden-Anlık KVS
Rasyonel KVS	1,000				
Sezgisel KVS	,186**	1,000			
Bağımlı KVS	,114*	,199**	1,000		
Kaçınma KVS	-,269**	,072	,132**	1,000	
Kendiliğinden-Anlık KVS	-,176**	,156**	,034	,266**	1,000

(*)korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır. $p < .05$

(**) korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır. $p < .01$

Tablo 9 incelendiğinde, karar verme stilleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Rasyonel ve sezgisel karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ($r = 186$) ve .01 düzeyinde anlamlıdır. Rasyonel ve bağımlı karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ($r = ,114$) ve ,05 düzeyinde anlamlıdır. Rasyonel ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuz ($r = -.269$) ve ,01 düzeyinde anlamlıdır. Rasyonel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuz ($r = -.176$) ve ,01 düzeyinde anlamlıdır. Sezgisel ve bağımlı karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ($r = ,199$) ve ,01 düzeyinde anlamlıdır. Kaçınma karar verme stili ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ($r = ,156$) ve ,01 düzeyinde anlamlıdır. Bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ($r = ,132$) ,01 düzeyinde anlamlıdır. Bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ($r = ,132$) ,01 düzeyinde anlamlıdır.

Diğer karar verme stilleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde; kaçınma ve sezgisel karar verme stilleri arasındaki ilişki pozitif yöndedir ($r = ,072$). Bağımlı ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumludur ($r = ,034$).

Sonuç olarak, kaçınma karar verme stili ve kendiliğinden-anlık karar verme stili alt ölçeklerinin, rasyonel karar verme stili alt ölçeği ile arasındaki korelasyonun negatif,

diğer boyutlar arasındaki ilişkilerin pozitif ve anlamlı olduğu görülmektedir. Bu bulgular denencemizi desteklemektedir

II-Öğretmen Adaylarının Psiko-Sosyal Özelliklerinin Karar Verme Stilleri ile İlişisine Yönelik Bulgular

1. Cinsiyetin Karar Verme Stilleri Düzeyleri ile İlişkisi

Cinsiyetin belirtilen değişkenlerle ilişkisini analiz etmek için öğretmen adayları “kız” ve “erkek” olmak üzere iki grupta sınıflandırılmış ve cinsiyet gruplarına göre değişkenlerin ortalamaları, standart sapmaları ve t değerleri tablolatırılmıştır.

Cinsiyetin, karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak “Erkek adayların kızlara göre rasyonel karar verme stili, kız adayların ise sezgisel karar verme stili düzeyi yüksektir” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve karar verme stilleri puanları üzerinde yapılan analizlerde elde edilen bulgular Tablo 10 'da verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Karar Verme Stilleri Düzeylerinin Ortalaması Standart Sapması ve t Değeri

Karar Verme Stilleri	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Kız	223	20,60	2,97	1,415	,158
	Erkek	228	20,14	3,75		
Sezgisel	Kız	223	17,26	3,93	,637	,525
	Erkek	228	17,02	4,16		
Bağımlı	Kız	223	14,08	2,95	,847	,398
	Erkek	228	13,81	3,64		
Kaçınma	Kız	223	11,57	4,03	-,745	,457
	Erkek	228	11,87	4,48		
Kendiliğinden-Anlık	Kız	223	13,50	3,87	,417	,677
	Erkek	228	13,34	4,28		

p>.05

Tablo 10 incelendiğinde, karar verme stilleri ortalamaları arasında, cinsiyete göre fark olmadığı görülmektedir. Bu bulgular denencemizi desteklememiştir.

2- Öğrenim Görülen Bölümün Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölümlere göre karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla; adaylar, “Sınıf Öğretmenliği”, “Okul Öncesi Öğretmenliği”, “Fen Bilgisi Öğretmenliği”, “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği”, “Türkçe Öğretmenliği”, “Resim İş Öğretmenliği”, “Müzik Öğretmenliği”, “Beden Eğitimi Öğretmenliği” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Öğrenim görülen bölümlere göre değişkenlerin ortalaması, standart sapması, ve varyans analizleri tablolastırılmıştır.

Öğrenim görülen alanın karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölümlere göre karar verme stilleri arasında önemli bir fark beklenmemektedir.” Şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 11. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Bölüm	n	$\bar{x}$	ss
Sınıf Öğretmenliği	128	20,4141	2,7963
Okul Öncesi Öğretmenliği	57	20,6842	3,1857
Fen Bilgisi Öğretmenliği	55	20,2182	2,7399
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	44	20,9545	2,3914
Türkçe Öğretmenliği	59	20,1017	4,3259
Resim İş Öğretmenliği	36	18,5833	3,6752
Müzik Öğretmenliği	34	20,7353	4,3853
Beden Eğitimi Öğretmenliği	38	21,0526	4,0667
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 11 incelendiğinde, öğrenim görülen bölüme göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir. Fakat Resim İş Öğretmenliği öğrencilerinin rasyonel karar verme stili ortalaması ($\bar{x}=18,5833$) diğer grup öğrencilerine göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Bölümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 16’ da verilmiştir.

Tablo 12. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Bölüm	n	$\bar{x}$	ss
Sınıf Öğretmenliği	128	16,8984	3,7011
Okul Öncesi Öğretmenliği	57	17,0526	4,6346
Fen Bilgisi Öğretmenliği	55	17,2909	3,4193
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	44	17,5227	4,3854
Türkçe Öğretmenliği	59	16,6610	4,2815
Resim İş Öğretmenliği	36	16,7500	3,1385
Müzik Öğretmenliği	34	18,3235	4,7400
Beden Eğitimi Öğretmenliği	38	17,5000	4,4036
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 12 incelendiğinde, öğrenim görülen bölüme göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Bölümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 16 da verilmiştir.

Tablo 13. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Bölüm	n	$\bar{x}$	ss
Sınıf Öğretmenliği	128	14,1172	3,2498
Okul Öncesi Öğretmenliği	57	14,3684	2,8513
Fen Bilgisi Öğretmenliği	55	14,3636	2,8827
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	44	13,7045	3,5737
Türkçe Öğretmenliği	59	14,1356	3,3346
Resim İş Öğretmenliği	36	12,5556	3,0933
Müzik Öğretmenliği	34	13,7059	3,6724
Beden Eğitimi Öğretmenliği	38	13,6053	4,1430
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 13 incelendiğinde, öğrenim görülen bölüme göre bağımlı karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Bölümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 16 verilmiştir.

Tablo 14. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Bölüm	n	$\bar{x}$	ss
Sınıf Öğretmenliği	128	12,1875	4,8290
Okul Öncesi Öğretmenliği	57	11,4386	3,7560
Fen Bilgisi Öğretmenliği	55	11,8000	3,9035
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	44	11,5455	4,4380
Türkçe Öğretmenliği	59	11,3390	4,5471
Resim İş Öğretmenliği	36	11,8333	3,4600
Müzik Öğretmenliği	34	12,5588	4,1574
Beden Eğitimi Öğretmenliği	38	10,3947	3,4212
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 14 incelendiğinde, öğrenim görülen bölüme göre kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Bölümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 15. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Bölüm	n	$\bar{x}$	ss
Sınıf Öğretmenliği	128	13,0938	4,3732
Okul Öncesi Öğretmenliği	57	13,5088	3,5210
Fen Bilgisi Öğretmenliği	55	13,2000	3,5298
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	44	14,0682	4,1056
Türkçe Öğretmenliği	59	13,3390	3,9550
Resim İş Öğretmenliği	36	13,2778	4,9374
Müzik Öğretmenliği	34	14,6765	3,5906
Beden Eğitimi Öğretmenliği	38	13,1053	4,2667
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 15 incelendiğinde, öğrenim görülen bölüme göre kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Bölümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Öğrenim Görülen Alanın Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	7	163,587	23,370	2,063	,046
	Gruplar İçi	443	5017,314	11,326		
	Toplam	450	5180,900			p<.05
Sezgisel	Gruplar Arası	7	87,162	12,452	,759	,622
	Gruplar İçi	443	7267,756	16,406		
	Toplam	450	7354,918			p>.05
Bağımlı	Gruplar Arası	7	104,167	14,881	1,358	,221
	Gruplar İçi	443	4854,334	10,958		
	Toplam	450	4958,501			p>.05
Kaçınma	Gruplar Arası	7	133,872	19,125	1,053	,393
	Gruplar İçi	443	8042,926	18,156		
	Toplam	450	8176,798			p>.05
Kendiliğinden - Anlık	Gruplar Arası	7	93,777	13,397	,804	,584
	Gruplar İçi	443	7380,179	16,660		
	Toplam	450	7473,956			p>.05

Tablo 16'daki sonuçlar, karar verme stilleri ortalamaları arasındaki rasyonel karar verme stili düzeyi dışında farkların önemli olmadığını ve karar verme stillerinin öğrenim görülen bölüme göre değişmediğini göstermektedir.

Rasyonel karar verme stilineki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre anlamlı fark Resim İş Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmeliği ve Beden Öğretmenliği öğrenci gruplarının ortalamaları arasındaki farkların yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. İlişkilerin önem değerleri incelendiğinde, Resim İş Öğretmenliği ($\bar{x}=18,5833$) ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ($\bar{x}=20,9545$) öğrencileri için $p=,037<,05$; Resim Öğretmenliği ($\bar{x}=18,5833$) ve Beden Eğitimi Öğretmenliği (21,0526) öğrencileri için $p=,034<,05$ olduğu görülmüştür. Bu bulgular denencemizi rasyonel karar verme stili dışında desteklemektedir.

3- En Uzun Süre Yaşanan Yerleşim Merkezinin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının en uzun süre yaşadıkları yerleşim merkezine göre karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla; adaylar, “Köy-Kasaba”, “İlçe”, “İl”, “Metropol” olmak üzere sınıflandırılmış ve her değişkenin ortalaması, standart sapması, ve varyans analizleri tablolaştırılarak açıklanmıştır.

En uzun süre yaşanan yerleşim merkezinin karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Öğretmen adaylarının en uzun süre yaşadıkları yerleşim merkezinin nüfusu arttıkça rasyonel karar verme stili, azaldıkça bağımlı karar verme stili düzeyi yükselir” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 17. Öğretmen Adaylarının En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Merkezlerine Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Yerleşim Merkezleri	n	$\bar{x}$	ss
Köy-Kasaba	81	20,6173	3,2618
İlçe	141	20,4823	3,0998
İl	184	20,3750	3,4029
Metropol	45	19,5333	4,3359
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 17 incelendiğinde, en uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

En uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 22 de verilmiştir.

Tablo 18. Öğretmen Adaylarının En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Merkezlerine Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Yerleşim Merkezleri	n	$\bar{x}$	ss
Köy-Kasaba	81	17,4815	4,2840
İlçe	141	17,0851	4,2502
İl	184	17,1304	3,8771
Metropol	45	16,7556	3,6628
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 18 incelendiğinde, en uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

En uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 19. Öğretmen Adaylarının En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Merkezlerine Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Yerleşim Merkezleri	n	$\bar{x}$	ss
Köy-Kasaba	81	14,4074	3,1416
İlçe	141	13,8582	3,3200
İl	184	13,8696	3,4426
Metropol	45	13,6667	3,1406
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 19 incelendiğinde, en uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre bağımlı karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

En uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 20. Öğretmen Adaylarının En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Merkezlerine Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Yerleşim Merkezleri	n	$\bar{x}$	ss
Köy-Kasaba	81	12,0494	4,4774
İlçe	141	11,6525	4,1386
İl	184	11,5870	4,0936
Metropol	45	11,8889	4,9874
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 20 incelendiğinde, en uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

En uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 21. Öğretmen Adaylarının En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Merkezlerine Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Yerleşim Merkezleri	n	$\bar{x}$	ss
Köy-Kasaba	81	13,2963	3,8969
İlçe	141	13,1986	4,2632
İl	184	13,6087	4,0244
Metropol	45	13,5778	4,0871
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 21 incelendiğinde, en uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

En uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 22 verilmiştir.

Tablo 22. En Uzun Süre Yaşanılan Yerleşim Merkezinin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	3	38,234	12,745	1,108	,346
	Gruplar İçi	447	5142,666	11,505		
	Toplam	450	5180,900			p>.05
Sezgisel	Gruplar Arası	3	16,536	5,512	,336	,799
	Gruplar İçi	447	7338,382	16,417		
	Toplam	450	7354,918			p>.05
Bağımlı	Gruplar Arası	3	22,913	7,638	,692	,557
	Gruplar İçi	447	4935,588	11,042		
	Toplam	450	4958,501			p>.05
Kaçınma	Gruplar Arası	3	13,971	4,657	,255	,858
	Gruplar İçi	447	8162,827	18,261		
	Toplam	450	8176,798			p>.05
Kendiliğinden - Anlık	Gruplar Arası	3	15,823	5,274	,316	,814
	Gruplar İçi	447	7458,132	16,685		
	Toplam	450	7473,956			p>.05

Tablo 22 deki sonuçlar, karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların önemli olmadığını ve karar verme stillerinin en uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre değişmediğini göstermektedir. Bu bulgular denencemizi desteklememektedir.

4- Sosyo-Ekonomik Düzey Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzey algılarına göre karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla; adaylar, “Düşük SED”, “Orta SED”, “Yüksek SED” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Sosyo-ekonomik düzey algısına göre değişkenlerin ortalaması, standart sapması, ve varyans analizleri tablolastırılmıştır.

Sosyo-ekonomik düzey algısının karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzey algısı arttıkça bağımlı ve kaçınma karar verme stilli düzeyi azalır” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 23. Öğretmen Adaylarının Sosyo Ekonomik Düzey Algılarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Sosyo Ekonomik Düzey Algısı	n	$\bar{x}$	ss
Düşük SED	57	20,4035	3,7884
Orta SED	373	20,3485	3,3315
Yüksek SED	21	20,6190	3,5139
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 23 incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzey algısına göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Sosyo-ekonomik düzey algısına göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 24. Öğretmen Adaylarının Sosyo Ekonomik Düzey Algılarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Sosyo Ekonomik Düzey Algısı	n	$\bar{x}$	ss
Düşük SED	57	17,1228	3,7372
Orta SED	373	17,1984	4,0961
Yüksek SED	21	16,1905	3,9449
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 24 incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzey algısına göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Sosyo-ekonomik düzey algısına göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 25. Öğretmen Adaylarının Sosyo Ekonomik Düzey Algularına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Sosyo Ekonomik Düzey Algısı	n	$\bar{x}$	ss
Düşük SED	57	13,5614	3,2897
Orta SED	372	14,0753	3,2029
Yüksek SED	22	12,6818	4,8637
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 25 incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzey algısına göre bağımlı karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Kendilerini Yüksek SED’de algılayan öğrencilerin bağımlı karar verme stili ortalaması diğer öğrenci gruplarına göre düşüktür.

Sosyo-ekonomik düzey algısına göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 26. Öğretmen Adaylarının Sosyo Ekonomik Düzey Algularına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Sosyo Ekonomik Düzey Algısı	n	$\bar{x}$	ss
Düşük SED	57	12,7719	3,9597
Orta SED	373	11,6220	4,3173
Yüksek SED	21	10,6190	3,6943
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 26 incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzey algısına göre kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının SED algısı yükseldikçe azaldığı görülmektedir. Ancak ortalamalar arasındaki farkın önemli olmadığı tablo 28’de görülmektedir.

Sosyo-ekonomik düzey algısına göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 27. Öğretmen Adaylarının Sosyo Ekonomik Düzey Algılarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Sosyo Ekonomik Düzey Algısı	n	$\bar{x}$	ss
Düşük SED	57	14,1930	3,6422
Orta SED	373	13,3324	4,1396
Yüksek SED	21	12,9048	3,9611
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 27 incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzey algısına göre kendiliğinden – anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının SED algısı yükseldikçe azaldığı ancak, ortalamalar arasındaki farkın önemli olmadığı tablo 28’ de görülmektedir.

Sosyo-ekonomik düzey algısına göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28. Sosyo-Ekonomik Düzeyin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkinine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	2	1,537	,768	,066	,936
	Gruplar İçi	448	5179,363	11,561		
	Toplam	450	5180,900		p>.05	
Sezgisel	Gruplar Arası	2	20,220	10,110	,618	,540
	Gruplar İçi	448	7334,697	16,372		
	Toplam	450	7354,918		p>.05	
Bağımlı	Gruplar Arası	2	70,899	35,449	3,249	,040
	Gruplar İçi	448	4887,603	10,910		
	Toplam	450	4958,501		P<.05	
Kaçınma	Gruplar Arası	2	92,111	46,056	2,552	,079
	Gruplar İçi	448	8084,687	18,046		
	Toplam	450	8176,798		p>.05	
Kendiliğinden - Anlık	Gruplar Arası	2	42,491	21,246	1,281	,279
	Gruplar İçi	448	7431,464	16,588		
	Toplam	450	7473,956		p>.05	

Tablo 28 deki sonuçlar, rasyonel, sezgisel, kaçınma ve kendiliğinden anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların SED düzey algısına göre önemli olmadığını göstermektedir. Bağımlı karar verme stili ortalaması arasındaki farkların .05 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre, kendilerini Yüksek SED’de algılayan öğrenciler, diğerlerine göre, daha düşük bağımlı karar verme stili düzeyine sahiptir.

Bağımlı karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, orta ve Yüksek SED’ deki öğrenci gruplarının ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.046<.05$ olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkiden görülmektedir. Bu bulgu denencemizi desteklemektedir.

5- Kendini Algılama Biçiminin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının kendini algılama biçimine göre karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla, adaylar; “otoriter-baskıcı”, “demokratik-hoşgörülü”, “aşırı koruyucu-kollayıcı”, “ilgisiz” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Kendini algılama biçimine göre değişkenlerin ortalaması, standart sapması ve varyans analizleri tablolastırılmıştır.

Kendini algılama biçiminin karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Kendisini demokratik-hoşgörülü algılayan öğretmen adaylarının kaçınma verme stilleri düşük, ilgisiz algılayan öğretmen adaylarının ise yüksektir.” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 29. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Kendini Algılama Biçimi	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	23	19,8696	3,5072
Demokratik-Hoşgörülü	354	20,4972	3,4969
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	60	20,1667	2,3876
İlgisiz	14	18,7857	4,0034
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 29 incelendiğinde, kendini algılama biçimine göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Bölümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 34' de verilmiştir.

Tablo 30. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Kendini Algılama Biçimi	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	23	17,5652	3,6659
Demokratik-Hoşgörülü	354	17,2090	4,1223
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	60	16,9333	3,7365
İlgisiz	14	15,6429	3,8949
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 30 incelendiğinde, kendini algılama biçimine göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Bölümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 34' de verilmiştir.

Tablo 31. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Kendini Algılama Biçimi	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	23	13,6087	3,1872
Demokratik-Hoşgörülü	354	14,0056	3,2793
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	60	13,6667	3,7083
İlgisiz	14	14,0714	3,0246
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 31 incelendiğinde, kendini algılama biçimine göre bağımlı karar verme stili düzeyinde kendini “otoriter-baskıcı” ve “aşırı koruyucu-kollayıcı” olarak algılayan öğrencilerin diğer öğrenci gruplarına göre bağımlı karar verme stili düzeylerinin daha düşüktür, ancak tablo 34' de bu farkın önemli olmadığı görülmektedir.

Bölümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 34' de verilmiştir.

Tablo 32. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Kendini Algılama Biçimi	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	23	13,7391	4,6045
Demokratik-Hoşgörülü	354	11,2062	3,9666
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	60	13,3167	5,0236
İlgisiz	14	14,5714	4,0519
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 32 incelendiğinde, kendini algılama biçimine göre kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Kendini “demokratik-hoşgörülü” olarak algılayan öğrencilerin diğer öğrenci gruplarına göre kaçınma karar verme stili düzeyleri düşüktür.

Bölgümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 34’ de verilmiştir.

Tablo 33. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Algılama Biçimlerine Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Kendini Algılama Biçimi	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	23	15,4348	4,5209
Demokratik-Hoşgörülü	354	13,3503	4,0746
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	60	12,9333	3,7092
İlgisiz	14	14,0000	4,2787
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 33 incelendiğinde, kendini algılama biçimine göre kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Kendini “aşırı koruyucu kollayıcı” olarak değerlendiren öğrenci grubunun kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi diğer öğrenci gruplarına göre daha düşüktür. Ancak, ortalamalar arasındaki bu farkın .05 düzeyinde önemli olmadığı tablo 34’ de görülmektedir.

Bölgümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 34’ de verilmiştir.

Tablo 34. Kendini Algılama Biçimi Düzeyin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkinine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	3	49,104	16,368	1,426	,235
	Gruplar İçi	447	5131,796	11,481		
	Toplam	450	5180,900			p>.05
Sezgisel	Gruplar Arası	3	39,787	13,262	,810	,489
	Gruplar İçi	447	7315,131	16,365		
	Toplam	450	7354,918			p>.05
Bağımlı	Gruplar Arası	3	8,772	2,924	,264	,851
	Gruplar İçi	447	4949,729	11,073		
	Toplam	450	4958,501			p>.05
Kaçınma	Gruplar Arası	3	454,005	151,335	8,759	,000
	Gruplar İçi	447	7722,793	17,277		
	Toplam	450	8176,798			P<.001
Kendiliğinden-Anlık	Gruplar Arası	3	114,005	38,002	2,308	,076
	Gruplar İçi	447	7359,950	16,465		
	Toplam	450	7473,956			p>.05

Tablo 34' deki sonuçlar, rasyonel, sezgisel, bağımlı ve kendiliğinden anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine göre .05 düzeyinde önemli olmadığını göstermektedir. Kaçınma karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .001 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre, kaçınma karar verme stili düzeyi öğrencilerin kendilerini değerlendirilmelerine göre değişmektedir.

Kaçınma karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının kendilerini değerlendirilmelerine biçimlerini algılamalarına göre “otoriter-baskıcı” ve “demokratik-hoşgörülü” gruplarının ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değeri $p=.024<.05$, “demokratik-hoşgörülü” ve “aşırı koruyucu-kollayıcı” gruplarının ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değeri $p=.002<.005$, “demokratik-hoşgörülü” ve “ilgisiz” gruplarının ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değeri $p=.016<.05$ olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkilerden kaynaklandığı görülmektedir. Bu bulgular dencemizi desteklemektedir.

6- Çevredeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirilme biçimlerini algılamalarına göre karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla; adaylar, “otoriter-baskıcı”, “demokratik-hoşgörülü”, “aşırı koruyucu-kollayıcı”, “ilgisiz” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Çevredeki kişiler tarafından değerlendirilme biçimlerini algılamalarına göre değişkenlerin ortalaması, standart sapması, ve varyans analizleri tablolaştırılmıştır.

Öğretmen adaylarının çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirilme biçimini algılamalarının, karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Çevreleri tarafından “demokratik-hoşgörülü” değerlendirildiğini algılayan öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stil düzeyi düşüktür” , “Çevreleri tarafından “aşırı koruyucu-kollayıcı” değerlendirildiğini algılayan öğretmen adaylarının bağımlı karar verme stili düzeyi yüksektir” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 35. Öğretmen Adaylarının Çevrelerindeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Çevr. Değ. Göre Ken. Algı. Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	40	20,7250	2,8554
Demokratik-Hoşgörülü	325	20,4338	3,5346
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	46	20,7174	2,2673
İlgisiz	40	19,0750	3,5976
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 35 incelendiğinde, öğrencilerin çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirme biçimini algılamalarına göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Bölümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 40' da verilmiştir.

Tablo 36. Öğretmen Adaylarının Çevrelerindeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Çevr. Değ. Göre Ken. Algı. Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	40	17,5500	4,0506
Demokratik-Hoşgörülü	325	17,0492	4,0205
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	46	17,3478	4,1431
İlgisiz	40	17,2500	4,2169
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 36 incelendiğinde, öğrencilerin çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirme biçimini algılamalarına göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Bölümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 40' da verilmiştir.

Tablo 37. Öğretmen Adaylarının Çevrelerindeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Çevr. Değ. Göre Ken. Algı. Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	40	12,9000	4,1125
Demokratik-Hoşgörülü	325	13,8831	3,2153
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	46	14,8696	3,4033
İlgisiz	40	14,4000	2,9334
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 37 incelendiğinde, öğrencilerin çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirme biçimini algılamalarına göre bağımlı karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirme biçimlerine göre “aşırı koruyucu-kollayıcı” grubun bağımlı karar verme stili düzeyi diğer öğrenci gruplarına göre daha yüksektir.

Bölgümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 40’ da verilmiştir.

Tablo 38. Öğretmen Adaylarının Çevrelerindeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Çevr. Değ. Göre Ken. Algı. Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	40	12,1000	4,4824
Demokratik-Hoşgörülü	325	11,2462	4,0178
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	46	13,3696	5,0962
İlgisiz	40	13,3000	4,2074
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 38 incelendiğinde, öğrencilerin çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirme biçimini algılamalarına göre karandan kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. “Demokratik-Hoşgörülü” grubunun kaçınma karar verme stili düzeyi diğer öğrenci gruplarına göre düşüktür.

Bölgümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 40’ da verilmiştir.

Tablo 39. Öğretmen Adaylarının Çevrelerindeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Çevr. Değ. Göre Ken. Algı. Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	40	13,3000	4,6199
Demokratik-Hoşgörülü	325	13,3200	4,0448
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	46	13,7826	3,8696
İlgisiz	40	13,9500	4,0696
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 39 incelendiğinde, öğrencilerin çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirme biçimini algılamalarına göre kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Bölümlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 40' da verilmiştir.

Tablo 40. Çevredeki Kişiler Tarafından Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	3	78,996	26,332	2,307	,076
	Gruplar İçi	447	5101,904	11,414		
	Toplam	450	5180,900			p>.05
Sezgisel	Gruplar Arası	3	11,871	3,957	,241	,868
	Gruplar İçi	447	7343,047	16,427		
	Toplam	450	7354,918			p>.05
Bağımlı	Gruplar Arası	3	92,527	30,842	2,833	,038
	Gruplar İçi	447	4865,974	10,886		
	Toplam	450	4958,501			P<.05
Kaçınma	Gruplar Arası	3	303,773	101,258	5,749	,001
	Gruplar İçi	447	7873,025	17,613		
	Toplam	450	8176,798			p<.005
Kendiliğinden-Anlık	Gruplar Arası	3	21,110	7,037	,422	,737
	Gruplar İçi	447	7452,846	16,673		
	Toplam	450	7473,956			p>.05

Tablo 40' daki sonuçlar, rasyonel, sezgisel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların öğretmen adaylarının çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirilme biçimlerini algılamalarına göre önemli olmadığını göstermektedir. Bağımlı ve kaçınma karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .05 ve .005 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre, bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyi öğretmen adaylarının çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirilme biçimlerini algılamalarına göre değişmektedir.

Bağımlı karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirilme biçimlerini algılamalarına göre “otoriter-baskıcı” ve “aşırı koruyucu-kollayıcı” gruplarının ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.029<.05$, olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkiden görülmektedir.

Kaçınma karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirilme biçimlerini algılamalarına göre “demokratik-hoşgörülü” ve “aşırı koruyucu-kollayıcı” gruplarının ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.007<.05$, “demokratik-hoşgörülü” ve “ilgisiz” gruplarının ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.018<.05$ olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkiden görülmektedir. Tüm bu bulgular denencemizi desteklemektedir.

7- İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının fakültelerindeki idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarını değerlendirme biçimi algılarına göre karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla; adaylar, “otoriter-baskıcı”, “demokratik-hoşgörülü”, “aşırı koruyucu-kollayıcı”, “ilgisiz” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu ilişkiye yönelik olarak, değişkenlerin ortalaması, standart sapması, ve varyans analizleri tablolatırılmıştır.

Öğretmen adaylarının, fakültelerindeki idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarını değerlendirme biçimi algılarının , karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Fakülteadaki idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarının öğretmen adayları tarafından algılanması ve karar verme stilleri

arasında anlamlı bir ilişki beklenmemektedir” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 41. Öğretmen Adaylarının Fakültelerindeki İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

İd. ve Öğrt. Kadr. Davranış Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	101	20,3960	3,4701
Demokratik-Hoşgörülü	105	20,3143	3,6672
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	4	18,5000	7,6811
İlgisiz	241	20,4108	3,1533
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 41 incelendiğinde, öğrencilerin idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarını değerlendirme biçimini algılamalarına göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 42. Öğretmen Adaylarının Fakültelerindeki İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

İd. ve Öğrt. Kadr. Davranış Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	101	16,9505	4,3552
Demokratik-Hoşgörülü	105	17,3905	3,8717
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	4	14,5000	5,3229
İlgisiz	241	17,1577	3,9665
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 42 incelendiğinde, öğrencilerin idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarını değerlendirme biçimini algılamalarına göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 43. Öğretmen Adaylarının Fakültelerindeki İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

İd. ve Öğrt. Kadr. Davranış Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	101	13,9208	3,4747
Demokratik-Hoşgörülü	105	14,4571	3,3969
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	4	11,7500	4,6458
İlgisiz	241	13,7635	3,1830
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 43 incelendiğinde, öğrencilerin idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarını değerlendirme biçimini algılamalarına göre bağımlı karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 46'da verilmiştir.

Tablo 44. Öğretmen Adaylarının Fakültelerindeki İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

İd. ve Öğrt. Kadr. Davranış Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	101	12,1089	4,3838
Demokratik-Hoşgörülü	105	11,5714	4,2784
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	4	11,2500	2,9861
İlgisiz	241	11,6307	4,2348
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 44' de incelendiğinde, öğrencilerin idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarını değerlendirme biçimini algılamalarına göre kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 46' da verilmiştir.

Tablo 45. Öğretmen Adaylarının Fakültelerindeki İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

İd. Ve Öğrt. Kadr. Davranış Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	101	13,5644	3,9355
Demokratik-Hoşgörülü	105	13,3619	4,2293
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	4	13,5000	3,6968
İlgisiz	241	13,3859	4,0932
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 45 incelendiğinde, öğrencilerin idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarını değerlendirme biçimini algılamalarına göre kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 46' da verilmiştir.

Tablo 46. İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranış Algısının Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	3	14,781	4,927	,426	,734
	Gruplar İçi	447	5166,119	11,557		
	Toplam	450	5180,900			p>.05
Sezgisel	Gruplar Arası	3	38,167	12,722	,777	,507
	Gruplar İçi	447	7316,751	16,369		
	Toplam	450	7354,918			p>.05
Bağımlı	Gruplar Arası	3	54,809	18,270	1,665	,174
	Gruplar İçi	447	4903,692	10,970		
	Toplam	450	4958,501			p>.05
Kaçınma	Gruplar Arası	3	20,399	6,800	,373	,773
	Gruplar İçi	447	8156,399	18,247		
	Toplam	450	8176,798			p>.05
Kendiliğinden-Anlık	Gruplar Arası	3	2,764	,921	,055	,938
	Gruplar İçi	447	7471,191	16,714		
	Toplam	450	7473,956			p>.05

Tablo 46' daki sonuçlar karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların öğrencilerin fakülteadaki idari ve öğretim kadrosunun kendilerine karşı davranışlarını değerlendirmelerine göre önemli olmadığını göstermektedir. Bu bulgu denencemizi desteklemektedir.

8- Ailenin Öğretmen Adaylarına Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının ailelerinin kendilerine karşı davranışlarını değerlendirme biçimi algılarına göre karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla; adaylar, “otoriter-baskıcı”, “demokratik-hoşgörülü”, “aşırı koruyucu-kollayıcı”, “ilgisiz” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu

ilişkiye yönelik olarak, değişkenlerin ortalaması, standart sapması, ve varyans analizleri tablolaştırılmıştır.

Öğretmen adaylarının, ailelerinin öğrencilere karşı davranışlarını değerlendirme biçimi algılarının , karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Ailelerini “demokratik-hoşgörülü” ve “ilgisiz” algılayan öğretmen adaylarının bağımlı karar verme stili düzeyi düşüktür.” , “Ailelerini “demokratik-hoşgörülü” algılayan öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stili düzeyi düşüktür” ve “Ailelerini “ilgisiz” algılayan öğretmen adaylarının kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi yüksektir” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 47. Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Kendilerine Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Ailenin Algılanma Biçimi	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	34	20,7059	3,1864
Demokratik-Hoşgörülü	257	20,1984	3,7888
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	143	20,5524	2,6924
İlgisiz	17	20,7059	2,7786
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 47 incelendiğinde, öğrencilerin ailelerinin kendilerine karşı davranışlarını değerlendirme biçimini algılamalarına göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 52 verilmiştir.

Tablo 48. Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Kendilerine Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Ailenin Algılanma Biçimi	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	34	16,7647	3,6353
Demokratik-Hoşgörülü	257	17,0545	4,0770
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	143	17,2727	4,1794
İlgisiz	17	18,1176	3,1401
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 48 incelendiğinde, öğrencilerin ailelerinin kendilerine karşı davranışlarını değerlendirme biçimini algılamalarına göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 52’de verilmiştir.

Tablo 49. Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Kendilerine Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Ailenin Algılanma Biçimi	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	34	14,0294	3,3977
Demokratik-Hoşgörülü	257	13,5992	3,4583
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	143	14,6923	2,9722
İlgisiz	17	12,6471	2,7600
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 49 incelendiğinde, öğrencilerin ailelerinin kendilerine karşı davranışlarını değerlendirme biçimini algılamalarına göre bağımlı karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Ailelerini “Aşırı koruyucu-Kollayıcı” algılayan öğrenci grubunun bağımlı karar verme stili düzeyi ortalaması diğer öğrenci gruplarına göre yüksek, “ilgisiz” olarak değerlendiren öğrenci grubunun ise düşüktür.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 52’de verilmiştir.

Tablo 50. Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Kendilerine Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Ailenin Algılanma Biçimi	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	34	12,4412	4,9433
Demokratik-Hoşgörülü	257	11,5837	4,1015
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	143	11,7622	4,4118
İlgisiz	17	12,0000	4,1533
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 50 incelendiğinde, öğrencilerin ailelerinin kendilerine karşı davranışlarını değerlendirme biçimini algılamalarına göre kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Ailelerini “demokratik-hoşgörülü” algılayan öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stilleri daha düşüktür. Ancak, ortalamalar arasındaki bu farkın önemli olmadığı tablo 52’ de görülmektedir

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 52’ de verilmiştir.

Tablo 51. Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Kendilerine Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Ailenin Algılanma Biçimi	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	34	11,7353	4,1437
Demokratik-Hoşgörülü	257	13,5564	3,9615
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	143	13,4056	4,1303
İlgisiz	17	14,8824	4,5399
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 51 incelendiğinde, öğrencilerin ailelerinin kendilerine karşı davranışlarını değerlendirme biçimini algılamalarına göre bağımlı karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Ailelerini “İlgisiz” algılayan öğrenci grubunun kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalaması diğer öğrenci gruplarına göre daha yüksek, “otoriter-baskıcı” grubunun daha düşüktür.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 52’ de verilmiştir.

Tablo 52. Aile Davranış Algısının Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkinine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	3	18,076	6,025	,522	,668
	Gruplar İçi	447	5162,824	11,550		
	Toplam	450	5180,900			
Sezgisel	Gruplar Arası	3	25,435	8,478	,517	,671
	Gruplar İçi	447	7329,483	16,397		
	Toplam	450	7354,918			
Bağımlı	Gruplar Arası	3	139,467	46,489	4,312	,005
	Gruplar İçi	447	4819,034	10,781		
	Toplam	450	4958,501			
Kaçınma	Gruplar Arası	3	24,048	8,016	,440	,725
	Gruplar İçi	447	8152,750	18,239		
	Toplam	450	8176,798			
Kendiliğinden-anlık	Gruplar Arası	3	137,666	45,889	2,796	,040
	Gruplar İçi	447	7336,290	16,412		
	Toplam	450	7473,956			

Tablo 52’deki sonuçlar, rasyonel, sezgisel ve kaçınma karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların öğrencilerin ailelerinin kendilerine karşı davranışlarını değerlendirmelerine göre önemli olmadığını göstermektedir. Bağımlı ve kendiliğinden-anlık karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .05 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre, bağımlı ve kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi öğrencilerin ailelerinin kendilerine karşı genel davranışlarının değerlendirilmesine göre değişmektedir.

Bağımlı karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, ailelerinin kendilerine karşı davranışlarını “demokratik-hoşgörülü” ve “aşırı koruyucu-kollayıcı” algılayan öğrencilerin ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.008<.05$ olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkilerden görülmektedir.

Kendiliğinden-anlık karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, ailelerinin kendilerine karşı davranışlarını “otoriter-baskıcı” ve “ilgisiz” algılayan öğrencilerin ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.044<.05$ olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkilere görülmektedir. Tüm bu bulgular denencemizi desteklemiştir.

9- Arkadaş Davranışlarının Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının arkadaşlarının genel davranışlarını değerlendirme biçimi algılarına göre, karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla; adaylar, “otoriter-baskıcı”, “demokratik-hoşgörülü”, “aşırı koruyucu-kollayıcı”, “ilgisiz” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu ilişkiye yönelik olarak, değişkenlerin ortalaması, standart sapması, ve varyans analizleri tabloleştirilmiştir.

Öğretmen adaylarının, arkadaşlarının genel davranışlarını değerlendirme biçimi algılarının , karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Arkadaşlarının genel davranışlarının öğretmen adayları tarafından algılanması ve karar verme stilleri arasında anlamlı bir ilişki beklenmemektedir” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 53. Öğretmen Adaylarının, Arkadaşlarının Genel Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Arkadaş Davr. Algılanma Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	24	20,0000	2,9043
Demokratik-Hoşgörülü	266	20,5000	3,4600
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	32	21,1875	2,7053
İlgisiz	129	19,9612	3,4650
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 53 incelendiğinde, öğrencilerin arkadaşlarının genel davranışlarını değerlendirme biçimine göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 58’de verilmiştir.

Tablo 54. Öğretmen Adaylarının Arkadaşlarının Genel Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Arkadaş Davr. Algılanma Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	24	16,2083	4,6343
Demokratik-Hoşgörülü	266	17,3722	4,0952
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	32	17,8125	3,3257
İlgisiz	129	16,6744	3,9492
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 54 incelendiğinde, öğrencilerin arkadaşlarının genel davranışlarını değerlendirme biçimine göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 58’de verilmiştir.

Tablo 55. Öğretmen Adaylarının Arkadaşlarının Genel Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algılamalarına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Arkadaş Davr. Algılanma Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	24	13,1667	3,8069
Demokratik-Hoşgörülü	266	13,9474	3,3687
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	32	15,0938	2,8889
İlgisiz	129	13,7907	3,1861
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 55 incelendiğinde, öğrencilerin arkadaşlarının genel davranışlarını değerlendirme biçimine göre bağımlı karar verme stili düzeyi “aşırı-koruyucu kollayıcı” grubunun ortalamalarının diğer grup öğrencilerine göre daha yüksek olduğu ancak, tablo 58’de önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 58’de verilmiştir.

Tablo 56. Öğretmen Adaylarının Arkadaşlarının Genel Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algulamalarına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Arkadaş Davr. Algılanma Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	24	12,9583	5,3850
Demokratik-Hoşgörülü	266	11,4211	4,1631
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	32	12,5625	4,7379
İlgisiz	129	11,8992	4,0828
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 56 incelendiğinde, öğrencilerin arkadaşlarının genel davranışlarını değerlendirme biçimine göre kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 58’de verilmiştir.

Tablo 57. Öğretmen Adaylarının Arkadaşlarının Genel Davranışlarını Değerlendirme Biçimlerini Algulamalarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Arkadaş Davr. Algılanma Biç.	n	$\bar{x}$	ss
Otoriter-Baskıcı	24	12,3333	4,7427
Demokratik-Hoşgörülü	266	13,0639	3,8987
Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	32	13,9688	3,8141
İlgisiz	129	14,2248	4,2596
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 57 incelendiğinde, öğrencilerin arkadaşlarının genel davranışlarını değerlendirme biçimine göre kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Arkadaş davranışlarını “ilgisiz” olarak değerlendiren öğrencilerin kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi diğer grup öğrencilerine göre daha yüksektir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 58’ de verilmiştir.

Tablo 58. Arkadaş Grubunun Davranış Algısının Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	3	50,719	16,906	1,473	,221
	Gruplar İçi	447	5130,181	11,477		
	Toplam	450	5180,900			
Sezgisel	Gruplar Arası	3	77,605	25,868	1,589	,191
	Gruplar İçi	447	7277,313	16,280		
	Toplam	450	7354,918			
Bağımlı	Gruplar Arası	3	59,837	19,946	1,820	,143
	Gruplar İçi	447	4898,664	10,959		
	Toplam	450	4958,501			
Kaçınma	Gruplar Arası	3	87,433	29,144	1,610	,186
	Gruplar İçi	447	8089,365	18,097		
	Toplam	450	8176,798			
Kendiliğinden - Anlık	Gruplar Arası	3	155,259	51,753	3,161	,024
	Gruplar İçi	447	7318,696	16,373		
	Toplam	450	7473,956			

Tablo 58’ deki sonuçlar, rasyonel, sezgisel, bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların arkadaşların genel davranışlarını değerlendirmelerine göre önemli olmadığını göstermektedir. Kendiliğinden-anlık karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .05 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre, kendiliğinde-anlık karar verme stili düzeyi öğrencilerin arkadaşlarının genel davranışlarını değerlendirilmesine göre değişmektedir.

Kendiliğinden-anlık karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, arkadaş davranışlarını “demokratik hoşgörü” ve “ilgisiz” algılayan öğrencilerin ortalamaları arasındaki ilişkinin önem

değerinin $p=.038>.05$ olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkilerden görülmektedir. Bu bulgu dışında denencemiz desteklenmiştir.

10- Kararlarda Etkili Olan Kişilerin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının kendileri ile ilgili kararlarında etkili olan kişilere göre, karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla; adaylar “kendi”, “ailesi”, “kendisi ve ailesi birlikte”, “kendi ve yakın arkadaşı birlikte” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu ilişkiye yönelik olarak, değişkenlerin ortalaması, standart sapması ve varyans analizleri tablolastırılmıştır.

Öğretmen adaylarının, kendileri ile ilgili kararlarda etkili olan kişilere göre karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Kendi ile ilgili konularda karar vermede kendilerini etkili algılayan öğretmen adaylarının rasyonel karar verme stili düzeyi yüksektir.” “Kendi ile ilgili konularda karar vermede kendilerini etkili algılayan öğretmen adaylarının bağımlı karar verme stili düzeyleri düşüktür” ve “Kendi ile ilgili konularda karar vermede ailesini etkili algılayan öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stili düzeyi yüksektir” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 59. Öğretmen Adaylarının Kendileri İle İlgili Kararlarda, Etkili Olan Kişilere Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Kararlarda Etkili Olan	n	$\bar{x}$	ss
Kendi	219	20,5342	3,3637
Ailesi	11	19,5455	4,2980
Kendisi ve ailesi birlikte	207	20,4106	3,2020
Diğer (yakın arkadaşı ile birlikte)	14	17,7857	4,8861
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 59 incelendiğinde, öğrencilerin kararlarında etkili olan kişiyi değerlendirmelerine göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Kararlarında etkili olan kişinin “kendi” ve “kendisi ve ailesi birlikte” olan öğrenci gruplarının rasyonel karar verme stili düzeyi diğer grup öğrencilerine göre daha yüksektir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 64' de verilmiştir.

Tablo 60. Öğretmen Adaylarının Kendileri İle İlgili Kararlarda, Etkili Olan Kişilere Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Kararlarda Etkili Olan	n	$\bar{x}$	ss
Kendi	219	17,1461	3,9349
Ailesi	11	16,7273	4,3839
Kendisi ve ailesi birlikte	207	17,2609	4,1301
Diğer (yakın arkadaşı ile birlikte)	14	15,6429	4,2717
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 60 incelendiğinde, öğrencilerin kararlarında etkili olan kişiyi değerlendirmelerine göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 64' de verilmiştir

Tablo 61. Öğretmen Adaylarının Kendileri İle İlgili Kararlarda, Etkili Olan Kişilere Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Kararlarda Etkili Olan	n	$\bar{x}$	ss
Kendi	219	13,1050	3,5919
Ailesi	11	15,8182	3,0271
Kendisi ve ailesi birlikte	207	14,7198	2,7286
Diğer (yakın arkadaşı ile birlikte)	14	14,0714	3,9509
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 61 incelendiğinde, öğrencilerin kararlarında etkili olan kişiyi değerlendirmelerine göre bağımlı karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Kararlarında etkili olan kişiyi “kendi” olarak değerlendiren grubun bağımlı karar verme stili düzeyi diğer grup öğrencilerine göre düşüktür.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 64' de verilmiştir

Tablo 62. Öğretmen Adaylarının Kendileri İle İlgili Kararlarda, Etkili Olan Kişilere Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Kararlarda Etkili Olan	n	$\bar{x}$	ss
Kendi	219	11,2740	4,1528
Ailesi	11	15,6364	6,3604
Kendisi ve ailesi birlikte	207	12,0676	4,1577
Diğer (yakın arkadaşı ile birlikte)	14	10,5000	3,8581
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 62 incelendiğinde, öğrencilerin kararlarında etkili olan kişiyi değerlendirmelerine göre kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Kararlarında etkili olan kişiyi “ailesi” olarak değerlendiren grubun kaçınma karar verme stili düzeyi diğer öğrenci gruplarına göre yüksektir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 64' de verilmiştir

Tablo 63. Öğretmen Adaylarının Kendileri İle İlgili Kararlarda, Etkili Olan Kişilere Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Kararlarda Etkili Olan	n	$\bar{x}$	ss
Kendi	219	13,6119	4,2524
Ailesi	11	11,6364	5,5367
Kendisi ve ailesi birlikte	207	13,3478	3,8155
Diğer (yakın arkadaşı ile birlikte)	14	12,9286	3,7100
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 63 incelendiğinde, öğrencilerin kararlarında etkili olan kişiyi değerlendirmelerine göre kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir. Kararlarında etkili olan kişiyi “aile” olarak değerlendiren grubun kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi diğer grup

öğrencilerine göre düşüktür. Ancak, tablo 64' de bu farkın önemli olmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 64' de verilmiştir

Tablo 64. Kararlarda Etkili Olan Kişilerin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	3	107,226	35,742	3,149	,025
	Gruplar İçi	447	5073,674	11,351		
	Toplam	450	5180,900			
Sezgisel	Gruplar Arası	3	36,285	12,095	,739	,529
	Gruplar İçi	447	7318,633	16,373		
	Toplam	450	7354,918			
Bağımlı	Gruplar Arası	3	317,603	105,868	10,197	,000
	Gruplar İçi	447	4640,898	10,382		
	Toplam	450	4958,501			
Kaçınma	Gruplar Arası	3	258,138	86,046	4,857	,002
	Gruplar İçi	447	7918,660	17,715		
	Toplam	450	8176,798			
Kendiliğinden-Anlık	Gruplar Arası	3	47,516	15,839	,953	,415
	Gruplar İçi	447	7426,440	16,614		
	Toplam	450	7473,956			

Tablo 64' deki sonuçlar, sezgisel ve kendiliğinde-anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların öğrencilerin kararlarında etkili olan kişiyi değerlendirmelerine göre önemli olmadığını göstermektedir. Rasyonel, bağımlı ve kaçınma karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .05, .001 ve .005 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre, bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyi kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesine göre değişmektedir.

Rasyonel karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre anlamlı fark kendileri ile ilgili kararlarda etkili

olan kişinin “kendi” ve “yakın arkadaşı ile birlikte” değerlendiren öğrenci grupları ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.016<.05$, “kendisi ve ailesi birlikte” ve “kendi” grup ortalamaları arasındaki ilişkinin değerinin $p=.025<.05$, olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkilerden görülmektedir.

Bağımlı karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre anlamlı fark kendileri ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin “kendi” ve “ailesi” olarak değerlendiren öğrenci grupları ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.033<.05$, “kendisi ve ailesi birlikte” ve “kendi” grup ortalamaları arasındaki ilişkinin değerinin $p=.000<.001$, olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkilerden görülmektedir.

Kaçınma karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre anlamlı fark kendileri ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin “kendi” ve “ailesi” olarak değerlendiren öğrenci grupları ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.004<.005$, “ailesi” ve “kendisi ve ailesi birlikte” grup ortalamaları arasındaki ilişkinin değerinin $p=.031<.05$, “ailesi” ve “yakın arkadaşı birlikte” grup ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.013<.05$ olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkilerden görülmektedir. Tüm bu bulgular denencemizi desteklemiştir.

11- Yenilikçi Davranış Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının yenilikçi davranış düzeylerini algılamalarına göre, karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla adaylar; “düşük”, “orta”, “yüksek” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu ilişkiye yönelik olarak, değişkenlerin ortalaması, standart sapması, ve varyans analizleri tablolastırılmıştır.

Öğretmen adaylarının, yenilikçi davranış düzeylerini algılamalarına göre, karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Öğretmen adaylarının yenilikçi davranış düzeyi arttıkça rasyonel karar verme stili düzeyi artar” ve “Öğretmen adaylarının yenilikçi davranış düzeyi arttıkça kaçınma karar verme stili düzeyi azalır” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 65. Öğretmen Adaylarının Yenilikçi Davranış Düzeylerini Algılamalarına Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Yenilikçi Davranış Düzeyi	n	$\bar{x}$	ss
Düşük	17	18,8824	3,2765
Orta	281	20,3096	3,3499
Yüksek	153	20,6405	3,4577
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 65 incelendiğinde, öğrencilerin yenilikçi davranış düzeylerini değerlendirmelerine göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Yenilikçi davranış düzeyini “düşük” olarak değerlendiren grubun rasyonel karar verme stili düzeyi diğer öğrenci gruplarına göre düşüktür. Ancak, tablo 70’ de bu farkın önemli olmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 70’ de verilmiştir

Tablo 66. Öğretmen Adaylarının Yenilikçi Davranış Düzeylerini Algılamalarına Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Yenilikçi Davranış Düzeyi	n	$\bar{x}$	ss
Düşük	17	17,2353	3,5625
Orta	281	17,0783	3,6724
Yüksek	153	17,2484	4,7104
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 66 incelendiğinde, öğrencilerin yenilikçi davranış düzeylerini değerlendirmelerine göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 70’ de verilmiştir

Tablo 67. Öğretmen Adaylarının Yenilikçi Davranış Düzeylerini Algılamalarına Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Yenilikçi Davranış Düzeyi	n	$\bar{x}$	ss
Düşük	17	14,7647	3,0726
Orta	281	14,0819	2,9503
Yüksek	153	13,5948	3,9193
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 67 incelendiğinde, öğrencilerin yenilikçi davranış düzeylerini değerlendirmelerine göre bağımlı karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 70' de verilmiştir

Tablo 68. Öğretmen Adaylarının Yenilikçi Davranış Düzeylerini Algılamalarına Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Yenilikçi Davranış Düzeyi	n	$\bar{x}$	ss
Düşük	17	14,6471	5,8303
Orta	281	12,0071	3,9749
Yüksek	153	10,8693	4,3900
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 68 incelendiğinde, öğrencilerin yenilikçi davranış düzeylerini değerlendirmelerine göre kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Yenilikçi davranış düzeyi arttıkça kaçınma karar verme stili düzeyi azalmaktadır.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 70 de verilmiştir

Tablo 69. Öğretmen Adaylarının Yenilikçi Davranış Düzeylerini Algılamalarına Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Yenilikçi Davranış Düzeyi	n	$\bar{x}$	ss
Düşük	17	12,1765	3,7121
Orta	281	13,4804	3,9189
Yüksek	153	13,4510	4,3874
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 69 incelendiğinde, öğrencilerin yenilikçi davranış düzeylerini değerlendirmelerine göre kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaşmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 70' de verilmiştir

Tablo 70. Yenilikçi Davranış Değerlendirme Derecelerinin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	2	49,843	24,921	2,176	,115
	Gruplar İçi	448	5131,058	11,453		
	Toplam	450	5180,900			
Sezgisel	Gruplar Arası	2	3,019	1,510	,092	,912
	Gruplar İçi	448	7351,898	16,410		
	Toplam	450	7354,918			
Bağımlı	Gruplar Arası	2	35,449	17,725	1,613	,200
	Gruplar İçi	448	4923,052	10,989		
	Toplam	450	4958,501			
Kaçınma	Gruplar Arası	2	279,544	139,772	7,929	,000
	Gruplar İçi	448	7897,254	17,628		
	Toplam	450	8176,798			
Kendiliğinden - Anlık	Gruplar Arası	2	27,460	13,730	,826	,438
	Gruplar İçi	448	7446,495	16,622		
	Toplam	450	7473,956			

Tablo 70 deki sonuçlar, rasyonel, sezgisel, bağımlı, kendiliğinde-anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların yenilikçi davranışa sahip olma düzeyi algısına göre önemli olmadığını göstermektedir. Kaçınma karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .001 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Kaçınma karar verme stili düzeyi yenilikçi davranışa sahip olma düzeyi algısına göre değişmektedir.

Kaçınma karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre, kendilerini yenilikçi davranışa sahip olma açısından “düşük” ve “orta” algılayan öğrencilerin ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.032<.05$, “düşük” ve “yüksek” grup ortalamaları arasındaki ilişkinin değerinin $p=.001<.005$, “orta” ve “yüksek” grup ortalamaları arasındaki ilişkinin $p=.019<.05$ olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkilerden görülmektedir. Tüm bu bulgular denencemizi desteklemektedir.

12- Zeka ve Yetenek Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının zeka ve yetenek düzeylerini algılamalarına göre, karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla; adaylar, “yetersiz”, “orta düzeyde yeterli”, “yeterli” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu ilişkiye yönelik olarak, değişkenlerin ortalaması, standart sapması, ve varyans analizleri tabloleştirilmiştir.

Öğretmen adaylarının, zeka ve yetenek düzeylerini algılamalarına göre, karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Öğretmen adaylarının zeka ve yetenek açısından kendilerini olumlu olarak değerlendirdikçe rasyonel karar verme stili düzeyleri yükselir, kaçınma karar verme stili düzeyleri azalır” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 71. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Zeka ve Yetenek Açısından Değerlendirme Derecelerine Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Zeka ve Yetenek Derecesi	n	$\bar{x}$	ss
Yetersiz	11	19,2727	3,8494
Orta Düzeyde Yeterli	151	20,2517	3,0967
Yeterli	289	20,4706	3,5237
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 71 incelendiğinde, öğrencilerin zeka-yetenek düzeylerini değerlendirmelerine göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Zeka-yetenek düzeyini “yetersiz” olarak değerlendiren grubun rasyonel karar verme stili düzeyi diğer grup öğrencilerine göre düşüktür. Fakat ortalamalar arasındaki farkın önemli olmadığı tablo 76’ da görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 76’ da verilmiştir.

Tablo 72. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Zeka ve Yetenek Açısından Değerlendirme Derecelerine Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Zeka ve Yetenek Derecesi	n	$\bar{x}$	ss
Yetersiz	11	15,7273	4,0765
Orta Düzeyde Yeterli	151	17,2450	3,7665
Yeterli	289	17,1419	4,1821
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 72 incelendiğinde, öğrencilerin zeka-yetenek düzeylerini değerlendirmelerine göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Zeka-yetenek düzeyini “yetersiz” olarak değerlendiren grubun sezgisel karar verme stili düzeyi diğer grup öğrencilerine göre düşüktür. Ancak ortalamalar arasındaki farkın önemli olmadığı tablo 76’ da görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 76’ da verilmiştir

Tablo 73. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Zeka ve Yetenek Açısından Değerlendirme Derecelerine Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Zeka ve Yetenek Derecesi	n	$\bar{x}$	ss
Yetersiz	11	13,7273	3,6903
Orta Düzeyde Yeterli	151	14,1258	3,1141
Yeterli	289	13,8547	3,4156
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 73 incelendiğinde, öğrencilerin zeka-yetenek düzeylerini değerlendirmelerine göre bağımlı karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı, ancak ortalamalar arasındaki farkın çok yüksek olmadığı tablo 76' da görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 76' da verilmiştir

Tablo 74. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Zeka ve Yetenek Açısından Değerlendirme Derecelerine Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Zeka ve Yetenek Derecesi	n	$\bar{x}$	ss
Az Yeterli	11	14,1818	4,5126
Orta Düzeyde Yeterli	151	12,5960	4,2445
Oldukça Yeterli	289	11,1696	4,1670
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 74 incelendiğinde, öğrencilerin zeka-yetenek düzeylerini değerlendirmelerine göre kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Zeka-yetenek düzeyi yükseldikçe kaçınma karar verme stili düzeyinin düştüğü görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 76' da verilmiştir

Tablo 75. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Zeka ve Yetenek Açısından Değerlendirme Derecelerine Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Zeka ve Yetenek Derecesi	n	$\bar{x}$	ss
Yetersiz	11	11,0000	2,6077
Orta Düzeyde Yeterli	151	13,8874	4,1610
Yeterli	289	13,2699	4,0419
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 75 incelendiğinde, öğrencilerin zeka-yetenek düzeylerini değerlendirmelerine göre kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının önemli ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Kendilerini “yetersiz” algılayan öğrenci grubunun kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyinin diğer öğrenci gruplarına göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 76’da verilmiştir.

Tablo 76. Zeka ve Yetenek Değerlendirme Derecelerinin Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	4	18,281	9,141	,793	,453
	Gruplar İçi	446	5162,619	11,524		
	Toplam	450	5180,900			p>.05
Sezgisel	Gruplar Arası	4	23,619	11,809	,722	,487
	Gruplar İçi	446	7331,299	16,365		
	Toplam	450	7354,918			p>.05
Bağımlı	Gruplar Arası	4	7,814	3,907	,354	,702
	Gruplar İçi	446	4950,687	11,051		
	Toplam	450	4958,501			p>.05
Kaçınma	Gruplar Arası	4	270,112	135,056	7,652	,001
	Gruplar İçi	446	7906,686	17,649		
	Toplam	450	8176,798			p<.005
Kendiliğinden - Anlık	Gruplar Arası	4	103,921	51,961	3,159	,043
	Gruplar İçi	446	7370,034	16,451		
	Toplam	450	7473,956			P<.05

Tablo 76'daki sonuçlar, rasyonel, sezgisel ve bağımlı karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların zeka-yetenek düzeyi algısına göre önemli olmadığını göstermektedir. Kaçınma ve kendiliğinden-anlık karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .001 ve .05 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Kaçınma ve kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ile kendini zeka ve yetenek düzeyi açısından yeterli algılaya biçimine göre değişmektedir.

Kaçınma karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre anlamlı fark kendilerini zeka ve yetenek açısından "yetersiz" ve "yeterli" algılayan öğrencilerin ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.050<.05$, "orta düzeyde yeterli" ve "yeterli" algılayan öğrencilerin ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.002<.05$ olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkilerden kaynaklandığı görülmüştür.

Kendiliğinden-anlık karar verme stili ortalamaları arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre anlamlı fark kendilerini zeka ve yetenek açısından “orta düzeyde yeterli” ve “yetersiz” algılayan öğrencilerin ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.059>.05$ olduğu dolayısıyla farkın bu ilişkiden kaynaklandığı ancak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Bu bulgular denencelerimizi büyük ölçüde desteklemektedir.

13- Problemlerle Başa Çıkma Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının problemlerle başa çıkma düzeylerini algılamalarına göre, karar verme stilleri açısından anlamlı ölçülerde farklılıklar gösterip göstermediğini test etmek amacıyla adaylar; “yetersiz”, “orta düzeyde yeterli”, “yeterli” olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu ilişkiye yönelik olarak, değişkenlerin ortalaması, standart sapması, ve varyans analizleri tablolaştırılmıştır.

Öğretmen adaylarının, problemlerle başa çıkma düzeylerini algılamalarına göre, karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Problemlerle başa çıkma becerilerini yeterli algılayan öğretmen adaylarının rasyonel karar verme stili düzeyleri yüksek, bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyleri düşüktür” şeklinde ifade edilen denence test edilmiş ve elde edilen bulgular tablolarda verilmiştir.

Tablo 77. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Problemlerle Başa Çıkma Açısından Yeterli Görme Derecelerine Göre Rasyonel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Problemlerle Başa Çıkma Derecesi	n	$\bar{x}$	ss
Yetersiz	28	18,9286	2,9929
Orta Düzeyde Yeterli	135	19,9852	3,1974
Yeterli	288	20,6875	3,4731
Toplam	451	20,3681	3,3931

Tablo 77 incelendiğinde, öğrencilerin problemlerle başa çıkma düzeylerini değerlendirmelerine göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Problemlerle başa çıkma düzeyi yükseldikçe rasyonel karar verme stili düzeyi de yükselmiştir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 82' de verilmiştir

Tablo 78. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Problemlerle Başa Çıkma Açısından Yeterli Görme Derecelerine Göre Sezgisel Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Problemlerle Başa Çıkma Derecesi	n	$\bar{x}$	ss
Yetersiz	28	16,5357	3,1562
Orta Düzeyde Yeterli	135	17,4815	3,7889
Yeterli	288	17,0417	4,2293
Toplam	451	17,1419	4,0428

Tablo 78 incelendiğinde, öğrencilerin problemlerle başa çıkma düzeylerini değerlendirmelerine göre sezgisel karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Problemlerle başa çıkma düzeyi yükseldikçe rasyonel karar verme stili düzeyi de yükselmiştir. Ancak tablo 82'de ortalamalar arasındaki bu farkın önemli olmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 82' de verilmiştir

Tablo 79. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Problemlerle Başa Çıkma Açısından Yeterli Görme Derecelerine Göre Bağımlı Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Problemlerle Başa Çıkma Derecesi	n	$\bar{x}$	ss
Yetersiz	28	14,6071	2,8198
Orta Düzeyde Yeterli	135	14,5481	3,0018
Yeterli	288	13,5938	3,4618
Toplam	451	13,9424	3,3195

Tablo 79 incelendiğinde, öğrencilerin problemlerle başa çıkma düzeylerini değerlendirmelerine göre bağımlı karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Problemlerle başa çıkma düzeyi yükseldikçe bağımlı karar verme stili düzeyi de azalmıştır.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 82' de verilmiştir

Tablo 80. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Problemlerle Başa Çıkma Açısından Yeterli Görme Derecelerine Göre Kaçınma Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Problemlerle Başa Çıkma Derecesi	n	$\bar{x}$	ss
Yetersiz	28	13,6429	4,6045
Orta Düzeyde Yeterli	135	12,2815	4,0531
Yeterli	288	11,2708	4,2561
Toplam	451	11,7206	4,2627

Tablo 80 incelendiğinde, öğrencilerin problemlerle başa çıkma düzeylerini değerlendirmelerine göre kaçınma karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Problemlerle başa çıkma düzeyi yükseldikçe kaçınma karar verme stili düzeyi de azalmıştır.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 82'de verilmiştir

Tablo 81. Öğretmen Adaylarının Kendilerini Problemlerle Başa Çıkma Açısından Yeterli Görme Derecelerine Göre Kendiliğinden-Anlık Karar Verme Stili Düzeylerinin Ortalaması ve Standart Sapması

Problemlerle Başa Çıkma Derecesi	n	$\bar{x}$	ss
Yetersiz	28	13,1429	4,4448
Orta Düzeyde Yeterli	135	13,6519	3,7062
Yeterli	288	13,3403	4,2108
Toplam	451	13,4213	4,0754

Tablo 81 incelendiğinde, öğrencilerin problemlerle başa çıkma düzeylerini değerlendirmelerine göre kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Problemlerle başa çıkma düzeyi yükseldikçe kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi de azalmıştır. Ancak ortalamalar arasındaki bu farkın tablo 82'de önemli olmadığı görülmektedir.

Değişkenlere göre farkların önem düzeyi varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar tablo 82’de verilmiştir

Tablo 82. Problemlerle Başa Çıkmada Yeterlilik Derece Algısının Karar Verme Stili Düzeyi ile İlişkisine Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Karar Verme Stilleri	Varyans Kaynağı	s.d	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önem Düzeyi
Rasyonel	Gruplar Arası	4	107,198	53,599	4,733	,009
	Gruplar İçi	446	5073,703	11,325		
	Toplam	450	5180,900			
Sezgisel	Gruplar Arası	4	28,750	14,375	,879	,416
	Gruplar İçi	446	7326,168	16,353		
	Toplam	450	7354,918			
Bağımlı	Gruplar Arası	4	96,917	48,458	4,465	,012
	Gruplar İçi	446	4861,584	10,852		
	Toplam	450	4958,501			
Kaçınma	Gruplar Arası	4	204,191	102,095	5,737	,003
	Gruplar İçi	446	7972,607	17,796		
	Toplam	450	8176,798			
Kendiliğinden - Anlık	Gruplar Arası	4	11,237	5,619	,337	,714
	Gruplar İçi	446	7462,718	16,658		
	Toplam	450	7473,956			

Tablo 82’deki sonuçlar, sezgisel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların problemlerle başa çıkma düzeyi algısına göre önemli olmadığını göstermektedir. Rasyonel, bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri ortalaması arasındaki farkların ise ,005 ve ,05 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre; rasyonel, bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyi kendisini problemlerle başa çıkmada yeterli algılama biçimine göre değişmektedir.

Rasyonel karar verme stilindeki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre anlamlı fark kendilerini problemlerle başa çıkmada “yetersiz” ve

“yeterli” algılayan öğrencilerin ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.023<.05$ olduğu, dolayısıyla farkın bu ilişkiden kaynaklandığı görülmüştür.

Bağımlı karar verme stillindeki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre anlamlı fark kendilerini problemlerle başa çıkmada “orta düzeyde yeterli” ve “yetersiz” algılayan öğrencilerin ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.015<.05$ olduğu, dolayısıyla farkın bu ilişkiden kaynaklandığı görülmüştür.

Kaçınma karar verme stilindeki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre anlamlı fark kendilerini problemlerle başa çıkmada “yetersiz” ve “yeterli” algılayan öğrencilerin ortalamaları arasındaki ilişkinin önem değerinin $p=.013<.05$ olduğu, dolayısıyla farkın bu ilişkiden kaynaklandığı görülmüştür. Tüm bu bulgular denencelerimizi desteklemiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır. Bunun için önce bağımlı değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerine yönelik bulgular, sonra da bağımsız değişkenlerle ilişkilerine yönelik bulgular değerlendirilmiştir.

I-Öğretmen Adaylarının Karar Verme Stilleri (rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık) Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Karar verme stilleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak için, öncelikle aşağıda sıralanan denenceler öne sürülmüştür:

1. “Rasyonel ve sezgisel karar verme stilleri arasındaki ilişki olumludur”,
2. “Kaçınma ve rasyonel karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuzdur”,
3. “Rasyonel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuzdur”,
4. “Sezgisel ve bağımlı karar verme stilleri arasındaki ilişki olumludur”,
5. “Kaçınma karar verme stili ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumludur”

Veri analizleri sonucunda, karar verme stilleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Rasyonel ve sezgisel karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve .01 düzeyinde anlamlıdır. Rasyonel ve bağımlı karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve .05 düzeyinde anlamlıdır. Rasyonel ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuz ve .01 düzeyinde anlamlıdır. Rasyonel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuz ve .01 düzeyinde anlamlıdır. Sezgisel ve bağımlı karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve .01 düzeyinde anlamlıdır. Kaçınma karar verme stili ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve .01 düzeyinde anlamlıdır. Bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve $(r = ,132)$ .01 düzeyinde anlamlıdır. Bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve $(r = ,132)$ .01 düzeyinde anlamlıdır. Diğer karar verme stilleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde; kaçınma ve sezgisel karar verme stilleri arasındaki ilişkinin olumlu; ancak, anlamlı olmadığı görülmektedir.

Bağımlı ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu; ancak, anlamlı değildir. Sonuç olarak, kaçınma karar verme stili ve kendiliğinden-anlık karar verme stili alt ölçeklerinin, rasyonel karar verme stili alt ölçeği ile arasındaki ilişkinin olumsuz, diğer boyutlar arasındaki ilişkilerin olumlu olduğu görülmektedir.

Akyıldız (1994)'a göre insan davranışlarının diğer organizmalara göre daha bilinçli olmasına rağmen, emin olduğumuz davranışlarda bile, asgari düzeyde bir bilinçsizlik söz konusudur. Bilinç durumu; bireyin davranışının nedenleri ve olası sonuçlarına ilişkin, gerçeğe yakın düzeyde bilgi sahibi olması durumudur. Bilinçli insan karşılaştığı obje ya da durumları, sahip olduğu gerçeğe yakın düzeydeki bilgiye dayalı olarak, potansiyel düzeyde maniple edebilir ya da kendi davranışlarını, durum ve objeye göre ayarlayabilir, yeniden düzenleyebilir. Öğrenilmiş davranış ve bilinçlilik arasında çok yakın ilişki vardır. Sezgisel davranış, konu hakkında geçmiş öğrenme yaşantıları ile yakından ilişkilidir. Rasyonel karar verme stilinde de bireyin sistematik bilgi toplaması ve değerlendirmesi söz konusudur. Rasyonel ve sezgisel karar verme stilleri arasındaki ilişki bu görüşün sonucu olarak düşünülebilir. Phillips ve Susan (1984) tarafından üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri ve problem çözme değerlendirmeleri karşılaştırıldığı çalışmalarında araştırma sonuçları, rasyonel ve sezgisel karar vericileri benzer bulmuşlardır. Bu rasyonel ve sezgisel karar verme stillerinin güvene eşlik ettiği görüşünü desteklemektedir.

Rasyonel ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki olumsuz ilişki, Phillips'in (1984) "Rasyonel karar vericiler problemlere eğilmeyi kaçınmaya tercih eden bir eğilim gösterirler." biçimindeki yargısını desteklemektedir. Rasyonel karar verme stilinin, kendiliğinden-anlık ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki olumsuz ilişki, Scott ve Bruce (1995) tarafından yapılan araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir.

Bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki olumlu ilişki, Harren'in (1979) "Bağımlı karar vericilerin kaçınma karar verme stilini kullananlara benzerlik gösterir." biçimindeki görüşünü desteklemektedir. Bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki olumlu ilişki, Scott ve Bruce (1995) tarafından yapılan araştırma bulguları ile uyum göstermektedir.

Bağımlı, sezgisel, kendiliğinden-anlık, kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde, şu yargılara ulaşılabilir: Bağımlı ve sezgisel karar vericiler benzerlik gösterir. Kendiliğinden-anlık ve sezgisel karar verme stillerini kullanan karar

vericiler benzerlik gösterir. Kendiliğinden-anlık ve kaçınma karar verme stillerini kullanan bireyler birbirine benzerlik gösterir.

Karar verme stilleri arasındaki bu tür yakın ilişkiler, bireylerin tek bir karar verme stilini kullanmamasının sonucu olarak düşünülebilir. Driver ve arkadaşları (1990)'na göre bireyler gerçekte bir temel stili diğerleri ile kullanırlar. Stiller arasındaki ilişkiye rağmen her biri birbirinden kavramsal olarak bağımsızdır.

II-Öğretmen Adaylarının Psiko-sosyal Özelliklerinin Karar Verme Stilleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

1. Cinsiyetin Karar Verme Stilleri Düzeyleri ile İlişkisi

Cinsiyetin karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak, erkek adaylarda kızlara göre rasyonel karar verme stil düzeyinin, kız adaylarda ise sezgisel karar verme stili düzeyinin yüksek olacağı denencesi öne sürülmüştür. Kız ve erkeklerin karar verme stilleri puanları üzerinde yapılan analizler, karar verme stilleri arasında, cinsiyete göre fark olmadığını göstermiştir. Bu bulgular denencemizi desteklememiştir.

Ülkemizde yapılan çalışmaların bir kısmı cinsiyete bağlı karar verme stilleri arasında fark olduğunu gösterirken (Kuzgun, 1992 ve Tiryaki) üniversite öğrencilerine dönük bir çalışmada (Sinangil, 1992) cinsiyet değişkenine bağlı fark bulunmamıştır.

Kuzgun (1992) Karar Stratejileri Ölçeği'nin bir parçası olarak, lise öğrencilerinin karar stratejilerinde cinsiyete bağlı farkları incelemiştir. Yapılan incelemenin sonuçları, kız öğrencilerin erkeklerden daha az içtepsel karar verme tarzını benimsemiş olduklarını ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, kızların erkeklerden daha bağımlı karar verdikleri ve daha çok kararsızlık çektikleri görülmektedir. Kuzgun (1992) bu farkların kültürel nedenlerden kaynaklandığını belirtmektedir. Kuzgun'un lise öğrencileri arasında gerçekleştirdiği çalışmada cinsiyete göre fark bulması, yaş grubu özelliğinden yola çıkılarak açıklanabilir. Baron, Granato, Spranca ve Teubal (1993) tarafından ergenler üzerinde yaş gruplarına göre yapılan karşılaştırmalı araştırmalar, karar verme yetkinliğinin yaşa bağlı olarak arttığını göstermiştir.

Tiryaki (1997)'nin Hacettepe Üniversitesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada, kızların içtepsel puan ortalaması erkeklerden yüksek bulunmuştur. Buna karşın, kararsızlık ve mantıklı karar verme stratejilerinin puan ortalamaları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

1992 yılında Kuzgun'un yaptığı çalışma ile hız kazanan karar verme stilleri hakkındaki araştırmaların 1992-1997 arasında yoğunluk kazandığı gözlemlenmektedir. Ancak bu dönemde yapılan araştırmalarda da cinsiyet değişkeninin yeterince ele alınmadığı söylenebilir. Mevcut araştırmalarda daha çok mesleki rehberlik ve eğitim programlarına ilişkin değişkenler dikkate alınmıştır. Araştırma bulgularımız için karar verme stilleri ile farklı türden değişkenler arasında karşılaştırma yapılmasına olanak sağlayacak verilerin henüz yeterli düzeye ulaşmadığı görölmektedir.

Mau (2000), bireylerin kültürel gruplarına ve cinsiyetlerine bağlı olarak öz yeterlilik ve karar verme stillerinin farklı etkileşimlerde bulunduğunu göstermiştir. Tayvanlı ve Amerikalı öğrencilerin rasyonel ve sezgisel karar verme stillerinin düzeyleri benzerlik gösterirken bağımlı karar verme stili düzeylerinde anlamlı fark bulunmuştur. Tayvanlı kız öğrencilerin bağımlı karar verme stili düzeyi (F: 4,1434; $p<.001$), erkek öğrencilerin ise öz yeterlilik düzeyi daha yüksektir (F:1,4334; $p<.006$). Amerikalı öğrencilerin karar verme stilleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Mau Tayvanlı öğrenciler arasındaki cinsiyete dayalı karar verme stilleri arasındaki farkı, Asya kültürünün özelliğine bağlamıştır. Araştırmanın bulgularımız, cinsiyet değişkenine göre, öğretmen adayları arasında fark olmadığını göstermiştir. Bu aşamada örneklem grubumuzdan elde edilen sonuçlar, Amerikalı öğrencilerinin bulguları ile benzerdir.

Sosyal psikoloji alanında yapılan araştırmalar, cinsiyetler arasında uyuma ve boyun eğme davranışına ilişkin farklar bulunduğunu göstermiştir. Araştırmaların çoğunu erkeklerin hazırlaması, kasıtsız yanlılığa ve öznelliğe yol açmış olabilir (Freedman; Sears; Carlsmith, 1974; Çeviren: Dönmez, 1998). Dönmez (1989) son yıllardaki araştırmaların, kadınları erkeklerden daha bağımlı ve boyun eğici olarak betimleyen kültürel kalıp yargısını desteklemediğini belirtmektedir.

2.Öğrenim Görölen Bölümün Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğrenim görölen alanın karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, "Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölümlere göre karar verme stilleri arasında önemli bir fark beklenmemektedir" denencesi öne sürölmüştür. Yapılan analizler, karar verme stilleri ortalamaları arasında rasyonel karar verme stili düzeyi dışında farkların önemli olmadığını ve karar verme stillerinin öğrenim görölen bölüme göre değişmediğini göstermektedir. Resim İş Öğretmenliği öğrencilerinin rasyonel karar

verme stili ortalaması diğer grup öğrencilerine göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgular, denencemizi rasyonel karar verme stili dışında desteklemektedir.

Öğretmen adaylarının alan bilgisi yanında, davranış bilimlerine yönelik ortak dersler almalarının sosyal bilgi işleme süreçlerini aynı oranda etkileyeceği düşünülmüştür. Araştırma bulguları rasyonel karar verme stili düzeyi dışında bu görüşü desteklemiştir.

Resim İş Öğretmenliği öğrencilerinin rasyonel karar verme stili ortalamalarının diğer öğrenci gruplarına göre düşük olması sanat eğitimi almaları ile ilgili olarak açıklanabilir. Sanat eğitimi alan Müzik Öğretmenliği öğrencileri için rasyonel karar verme stili düzeylerinde bu yönde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu öğrenci grubunun ise sezgisel karar verme stili düzeyi diğer öğrenci gruplarına göre yüksektir, ancak gruplararası anlamlı bir fark bulunmamıştır.

3. En Uzun Süre Yaşanan Yerleşim Merkezinin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

En uzun süre yaşanan yerleşim merkezinin karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak, “Öğretmen adaylarının en uzun süre yaşadıkları yerleşim merkezinin nüfusu arttıkça rasyonel karar verme stili, azaldıkça bağımlı karar verme stili düzeyi yükselir” denencesi öne sürülmüştür. Araştırma sonucunda ise, karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların önemli olmadığı ve karar verme stillerinin en uzun süre yaşanan yerleşim merkezine göre değişmediği görülmüştür. Bu bulgular denencemizi desteklememektedir.

Kağıtçıbaşı (1998)’na göre çocuklardan uysallık beklentisinin sistematik bir kültürlerarası fark göstermektedir. Daha geleneksel aile ortamlarında, özellikle tarımsal köy bölgelerinde ve kötü sosyo-ekonomik koşullarda, çocuk eğitiminde uysallığa çok önem verilmektedir. Araştırma bulgularımız bu görüşü destekler nitelikte bulunmamıştır.

En uzun süre yaşanan yerleşim merkezinin farklı sosyo-kültürel çevreler yaratmasının öğrenme yaşantılarını da farklı derecelerde etkileyeceği düşünülebilir. Ancak araştırma bulguları bu görüşü destekler nitelikte değildir. Öğretmen adaylarının öğrenim yaşantılarını dört yıldır aynı bölgede (Denizli) geçirmeleri bu etkiyi ortadan kaldırmış olabilir.

4. Sosyo-Ekonomik Düzey Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Sosyo-ekonomik düzey algısının karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak, “Öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzey algısı arttıkça bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyi azalır” denencesi öne sürülmüştür. Yapılan analizler, rasyonel, sezgisel, kaçınma ve kendiliğinden anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların SED düzey algısına göre önemli olmadığını göstermektedir. SED’e göre bağımlı karar verme stili ortalaması arasındaki farkların .05 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Kendilerini Yüksek SED’ de algılayan öğrenciler ise, diğerlerine göre daha düşük bağımlı karar verme stili düzeyine sahiptirler. Bu bulgu denencemizi desteklemektedir.

Kohn (1977) Yüksek SED’ deki bireylerin Düşük SED’deki bireylere göre daha etkili karar verdiğini bulmuştur (Aktaran: Brown; Mann 1990). Brown ve Mann (1990)’ göre SED çocukların yeterlik kazanmasında güçlü etkiye sahiptir. Yüksek SED’ deki ailelerin çocukları karar verme yeterliliği için daha fazla kaynağa ve imkana sahiptirler. Ekonomik olanaklar kararlar için daha fazla seçenek ve karar pratiği sağlar. Araştırma sonuçları Yüksek SED’ deki ailelerde ergenlerin aile kararlarına daha fazla katılımının olduğunu göstermiştir.

Kağıtçıbaşı; Sunar ve Bekman (1991,1994,1998) tarafından gerçekleştirilen Erken Destek Projesi’nde İstanbul’daki eğitim ve gelir düzeyi düşük annelerle yapılan mülakatlarda, anneler “iyi çocuk”u tanımlarken , nazik olmasına (%37) ve uysal olmasına (%35) diğer özelliklerden daha fazla önem vermişlerdir. Kağıtçıbaşı (1998)’na göre çocuklardan uysallık beklentisinin sistematik bir kültürlerarası fark gösterdiğini, daha geleneksel aile ortamlarında, özellikle tarımsal köy bölgelerinde ve kötü sosyo-ekonomik koşullarda, çocuk eğitiminde uysallığa çok önem verilmektedir. Aile tutumu değişkeni ara değişken olarak etkilemiş olabilir. Bu görüş, “Kendilerini Yüksek SED’de algılayan öğrencilerin bağımlı karar verme stili ortalaması diğer öğrenci gruplarına göre düşüktür.” bulgumuzu desteklemektedir.

Sonuç olarak, öğretmen adaylarının SED arttıkça bağımlı karar verme stiline azalması aile özellikleri ve geçmiş kararlarında kendilerinin etili olması sonucunda gelişen güven duygusu ile açıklanabilir.

5. Kendini Algılama Biçiminin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Kendini algılama biçiminin karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak, “Kendisini demokratik-hoşgörülü algılayan öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stilleri düşük, ilgisiz algılayan öğretmen adaylarının ise yüksektir” denencesi öne sürülmüştür. Yapılan analizler, rasyonel, sezgisel, bağımlı ve kendiliğinden anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerine göre önemli olmadığını göstermektedir. Kaçınma karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .001 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre, kaçınma karar verme stili düzeyi öğrencilerin kendilerini değerlendirilmelerine göre değişmektedir. Bu bulgular denencemizi desteklemektedir.

Kendini sosyal açıdan değerlendirmenin benlik ve sahip olunan değerlerle ilişkili olduğu düşünülebilir. Sahip olunan değerler bireyin karar verme sürecinde amaç belirleme ve probleme yaklaşım tarzını belirleyebilir. Demokratik-hoşgörülü tutumun, kişinin kendi ve çevre ile ilgili bilişsel ve sosyal değerlendirmeler yapmasını etkilediği belirtilebilir. Kendine ve çevreye ilgi ve esneklik karşılaşılan problem durumlarında da etkili olacaktır. Problemlerin ele alınması, değerlendirilmesi ve çözümünde de bu tutum merkezi bir rol oynayabilir. İlgisiz tutumunda ise bu sürecin tam tersi işlediği belirtilebilir. Araştırma bulguları bu görüşleri destekler niteliktedir.

6. Çevredeki Kişiler Tarafından Değerlendirilme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirilme biçimini algılamalarının karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak, “Çevreleri tarafından ‘demokratik-hoşgörülü’ değerlendirildiğini algılayan öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stil düzeyi düşüktür” , “Çevreleri tarafından ‘aşırı koruyucu–kollayıcı’ değerlendirildiğini algılayan öğretmen adaylarının bağımlı karar verme stili düzeyi yüksektir” denenceleri öne sürülmüştür. Yapılan analizler, rasyonel, sezgisel, bağımlı ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların öğretmen adaylarının çevrelerindeki kişiler tarafından değerlendirilme biçimlerini algılamalarına göre önemli olmadığını göstermektedir. Kaçınma karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .001 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre, kaçınma karar verme stili düzeyi öğretmen adaylarının çevrelerindeki kişiler

tarafından değerlendirilme biçimlerini algılamalarına göre değişmektedir. Bu bulgular denencemizi desteklemektedir.

Bireyin benlik duygusu, yalnızca ideal olarak olmak istediği ile değil aynı zamanda diğer insanlarla olan etkileşiminde kendini nasıl gördüğü ile de beslenmektedir (Adams, J. F; Yayına Hazırlayan: Bekir Onur, 1995). Çevre tarafından bireyin nasıl değerlendirildiğini algılaması kendi benlik algısının uzantısı olarak düşünülebilir. Araştırma bulguları, kendini “Demokratik-Hoşgörülü” olarak algılayan öğrencilerin diğer öğrenci gruplarına göre kaçınma karar verme stili düzeyleri düşük, “ilgisiz” algılayan öğrenci grubunun ise düşük olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar, bireyin kendini değerlendirme algısındaki sonuçlarla uyum içindedir. Bu noktada benzer bir sürecin işlediği düşünülebilir. Kararlara yaklaşım tarzında problemlerden kaçınmayı yaklaştırmaya tercih etmenin kaçınma karar verme stili düzeyini azalttığı düşünülebilir.

Araştırma bulguları, kendini algılama biçimine göre bağımlı karar verme stili düzeyinde kendini “otoriter-baskıcı” ve “aşırı koruyucu-kollayıcı” olarak algılayan öğrencilerin diğer öğrenci gruplarına göre bağımlı karar verme stili düzeylerinin daha düşük olduğunu, ancak önemli ölçüde farklılaşmadığı bulunmuştur. Çevre ve kendini denetleme boyutunun karar verme stillerini etkileyeceği düşünülmüştür. Araştırma bulguları, gruplararası düşünülen yönde bir fark olduğunu ancak farkın anlamlı olmadığını göstermiştir.

7. İdari ve Öğretim Kadrosunun Öğrencilere Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının, fakültelerindeki idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarını değerlendirme biçimi algılarının, karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak, “Fakülteadaki idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarının öğretmen adayları tarafından algılanması ve karar verme stilleri arasında anlamlı bir ilişki beklenmemektedir” denencesi öne sürülmüştür. Yapılan analizler, karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların öğrencilerin fakülteadaki idareci ve öğretim kadrosunun kendilerine karşı davranışlarını değerlendirmelerine göre önemli olmadığını göstermektedir. Bu bulgu denencemizi desteklemektedir.

Fakülteadaki idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarının öğrenciler tarafından değerlendirilmesi incelendiğinde öğrencilerin % 22,4’ nin otoriter-baskıcı, %23,3’ nün demokratik-hoşgörülü, %0,09’ nun aşırı koruyucu-kollayıcı, %53,

4' nün ilgisiz olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu değerlendirmede öğrencilerin yarısının idari ve öğretim kadrosunu ilgisiz olarak değerlendirmesi dikkat çekicidir. Öğrencilerin değerlendirmesinde fakülte kültürü ile idari ve öğretim kadrosunun otorite figürü olarak algılanmasının etkili olduğu düşünülebilir.

Fakülteadaki idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı tutumunun örgüt iklimi ve kültürü ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Ertekin (1977), iklim tanımına temel olacak kültür kavramının daha geniş anlamı olduğunu belirterek iklimi, “örgüte kimliğini kazandıran, üyelerin davranışlarını etkileyen ve üyeler tarafından algılanan, örgütün tümüne yaygın, egemen uygulama ve koşullar dizisi” olarak tanımlamıştır. Örgüt kültürü paylaşılan değerler, simgeler, ideolojiler, inançlar ve yaşantılar olarak da tanımlanabilir. Bu noktada öğrencilerin idari ve öğretim kadrosunun davranışlarını değerlendirmesi fakülteadaki örgüt kültürünün öğrenciler tarafından nasıl değerlendirildiği ile de ilişkilidir. Bu değişkenin, öğrencilerin bilişsel yapısını etkilemeyeceği düşünülerek, karar verme stilleri arasında gruplararası fark olmayacağı denencesi öne sürüldü.

8. Ailenin Öğretmen Adaylarına Karşı Davranışlarını Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının, ailelerinin öğrencilere karşı davranışlarını değerlendirme biçimi algılarının, karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak, “Ailelerini ‘demokratik-hoşgörülü’ ve ‘ilgisiz’ algılayan öğretmen adaylarının bağımlı karar verme stili düzeyi düşüktür.” , “Ailelerini ‘demokratik-hoşgörülü’ algılayan öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stili düzeyi düşüktür” ve “Ailelerini ‘ilgisiz’ algılayan öğretmen adaylarının kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi yüksektir” denenceleri öne sürülmüştür. Yapılan analizler, rasyonel, sezgisel ve kaçınma karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların öğrencilerin ailelerinin kendilerine karşı davranışlarını değerlendirmelerine göre önemli olmadığını göstermektedir. Bağımlı ve kendiliğinden-anlık karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .05 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Buna göre, bağımlı ve kendiliğinde-anlık karar verme stili düzeyi, öğrencilerin ailelerinin kendilerine karşı genel davranışlarını değerlendirmesine göre değişmektedir. Tüm bu bulgular denencemizi desteklemiştir.

Eldeklioğlu (1996), araştırmasında demokratik ana-baba tutumuyla mantıklı ve bağımsız karar verme arasında olumlu ilişki, kararsız olma arasında ise olumsuz ilişki

bulmuştur. Koruyucu-istekçi ve otoriter ana-baba tutumlarıyla kararsız olma arasında olumlu, otoriter ana-baba tutumuyla mantıklı karar verme arasında olumsuz ilişki saptamıştır.

Yavuzer (1990), ana-baba tutumlarının en belirgin iki özelliğini “duygusal ilişki boyutu” ile “denetim boyutu” olduğunu belirtmiştir. Duygusal ilişki boyutu incelendiğinde, bu boyutun çocuğu merkez alan kabul edici tutumdan, reddedici tutuma kadar uzanan bir yelpaze içinde farklılaştığı görülür. Aynı şekilde denetim boyutu da kısıtlayıcı tutumdan hoşgörülü tutuma kadar geniş bir alanı kapsar. Anne babanın aşırı koruması çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi anlamına gelir. Bunun sonucu çocuk diğer kişilere aşırı bağımlılık geliştirir. Araştırma sonuçlarına göre, ailelerini “Aşırı koruyucu-Kollayıcı” algılayan öğrenci grubunun bağımlı karar verme stili düzeyi ortalaması, diğer öğrenci gruplarına göre yüksek bulunmuştur. Bu, ana baba tutumunun aşırı denetimini sonucu olarak düşünülebilir. Anne babanın ilgisiz tutumuyla, aşırı koruyucu-kollayıcı tutumu birbirine zıttır. Çocuğun anne babadan yeterince fiziki ve duygusal destek görmemesi ve bunun sonucu olarak karşılaştığı problemlerle kendisinin baş etmek durumunda kalması olasıdır. Araştırma sonuçlarına göre “ilgisiz” olarak değerlendiren öğrenci grubunun bağımlı karar verme stili düzeyi düşük bulunmuştur. Araştırma bulgusu bu görüşü desteklemektedir.

Kendiliğinden-anlık karar verme stili; anında, düşünmeden, alternatifleri değerlendirmeden hızlıca işleyen bir yaklaşımdır (Scott; Bruce, 1995). Bireylerin karar verme için daha fazla risk ve daha az sorumluluk almaya eğilimli oldukları söylenebilir. Ailelerini “ilgisiz” algılayan öğrenci grubunun kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalaması diğer öğrenci gruplarına göre daha yüksek, “otoriter-baskıcı” grubunun ise daha düşüktür. Ekşi (1990), ana baba tutumu konusu ele alındığında ana babanın çocuğa gösterdiği sevgi kadar, çocuğun davranışlarına uyguladığı denetim ve disiplinin niteliğinin de göz önüne alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Otoriter ana baba tutumu çocuklarla tartışmadan, anlaşmadan, bir anlamda pazarlık etmeden, onların isteklerini hiçbir şekilde kabul etmeksizin ana babalar tarafından kararlaştırılan kural ve emirlerin çok sıkı uygulanmasıdır (Ekşi, 1990). Aşırı denetleyici bir tutum çocuğun aile içindeki kararlara katılımını olumsuz yönde etkiler. Brown ve Mann (1990)’ın araştırma bulguları tek ebeveynli özellikle anne tarafından yönetilen ailelerde, ergenlerin aile kararlarına daha fazla katılımında bulunduğunu göstermiştir. Kural ve rollerin esnek

olduğu ailelerde aile sorunlarını ergenlerin daha iyi değerlendirebildikleri görülmüştür. Denetim boyutunun bu aşamada kendiliğinden-anlık karar verme stilini etkilediği düşünülebilir. Ailenin otoriter tutumdan ilgisiz tutuma doğru farklı derecelerde uyguladığı denetim karar verme yaklaşımında sorumluluk alma ve karar verme hızını etkilediği düşünülebilir. Bu görüş, araştırma bulgularımızı destekler niteliktedir.

9. Arkadaş Davranışlarının Değerlendirme Biçimi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının, arkadaşlarının genel davranışlarını değerlendirme biçimi algılarının, karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak, “Arkadaşlarının genel davranışlarının öğretmen adayları tarafından algılanması ve karar verme stilleri arasında anlamlı bir ilişki beklenmemektedir” denencesi öne sürülmüştür. Yapılan analizler rasyonel, sezgisel, bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların arkadaşların genel davranışlarını değerlendirmelerine göre önemli olmadığını; kendiliğinden-anlık karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .05 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre, kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi öğrencilerin arkadaşlarının genel davranışlarını değerlendirilmesine göre değişmektedir. Bu bulgu dışında denencemiz desteklenmiştir.

Öğrencilerin arkadaşlarının genel davranışlarını değerlendirme biçimine göre kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Arkadaş davranışlarını “ilgisiz” olarak değerlendiren öğrencilerin kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi diğer grup öğrencilerine göre daha yüksektir. Bu, gruptaki öğrencilerin kendilerini arkadaş grubunun bir üyesi olarak değerlendirmesinin sonucu olabilir. Öğrencilerin kendi ve çevreleri tarafından değerlendirilmelerinde olduğu gibi kaçınma karar verme stili düzeyi arkadaşların davranışlarını değerlendirmede de farklılığa işaret etmektedir.

10. Kararlarda Etkili Olan Kişilerin Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının, kendileri ile ilgili kararlarda etkili olan kişilere göre karar verme stilleri düzeyi ilişkisine yönelik olarak, “Kendiler ile ilgili konularda karar vermede kendilerini etkili algılayan öğretmen adaylarının rasyonel karar verme stili düzeyi yüksektir.” “Kendileri ile ilgili konularda karar vermede kendilerini etkili algılayan öğretmen adaylarının bağımlı karar verme stili düzeyleri düşüktür” ve

“Kendileri ile ilgili konularda karar vermede ailesini etkili algılayan öğretmen adaylarının kaçınma karar verme stili düzeyi yüksektir” denenceleri öne sürülmüştür. Yapılan analizler, sezgisel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların öğrencilerin kararlarında etkili olan kişiyi değerlendirmelerine göre önemli olmadığını; rasyonel, bağımlı ve kaçınma karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .05, .001 ve .005 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre, bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyi, kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesine göre değişmektedir. Tüm bu bulgular denencemizi desteklemiştir.

Rasyonel karar verme stili rasyonel karar verme stili, alternatiflerin mantıklı değerlendirildiği ve araştırıldığı bir yaklaşımdır. Birey bu yaklaşımda karar verme sorumluluğunu üstlenir. (Scott; Bruce,1995). Araştırma bulgularımıza göre, kararlarında etkili olan kişiyi “kendi” ve “kendisi ve ailesi birlikte” olarak değerlendiren öğrenci gruplarının rasyonel karar verme stili düzeyi diğer grup öğrencilerine göre daha yüksektir. Kararlarında bireyin kendini etkili görmesi karar verme sorumluluğunu alması ve karar verme sürecinde mantıklı adımlar izlemesi ile açıklanabilir. Aileleri ile birlikte karar verdiklerini belirten öğrenci grubunun, aile ortamı içinde öğretmen adaylarının kararlara katılımının desteklenmesinin sonucu olabilir. Brown ve Mann (1990) bazı değişkenlere göre ergenlerin aile kararlarına katılımını aile yapısı ile ilişkili olduğunu ve kural ve rollerin esnek ele alındığı ailelerde aile sorunlarını ergenlerin daha iyi ele alabildiklerini ortaya koymuştur.

Bağımlı karar verme stili, başkalarının öneri ve yönergelerinin değerlendirildiği bir yaklaşımdır (Scott; Bruce,1995). Bağımlı karar verme stilini kullanan bireyler başkalarının öneri ve desteğine ihtiyaç duyarlar. Araştırma bulguları kararlarında etkili olan kişiyi “kendi” olarak değerlendiren grubun bağımlı karar verme stili düzeyinin diğer öğrenci gruplarına göre daha düşük olduğunu göstermiştir. Diğer gruplar değerlendirildiğinde bağımlı karar verme stili düzeyi yüksek gruplar sırasıyla; “aile”, “kendisi ve ailesi birlikte” ile “yakın arkadaşı ile birlikte” dir. Bu bulgu, denencemizi desteklemektedir.

Kaçınma; karar vermeden kaçınma eğiliminin yaşandığı bir yaklaşımlardır (Scott; Bruce,1995). Kararlarında etkili olan kişiyi “ailesi” olarak değerlendiren grubun kaçınma karar verme stili düzeyi diğer grup öğrencilerine göre yüksektir. Bu bulgu karar verme sorumluluğunun aile tarafından öğretmen adayının elinden alınması ile

ilişkili olabilir. Problemler için çözüm üretme, bunları uygulamaya koyma, sonuçlarını izleme ve tüm bu adımların sorumluluğunu almaya ilişkin yaşantılar ailenin müdahaleci tutumu ile sınırlandırılır. Kararlarında gencin kendinin etkili olması yaşantı zenginliği sağlayarak onun uygun bir karar verme stratejisi geliştirmesine katkıda bulunabilir.

11. Yenilikçi Davranış Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının, yenilikçi davranış düzeylerini algılamalarına göre, karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak, “Öğretmen adaylarının yenilikçi davranış düzeyi arttıkça rasyonel karar verme stili düzeyi artar” ve “Öğretmen adaylarının yenilikçi davranış düzeyi arttıkça kaçınma karar verme stili düzeyi azalır” denenceleri öne sürülmüştür. Yapılan analizler sonucunda, öğrencilerin yenilikçi davranış düzeylerini değerlendirmelerine göre rasyonel karar verme stili düzeyi ortalamalarının farklılaştığı görülmektedir. Yenilikçi davranış düzeyini “düşük” olarak değerlendiren grubun rasyonel karar verme stili düzeyi diğer grup öğrencilerine göre düşüktür. Ancak, bu fark anlamlı değildir. Kaçınma karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .001 düzeyinde önemli olduğu görülmektedir. Kaçınma karar verme stili düzeyi, yenilikçi davranışa sahip olma düzeyi algısına göre değişmektedir. Bu bulgular, araştırma denencemizin bir bölümünü desteklemektedir.

Scott ve Bruce (1995) bağımlı karar vericilerin karar sürecinde alternatif geliştirmede kendilerine güven eksikliği içindedirler. Böylece hipotez olarak, bağımlı karar verme stili yenilikçi davranış ile olumsuz ilişkilidir. Hipotezin test edilmesinde, yenilikçi davranış ve üç alt boyutun (rasyonel, sezgisel, bağımlı) verileri ile ilişkisi karşılaştırılmıştır. Sonuçlar, yenilikçi davranışın hem rasyonel, hem sezgisel karar verme stili ile daha az ilişkiliyken, bağımlı karar verme stili ile olumsuz ilişki içinde bulunduğunu ortaya koymuştur.

Araştırma bulguları, yenilikçi davranış düzeyi arttıkça kaçınma karar verme stili düzeyinin azaldığını göstermektedir. Scott ve Bruce (1995)’ göre, yenilikçi davranış ve yeniliğin bireylerdeki derecesi yeni fikirlerin yürütülmesi ve doğuşu ile ilgili olarak ölçülür. Woodman, Sawyer ve Griffin (1993)’ e göre, yenilikçi davranış ve yenilikçilik karar verme stili yapısı ile dış görünüş geçerliği ortaya koymak için kullanılabilir. Karar verme stili literatürde yenilikçilikle ilişkili verilmiştir (Scott; Bruce, 1995). Kaçınma karar verme stili düzeyinin, yenilikçi davranış düzeyi arttıkça azalması bireylerin yeni fikirlere yaratma konusundaki motivasyonları ile ilgili olabilir.

12. Zeka ve Yetenek Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının, zeka ve yetenek düzeylerini algılamalarına göre, karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak, “Öğretmen adaylarının zeka ve yetenek açısından kendilerini olumlu olarak değerlendirdikçe rasyonel karar verme stili düzeyleri yükselir; kaçınma karar verme stili düzeyleri azalır” denencesi öne sürülmüştür. Yapılan analizler rasyonel, sezgisel, bağımlı karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların zeka-yetenek düzeyi algısına göre önemli olmadığını; kaçınma ve kendiliğinden-anlık karar verme stili ortalaması arasındaki farkın ise .001 ve .05 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Kaçınma ve kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyi, kendini zeka ve yetenek düzeyi açısından yeterli algılama biçimine göre değişmektedir. Bu bulgular denencelerimizi büyük ölçüde desteklemektedir.

Dunham ve Pierce (1989), bireyin bilişsel özelliklerinin karar verme stillerini etkilediğini belirtmiştir. Bireyin sahip olduğu bilişsel özellikler problemin tanınması, alternatiflerin değerlendirilmesi için bilginin işlenmesi, düzeltilmesi ve saklanması yeteneğini, alternatif çözümler yaratmasını etkiler. Zihinsel kapasite bireyin bilgi işleme süreçlerini belirler.

Araştırma bulguları; zeka-yetenek düzeyi yükseldikçe kaçınma karar verme stili düzeyinin düştüğünü göstermiştir. Kendilerini “yetersiz” algılayan öğrenci grubunun kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyinin diğer öğrenci gruplarına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Zeka ve yetenek açısında kendini olumlu olarak değerlendirme, benlik saygısı ile ilişkili olarak düşünülebilir. Karar durumlarında, problemlere yaklaşımda kendine güven kaçınma karar verme stilini azaltan bir etkiye neden olabilir. Kendiliğinden-anlık karar verme stili düzeyinin azalmasında, zeka ve yetenek açısından kendini “yetersiz” değerlendirmenin etkisi olduğu düşünülebilir. Kendine duyulan güven eksikliği, bireyin karar verme sürecinde karar hızını ve akışını yavaşlatıcı bir etki yaratabilir.

13. Problemlerle Başa Çıkma Düzeyi Algısının Karar Verme Stilleri ile İlişkisi

Öğretmen adaylarının, problemlerle başa çıkma düzeylerini algılamalarına göre, karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine yönelik olarak, “Problemlerle başa çıkma

becerilerini yeterli algılayan öğretmen adaylarının rasyonel karar verme stili düzeyleri yüksek, bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyleri düşüktür” denencesi öne sürülmüştür. Yapılan analizler sezgisel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların problemlerle başa çıkma düzeyi algısına göre önemli olmadığını göstermektedir. Rasyonel, bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri ortalaması arasındaki farkların ise .005 ve .05 düzeyinde önemli olduğunu göstermektedir. Buna göre, rasyonel, bağımlı ve kaçınma karar verme stili düzeyi, kendisini problemlerle başa çıkmada yeterli algılama biçimine göre değişmektedir. Tüm bu bulgular denencelerimizi desteklemiştir.

Karar verme konusunda yapılan çalışmaların önemli bir bölümü, kavrama stratejik problem çözme yaklaşımı olarak yaklaşmışlardır (Phillips; Susan ,1984, Klayman, 1985). Dolayısı ile problem çözmede yeterlilik düzeyi önemli bir kavram olarak ele alınmaktadır.

Phillips ve Susan (1984), üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri ve problem çözme değerlendirmeleri karşılaştırmışlardır. Araştırma sonuçları, problem durumlarında bağımlı karar verme stilini benimseyen öğrencilerin rasyonel karar verme stilini benimseyen öğrencilere göre problem çözme yeteneklerine daha az güven duyduklarını göstermiştir. Bu rasyonel ve sezgisel karar verme stillerinin güvene eşlik ettiği görüşünü desteklemektedir. Problemlerle başa çıkma düzeyi yükseldikçe rasyonel karar verme stili düzeyi de yükselmiştir. Araştırmamızda problemlerle başa çıkma düzeyi yükseldikçe rasyonel karar verme stili düzeyinin yükselmesi bu çalışma ile uyum göstermektedir. Heppner ve Petersen (1982)kendilerini problem çözmede başarılı olarak algılayan üniversite öğrencilerinin problem durumundan kaçmadıklarını, sistematik bir şekilde çözüm davranışları içinde olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmacılar bu bulguyu kendilerini etkili problem çözücü olarak algılayanların problem durumlarını kontrol edecekleri inancına sahip olması ile açıklamışlardır.

Problem çözmede kendini yeterli algılama kendini olumlu olarak değerlendirmenin bir uzantısı olarak düşünülebilir. Kendi bilişsel ve sosyal becerilerine güven kararlarda bağımlı bir yaklaşımı değil kendisinin etkili olmasını tercih eden bir tutumu beraberinde getirir. Aynı şekilde, problem çözümüne duyulan güven problemlerden kaçınma davranışını olumsuz etkileyecektir. Araştırma da problemlerle

başa çıkma düzeyi yükseldikçe kaçınma ve bağımlı karar verme stili düzeyinin azalması
bu görüşü destekler niteliktedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen bulguların genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve buna bağlı olarak eğitimcilere, eğitim kurumlarına, araştırmacılara ve ana-babalara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma sonuçları, karar verme stilleri arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının karar verme stilleri ile bazı psiko-sosyal değişkenler arasında farklı derecelerde ilişkiler görülmektedir.

Karar verme stillerinin birbirleriyle ilişkisi incelendiğinde, stiller arasında pozitif ve negatif korelasyonlar bulunmuştur.

Öğretmen adaylarının karar verme stilleri farklı psiko-sosyal değişkenler ile değişik derecelerde ilişkilidir. Buna göre, bağımlı değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerine yönelik olarak, karar verme stilleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür:

- a) Rasyonel ve sezgisel karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve anlamlıdır.
- b) Rasyonel ve bağımlı karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve anlamlıdır.
- c) Rasyonel ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuz ve anlamlıdır.
- d) Rasyonel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumsuz ve anlamlıdır.
- e) Sezgisel ve bağımlı karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve anlamlıdır.
- f) Kaçınma karar verme stili ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve anlamlıdır.
- g) Bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve anlamlıdır.
- h) Bağımlı ve kaçınma karar verme stilleri arasındaki ilişki olumlu ve anlamlıdır.

Sonuç olarak, kaçınma karar verme stili ve kendiliğinden-anlık karar verme stili alt ölçeklerinin, rasyonel karar verme stili alt ölçeği ile arasındaki ilişkinin olumsuz, diğer boyutlar arasındaki ilişkilerin olumlu olduğu görülmektedir. Böylece araştırma denenceleri bu bulgularla desteklenmiştir.

Bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenler ile ilişkilerine yönelik beklentilerin bir bölümünün desteklendiği görülmektedir.

Buna göre öğrenim görülen bölüm, sosyo-ekonomik düzey algısı, kendini algılama biçimi, çevre tarafından değerlendirilme biçiminin algısı, ailenin davranışlarını değerlendirme biçimi, arkadaş davranışlarının algılanma biçimi, kendi ile ilgili kararlarda kimin etkili olduğu, sahip olunan yenilikçi davranış algısı, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli bulma düzeyi, problemlerle başa çıkmada kendini yeterli algılama düzeyi, farklı karar verme stilleri ile anlamlı ilişkiler içinde bulunmuştur. Buna karşın cinsiyet, en uzun süre yaşanan yerleşim merkezi ve fakülte idari ve öğretim kadrosunun davranışlarını algılama biçimi değişkenleri, karar verme stilleri ile anlamlı ilişkiler içinde bulunmamıştır. Sonuç olarak, cinsiyet, öğrenim görülen bölüm, en uzun süre yaşanan yerleşim merkezi, arkadaş davranışlarını algılama biçimi ve yenilikçi davranış algısı için öne sürülen denencelerin bir bölümü araştırma bulgularınca desteklenmemiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin birbirleriyle ilişkisine yönelik olarak aşağıdaki anlamlı ilişkiler saptanmıştır:

- a- Rasyonel karar verme stili; öğrenim görülen bölüm, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile;
- b- Bağımlı karar verme stili sosyo-ekonomik düzey algısı, aile davranışlarının algılanması, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, problemlerle başa çıkma düzeyi algısı ile;
- c- Kaçınma karar verme stili kendini algılama biçimi, çevre tarafından değerlendirme biçiminin algısı, kendi ile ilgili kararlarda etkili olan kişinin değerlendirilmesi, sahip olunan yenilikçi davranışın değerlendirilmesi, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi, problemlerle başa çıkma düzeyinin değerlendirilmesi ile;

d- Kendiliğinden-anlık karar verme stili aile davranışlarının algılanması, arkadaş davranışlarının algılanması, zeka ve yetenek açısından kendini yeterli algılama düzeyi ile;

anamlı ilişkiler içinde bulunmuştur. Sezgisel karar verme stili ise değişkenlerin hiçbiri ile ilişkili bulunmamıştır.

Bulgular; karar verme stillerinin tanımlanması, karar verme sürecinin etkili olarak düzenlenmesi, bireyin nasıl karar verdiğinin hangi değişkenlerle ilişkili olduğunun değerlendirilmesi konularında eğitimciler, ana-babalar ve araştırmacılar için öneriler geliştirilmesinde değişik açılardan değerlendirilebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

1-Bireyin hangi karar verme stilini yoğun olarak kullandığının bilinmesi, karar durumlarında üretken ve sağlıklı çözümlere ulaşmasında önemli kriter olarak kabul edilmektedir. Eğitimsel açıdan bu konu göz ardı edilmemelidir.

2-Öğretmen adayının gelecekte karar verici olarak mikro düzeyde öğrenci makro düzeyde toplumu etkileyebileceğini düşünebiliriz. Bu noktada nasıl karar verdiğinin belirlenmesi karar verme yaklaşımında fonksiyonel olmayan davranışlarının fonksiyonel olanlarla değiştirilmesi açısından önemlidir.

3-Öğretmen adayının okul içinde sınıf yönetimi, program yapma, öğrenci değerlendirmesi konularında karar verici olarak kimliğinin tanımlanması gerekmektedir. Eğitim fakültelerinin öğretmen adaylarına kazandırılacak alan bilgisi dışında formasyon eğitiminde de bu nokta göz önünde tutulmalıdır. Eğitim programları içinde bilişsel süreçlerin geliştirilmesine de önem vermelidir.

4-Farklı karar verme stillerinin hangi değişkenlerle ilişkili olarak kullanıldığının anlaşılması ve karar verme sürecinde bireyin etkililiğinin ortaya konması ve geliştirilmesi psikolojik danışmanlar ve psikologlar için çalışmalarını düzenlemelerinde referans bilgi olarak değerlendirilebilir.

5-Sosyo-ekonomik düzeyin yükselmesi, bireyin bağımsız karar verme stili düzeyini yükselten bir etkiye sahiptir. Bu nokta, toplumsal refahın artırılması ve gençlere yapılacak yatırımlarda da etkili düzenlemelere gidilmesinde önemli bir gösterge olarak ele alınmalıdır.

6-Ailenin tutumu ve gencin kararlarında etkili olması bağımlı, kaçınma ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri düzeylerini etkilemiştir. Bireyin daha yetkin ve sağlıklı kararlar almada kendini yeterli hissetmesi için ailenin demokratik tutumu, kararlara ortak katılımın sağlanması olumlu katkıları ana-babalarca bilinmelidir. Ailenin demokratik tutumlarını geliştirmeleri ve eğitim içinde de buna önem verilmesi yönünde toplumsal ve eğitimsel destek sağlanmalıdır.

7-Bireyin kendini algılaması, zeka ve yetenek düzeyini değerlendirmesi ve problemlerle başa çıkma düzeyi karar verme stilleri ile anlamlı ilişkiler içindedir. Bu noktada bireyin olumlu benlik algısının etkili kararlar vermesinde önemli olduğu belirtilebilir. Erken yaşlardan itibaren gençle iletişimde olan tüm kişi ve kurumlar bunun için bilgilendirilmelidir.

Konuya katkısı olabileceği düşüncesiyle, ileride yapılabilecek araştırmalar için aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

1. Karar verme stilleri ve bilişsel süreçlerle ilgili benzer çalışmalar farklı öğrenim grupları ve üniversiteler ile değişik öğrenim düzeyindeki öğrencilerle yapılabilir.
2. Araştırmada ele alınan karar verme stilleri ve ilgili psiko-sosyal değişkenler çoğaltılarak, daha derinlemesine çalışmaların yapılması karar verme sürecinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.
3. Farklı yaş grupları ile yapılacak araştırmalar yaşa bağlı karar verme sürecinin nasıl geliştiğini anlamada veri sağlayarak eğitim ve mesleki rehberlik alanında kullanılabilir.
4. Karar verme stilleri ve aile içinde karar verme sürecinin analizi aile-evlilik danışmanlığı için yapılacak çalışmalarda veri sağlayabilir.
5. Karar verme stilleri ile ilgili farklı araştırma bulguları ile değerlendirilerek bireylerin etkili karar verme yeterliliklerinin artırılması için konu ile ilgili uzmanlar tarafından eğitim programları geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

Akyıldız, H. (1994). **Öğrenme Sürecine İlişkin Açıklamalar**. Neşa Ofset ve Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.: İzmir.

Altun, A. S. (2001). **Örgüt Sağlığı**, Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.

Adams, J. F. (1995). **Ergenliği Anlamak**, Yayına Hazırlayan: Bekir Onur, İmge Kitabevi: Ankara.

Bacanlı, F. (2000). Kararsızlık Ölçeğinin Geliştirilmesi. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 14, Sayfa:7-24, Eylül.

Bal, P. N. (1998). **Ergenlik Döneminde Mesleki Karar Verme Olgunluğunun İncelenmesi ve Mesleki Karar Verme Eğitim Programı'nın Etkisinin Araştırılması** (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi: İstanbul.

Balcı, A. (2001). **Sosyal Bilimlerde Araştırma**. 3. Baskı, Pegema Yayıncılık: Ankara.

Baron, J. (1990). **Thinking and Deciding**. Cambridge University Press: Cambridge.

Baron, J., Granato, L., Spranca, M. ve Teubal, E. (1993). Decision-making biases in children and early adolescent: exploratory studies. **Merrill-Palmer Quarterly**, v:39, p:22-46.

Best, J. B. (1999) . **Cognitive Psychology**, Fifth Edition, An International Thomson Publishing Company: Belmont.

Bilgin, A. (1995). **Grup Rehberliğinin ve Grupla Psikolojik Danışmanın, Lise Öğrencilerinin Anne Babalarından Bağımsız Meslek Karar Verme Davranışına Etkisi** (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi: Ankara.

Bilgin, N. (1995). **Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar**. Sistem Yayıncılık: İstanbul.

Blustein, L. D. (1987). Decision-Making Styles and Vocational Maturity: An Alternative Perspective. **Journal of Vocational Behavior**, v:30, p: 61-71.

Brim, O. G., Glass, D. C., Lavin, D. E. ve Goodman, N. (1962). **Personality and Decision Process**, Stanford University Press: Stanford.

Brown, E. J. ve Mann, L. (1990). The Relationship Between Family Structure and Process Variables and Adolescent Decision Making. **Journal of Adolescence**, v:13, p: 25-37.

Buluş, M. (2000). **Öğretmen Adaylarında Yükleme Karmaşıklığı, Düşünme Stilleri ve Bilişsel Tutarlılık Tercih Düzeyinin Bazı Psikososyal Özellikler ve Akademik Başarı Çerçevesinde İncelenmesi**. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İzmir.

Carroll, S. J. ve Johnson, J. E. (1990). **Decision Research: A Field Guide**, Sage Publications: New Delhi.

Cella, D., DeWolfe, A. ve Fitzgibbon, M. (1987). Ego Identity Status, Identification, and Decision Making style In Late Adolescent. **Adolescence**, Vol: 22 No:88, P:848-861, 1987.

Dainow, S. ve Bauley C. (1992). **Developing Skills with People**, Jhon Wiley and Sons Ltd.: Oxford.

Demirbaş, H. (1992). **Suçlu ve Suçlu Olmayan Ergenlerin Karar Verme Davranışlarının Karşılaştırılması** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü: Ankara.

Dönmez, A. (1989). Cinsiyet Rollerini. **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Cilt 22, Sayı 2.

Dunham, R. B. ve Pierce, J. L. (1989). **Management**, Scott, Foresman Company: London.

Eisenberg, S. ve Delenay, D. J. (1998). **Psikolojik Danışma Süreci**. Çevirenler: Ören, N. ve Takkaç, M., MEB Yayınları: İstanbul.

Ekşi, A. (1990). **Çocuk, Genç, Ana Babalar**. Bilgi Yayınevi: İstanbul.

Eldeklioğlu, J. (1996). **Karar Stratejileri İle Ana Baba Tutumları Arasında İlişki** (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi: Ankara.

Ellis, H. C. ve Hunt, R. R. (1993). **Fundamentals of Cognitive Psychology**, Mc Graw-Hill Book Comp.: Boston.

Eren, E. (1996). **Yönetim ve Organizasyon**, Beta Basım Dağıtım A.Ş.: İstanbul.

Ersever, Ö. H. (1996). **Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkileri** (Yayınlanmamış Doktora Tezi). A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (1998). **Sosyal Psikoloji**, 1974, Çeviren: Dönmez, A., 3. Baskı, İmge Kitabevi: Ankara.

Friedman, I. A. ve Mann, L. (2001). Coping patterns in adolescent decision making: An Israeli-Australian comparison. **Journal of Adolescence**, v: 16, p: 179-201.

Furnham, A. (1988). Values and Vocational Choice: A Study Of Value Differences in Medical, Nursing and Psychology Students. **Social Science Med**, 26, 6, 613-618.

Gleitman, H. (1992). **Basic Psychology**. Third Edition, W. W. Norton and Company: New York.

Gloria, A. ve Hird, J. S. (1999). Influences of Ethnic and Nonethnic Variables on The Career Decision-making Sel-Efficacy of College Students. **The Career Development Quarterly**, v.48, no:2, p:157-174. Wilson Select Plus, ISSN:0889-4019.

Harris, R. (1998). **Introduction to Decision Making**. Vanguard University of Southern California: Colifornia.

Heppner, P. R. ve Peterson, C. H. (1982). The development and Implications of a problem-solving Inventory. **Journal of Counseling Psychology**, v:29 No:1, p: 66-75.

Hewstone, Miles, Stroebe, W. ve Stephenson, G. (1996). **Introduction to Social Psychology**. Second Edition, Blackwell: Oxford.

Hoy, K. W. ve Miskel, C. G. (1996). **Educational Administration: Theory Research and Practice**. Mc Graw-Hill Book Comp.: New York.

Jacops, J. E ve Ganzel, A. K. (1993). Decision-making in adolescence. Are we asking the wrong question?. **Advances in Motivation and Achievement**, v:8, p:1-31.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). **İnsan Ve İnsanlar**. 9. Basım, Evrim Basım Yayın Dağıtım: İstanbul.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). **Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.: İstanbul.

Kellog, R. T. (1997). **Cognitive Psychology**. Sage Publications: New Delhi.

Klayman, J. (1985). Children's decision strategies and their adaption to task characteristics. **Organizational Behavior and Human Decision Process**, v:35, P:179-201.

Kuzgun, Y. (1991). **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**. 2. Baskı, ÖSYM Yayınları: Ankara.

Kuzgun, Y. (1992). Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu. **VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, Türk Psikologlar Derneği, Ankara, 161-170.

Kuzgun, Y. (2000). İlköğretimde Meslek Gelişimi. **İlköğretimde Rehberlik**, Editör: Yıldız Kuzgun,: 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.

Lunenburg, F. C ve Ornstein, A. C. (1996). **Educational Administration**. Wadsworth Publishing Company: Belmont.

Luzzo, D. A., Hitchings, W. E. ve Retish, P. (1999). Evaluating Differences in College Students' Career Decision Making on The Basis of Disability Status. **The Career Development Quarterly** v.48, v:2, p:142-156. Wilson Select Plus, ISSN: 0889-4109.

Mann, L., Harmoni, R. ve Power, C. (1991). **The GOFER Course in Decision Making**. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associate, p:61-78.

Mau, W.C. (2000). Cultural Differences in Career Decision-Making Styles and Self-Efficacy. **Journal of Vocational Behavior**, v:57, p:365-378. [http:// www.idealibrary.com](http://www.idealibrary.com).

Milburn, M. (1998). **Sosyal Psikolojik Açından Kamuoyu ve Siyaset**. 1996, Çevirenler: Dönmez, A ve Duyan, V., İmge Kitabevi: Ankara.

Miner, J. B. (1992). **Industrial Organizational Psychology**. McGraw-Hill Book Comp.: New York.

Morris, C. G. (1996). **Understanding Psychology**. Third Edition, Prentice Hall: New Jersey.

Moser, P. K. (1990). **Rationality in Action**. Cambridge University Press: Cambridge.

Nelson Richard -J. (1995). **Danışma Psikolojisi Kuramları**. Çeviren: Füsun Akkoyun, Editör: Füsun Akkoyun, TDFO Ltd. Şti.: Ankara.

Newstrom ,J. W. ve Davis, K. (1997). **Organizational Behavior, Human Behavior at Work**. Mc Graw-Hill Book Companay: New York.

Ornstein, R. ve Cartensen, L. (1991). **Psychology: The Study of Human Experience**. Third Edition, HBJ Publishers: New York.

Öner, N. (1997). **Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler**. 3. Basım, Boğaziçi Matbaası: İstanbul.

Payne, W. J., Bettman, R. J. ve Johson, J. E. (1993). **The Adaptive Decision Maker**. Cambridge University Press: Cambridge.

Philips, S. D., Paziienza, N. J. ve Ferrin, H. H.(1984). Decision Making Styles and Problem Solving Appraisal. **Journal of Counselling Psychology**, v:31,n:4,p:497-502, October.

Plous, S. (1993). **The Psychology of Judgement And Decision Making**. Mc Graw-Hill Book Comp.: New York.

Rachlin, H. (1989). **Judgement, Decision and Choice**. W. H. Freeman and Company: New York.

Robert, H. (1998). **Introduction to Decision Making**. Vanguard University of Southern: California.

Rokeach, M. (1973). **The Nature of Human Values**. Collier Mucmillan Publishers, New York.

Sampson, J., Lenz, J. G. ve Reardon, R. (1999). A Cognitive Information Processing Approach to Employment Problem Solving and decision making. **The Career Development Quarterly**, v: 48, no:1, p:3-18, Spring. Wilson Select Plus, ISSN: 0889-4019.

Scott, S., G. ve Bruce, R. A. (1995). Decision Making Style, The Development And Of A New Measure. **Educational and Psychological Measurement**. Vol.55 No.5.

Sinangil, H. K. (1992). Yönetici Adaylarında Karar Verme ile Kaygı ilişkileri. **VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**. Türk Psikologlar Derneği, Ankara, 171-177.

Svenson, O. ve Malue, J. A. (1993). **Time Pressure and Stress in Human Judgement and Decision Making**. Plenum Press: New York.

Tiryaki, M. G. (1998). **Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi: Ankara.

Ute, S. (2001). Decision-making influence in the family: a comparison of Turkish families in Germany and in Turkey. **Journal of Comparative Family Studies**, v. 32 no2 , p. 219-30, Spring. Wilson Select Plus, ISSN: 0047-2328.

Wright, G. (1985). **Behavioral Decision Making**. Plenum Press: New York.

Yavuzer, H. (1990). Yaygın Anne-Baba Tutumları. **Ana-Baba Okulu**, Remzi Kitabevi: İstanbul.

Yılmaz, A. (1999). Etkili Karar Verme Süreci: Yeni Bir Karar Verme Model Önerisi. **Eğitim Yönetimi** , Ankara :Pegem Yayıncılık, Yıl: 5 Sayı:18.

Zimbardo, P. G. ve Gerrig, R. (1996). **Psychology and Life**. Fourteenth Edition, Harper Collins Collage Publishers: New York.

20

EK-1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıda sizinle ilgili bilgi içeren ve bazı noktalarda kendinizi nasıl algıladığınızı belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Vereceğiniz yanıtlar halen devam eden doktora tezi için veri sağlamak üzere kullanılacaktır. Sizden istenen, kendinizle ilgili en doğru ve gerçekçi bilgiyi uygun seçeneğe işaretlemenizdir. Sorulara vereceğiniz samimi cevaplar, araştırmaya olumlu katkılar sağlayacaktır. Lütfen boş bırakmayınız.

Teşekkür ederim.

Arzu TAŞDELEN

1. Cinsiyetiniz:

Kız Erkek

2. Bölümünüz:

☐ Sınıf Öğretmenliği	☐ Türkçe Öğretmenliği
☐ Okul Öncesi Öğretmenliği	☐ Müzik Öğretmenliği
☐ Fen Bilgisi Öğretmenliği	☐ Resim İş Öğretmenliği
☐ Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	☐ Beden Eğitimi Öğretmenliği

3. Bugüne kadar en uzun yaşadığınız yerleşim merkezi

- Köy-Kasaba
 İlçe
 İl
 Metropol (Büyük Şehir)
 Yurtdışı

4. Kendinizi hangi sosyo-ekonomik düzeyde (SED) görüyorsunuz?

- Düşük SED
 Orta SED
 Yüksek SED

5. Kendinizi düşündüğünüzde aşağıdakilerden hangisi sizi en doğru olarak tanımlar?

- Demokratik-hoşgörülü
- Otoriter-baskıcı
- Aşırı koruyucu-kollayıcı
- İlgisiz

6. Çevrenizdekilere göre siz aşağıdaki tanımlamalardan hangisine girmektesiniz?

- Otoriter-baskıcı
- Demokratik-hoşgörülü
- Aşırı koruyucu-kollayıcı
- İlgisiz

7. Fakültedeki idari ve öğretim kadrosunun öğrencilere karşı davranışlarını değerlendirdiğinizde, aşağıdaki tanımlardan en uygunu hangisidir?

- Otoriter-baskıcı
- Demokratik-hoşgörülü
- Aşırı koruyucu-kollayıcı
- İlgisiz

8. Ailenizin size karşı davranışlarını değerlendirdiğinizde, aşağıdaki tanımlardan en uygunu hangisidir?

- Otoriter-baskıcı
- Demokratik-hoşgörülü
- Aşırı koruyucu-kollayıcı
- İlgisiz

9. Arkadaşlarınızın genel davranışlarını değerlendirdiğinizde, aşağıdaki tanımlardan hangisine girerler?

- Otoriter-baskıcı
- Demokratik-hoşgörülü
- Aşırı koruyucu-kollayıcı
- İlgisiz

10. Sizinle ilgili konularda karar vermede en etkili kimdir?

- Kendim
- Ailem
- Kendim ve ailem birlikte
- Diğer (Açıklayınız:.....)

11. Yenilikçi davranışın bireylerdeki derecesi yeni fikirlerin yaratılması ve sürdürülmesi ile ilgili olarak değerlendirildiğine göre, kendinizi ne düzeyde yenilikçi davranışa sahip olarak görüyorsunuz?

- Oldukça Düşük Düzeyde
- Düşük Düzeyde
- Orta Düzeyde
- Yüksek Düzeyde
- Oldukça Yüksek Düzeyde

12- Kendinizi zeka ve yetenek açısından değerlendirecek olursanız,

- Yetersiz
- Az yeterli
- Orta düzeyde yeterli
- Oldukça yeterli
- Çok yeterli

13- Problemlere başa çıkma becerilerinizi ne ölçüde yeterli buluyorsunuz?

- Yetersiz
- Az yeterli
- Orta düzeyde yeterli
- Oldukça yeterli
- Çok yeterli